

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2554

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการทั้งในสายมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย
3. ส่งเสริมให้คณาจารย์และนักวิชาการทั่วไปได้เสนอบทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

เจ้าของ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ประณีต ดิษยะศริน
รองศาสตราจารย์ ดร.วัน เดชพิชัย

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เหล่าสุวรรณ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์สุริวงษ์ พงศ์ไพบูลย์
ศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จันทร์ฉาย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์เจรจา บุญวรรณโณ

ประจำกองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์
ศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน
ศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จันทร์ฉาย
ศาสตราจารย์ ดร.วรเดช จันทร์ศร
ศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ เหมะรัชตะ
รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ประธาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา จรจิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ทิพย์รัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร เทพนวล

บรรณาธิการฝ่ายบริหารจัดการ

อาจารย์รวี มโนมัยสันติภาพ

กองบรรณาธิการประจำสาขา

อาจารย์ฤาษูตา เทพยากุล
อาจารย์สวาย หลักเมือง
อาจารย์สุภาภรณ์ โกสีย์
อาจารย์วันเฉลิม ว่องสนั่นศิลป์

กองจัดการธุรการ

นางสาวอรสา บุญทอง

ผู้ช่วยกองจัดการธุรการ

นางสาวธัญญา พงศ์พิทักษ์

ติดต่อสอบถาม ส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ สำนักฝึกอบรมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 E-mail : orasa@hu.ac.th (<http://www.hu.ac.th/opes>)

Ⓛ บทความทุกเรื่องจะได้รับการตรวจสอบถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ Ⓛ ข้อความและบทความในวารสารหาดใหญ่วิชาการเป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำและมิใช่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ Ⓛ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2554

สารบัญ

บทความวิจัย

สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผลการใช้สารเคมีในสวนยางพาราต่อมลภาวะในดินและน้ำอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

ศิริจิต ทุงหว่า.....85

สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล

ชนวัฒน์ พรหมจินดา.....95

การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม : ปัจจัยสู่ชุมชนเข้มแข็ง

อุสมาน หวังสนิ.....105

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษ

เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

นิรันดร์ จุลทรัพย์.....115

สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของ

โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

อมรรัตน์ เหล็กกล้า และ บัญชา สมบูรณ์สุข.....129

การใช้เทคโนโลยีและเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กระหว่าง

เขตนิเวศยางพารา : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา

กนกพร ภาชีรัตน์ และ บัญชา สมบูรณ์สุข.....137

ระบบกรีดยางพาราและการจัดการแรงงานกรีดยางของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา :

เปรียบเทียบระหว่างเขตนิเวศการทำสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา

บัญชา สมบูรณ์สุข, ประวัตี เวทย์ประสิทธิ์, ไชยยะ คงมณี, กนกพร ภาชีรัตน์ และ

Benedicte Chambon.....147

การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3

พนันพร ไกรแก้ว และ สนาน ลิ้มปีเสวตกุล.....159

HATYAI ACADEMIC JOURNAL

Vol.9 No.2 July - December 2011

CONTENTS

Research Article

Science and Technology

Effects of Chemical Application on Soil and Water Pollution in Rubber Plantation at Sadao, Songkhla

Sirijit Thungwa.....85

Social Science and Humanities

A Study of the Need for Self-Development of Nurse Aid

Thanawat Promjinda.....95

Participatory Community Planning : Factors for Strengthening the Community

Usman Whangsani.....105

Leadership of the Basic Education Administrators under the Bureau of Educational Service for Special Development Area in the Border Provinces of Southern Thailand

Niran Chullasap.....115

Problems and Needs for Educational Technology and Innovation Development in Private Vocational Schools in Educational Services Area 2 Hat Yai District, Songkhla Province

Amornrut Hlekklā and Buncha Somboonsuke.....129

Rubber Smallholding Technology Utilization and Rubber Farm Management Economics among Rubber Ecological Zones : A Case Study in Songkhla Province

Kanokporn Pacheerat and Buncha Somboonsuke.....137

Rubber Tapping System and Tapping Labor Management of Rubber Farmers' Household : Comparison among Rubber Ecozones in Songkhla Province

Buncha Somboonsuke, Prawat Wettayaprasit, Chaiya Kongmanee, Kanokporn Pacherat and Benedicte Chambon.....147

Basic Education Commissions' Participation in the Administration of Schools under the Office of Educational Area 3, Narathiwat

Phananphorn Kraikaeo and Sanan Limsawetkul.....159

ผลการใช้สารเคมีในสวนยางพาราต่อมลภาวะในดินและน้ำ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

Effects of Chemical Application on Soil and Water Pollution in Rubber Plantation at Sadao, Songkhla

ศิริจิต ทุ่งหว่า¹

Sirijit Thungwa

Abstract

The main objectives of this study were to analyze 1) the quantity of soil nutrients and 2) the quality of well water, underground water, and natural water around rubber plantations. The 8- rubber plantations and 2 natural sources of water were selected for data sampling. The studied results for the quantity of soil nutrients indicated the acidity of soil. The values of soil acidity (pH) ranged from 4.97 - 6.13 with the average at 5.40 which had impact on the fertility of soil and other nutrients. Furthermore, the analysis on the quality of underground water indicated that the acidity of underground water (pH) in Moo 4 Village was 5.92 which was lower than the maximum complied value. The study also found that there was 0.82 mg/liter of manganese (Mn) dissolved in sampled water which was higher than 0.50 mg/liter of the maximum complied value. The high value of dissolved manganese in the water will relate to the low IQ of children. The study suggested that the pH of soil should be conditioned properly and water should be filtered before using for consumption.

Keywords : *Effects of chemicals, soil and water pollution, para-rubber plantation*

---

¹ ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ สงขลา 90110

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การศึกษา 1) วิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในดิน 2) วิเคราะห์คุณภาพน้ำของน้ำบ่อน้ำบาดาล และน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ คัดเลือกพื้นที่สวนยางในการเก็บตัวอย่างดินและน้ำแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 สวน และจำนวน 2 แหล่งน้ำธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในดิน สภาพดินเป็นดินกรด ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของดินมีพิสัยในช่วง 4.97-6.13 (pH) เฉลี่ย 5.40 จึงมีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินและแร่ธาตุต่าง ๆ ในดิน ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำบาดาล พบค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของน้ำบาดาลในหมู่ที่ 4 มีค่า 5.92 อยู่ในขั้นต่ำกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด และพบธาตุแมงกานีส (Mn) ละลายในน้ำมีค่า 0.82 มก./ล. สูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุดที่ 0.50 มก./ล ซึ่งค่าแมงกานีสในน้ำที่สูงจะมีผลเชื่อมโยงกับไอคิวต่ำของเด็ก จึงเสนอแนะให้มีการปรับสภาพ pH ในดินให้เหมาะสม และให้มีการกรองน้ำในน้ำบ่อและน้ำบาดาลก่อนนำไปบริโภค

คำสำคัญ : ผลการใช้สารเคมี, มลภาวะในดินและน้ำ, สวนยางพารา

บทนำ

การปลูกสร้างสวนยางที่ทำให้ต้นยางเจริญเติบโตดี เปิดกรีดได้เร็วและให้ผลผลิตสูงนั้น จำเป็นต้องใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และสารเคมีที่ใช้ในการจับตัวของน้ำยางในกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบ สารเคมีเหล่านี้หากชาวสวนยางใช้ไม่ถูกต้อง อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งมลพิษทางดินและแหล่งน้ำ (ศิริจิต พงษ์ว่า, 2547) สอดคล้องกับนุชนารถ กังพิศดาร (2552) พบว่าการใส่ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากเกินไปเกินความต้องการของพืชอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาวะแวดล้อมได้ เช่น การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสฟอรัสปริมาณที่มากเกินไป ธาตุไนโตรเจนในรูปของไนเตรตอาจถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ ส่วนธาตุฟอสฟอรัสเมื่อปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำแล้วมักกำจัดได้ยาก ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพน้ำที่มนุษย์และสัตว์ใช้บริโภค และสารเคมีกำจัดวัชพืชที่ใช้กันมาก ได้แก่ ไกลโฟเสต (glyphosate) ซึ่งเป็นสารเคมีประเภทสัมผัสตายและใช้ฉีดพ่นทางใบ หากฉีดพ่นบริเวณใกล้แหล่งน้ำ จะทำให้ละอองของสารเคมีปลิวตกลงสู่แหล่งน้ำ แพร่กระจายและสะสมในแหล่งน้ำ ส่วนพาราควอต (paraquat) เป็นสารเคมีที่

สลายตัวได้เร็ว เมื่อตกลงสู่ดินจะถูกดูดซับด้วยอนุภาคดินเหนียวสูงมาก จึงตกค้างในดินสูง มีผลต่อรากยางรวมทั้งในการทำยางแผ่นดิบจะมีการใช้สารเคมีเพื่อการจับตัวของยาง เช่น กรดฟอร์มิก หรือกรดซัลฟูริก น้ำเสียจากการทำยางแผ่นดิบอาจปนเปื้อนในดินและแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภค บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีระดับน้ำใต้ดินตื้น สวนยางบางแห่งมีบ่อน้ำใกล้บ้านและมีการทำยางแผ่นดิบใกล้กับบ่อน้ำหรือบ่อบาดาล อาจเกิดการชะล้างของน้ำเสียลงสู่บ่อน้ำหรือบ่อบาดาล ส่วนสวนยางที่ตั้งตามริมคลองหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำเสียจากการทำยางแผ่นดิบอาจก่อให้เกิดมลภาวะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้ใช้น้ำในบริเวณนั้น ดังนั้น จึงได้มีการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในดิน และวิเคราะห์คุณภาพน้ำของน้ำบ่อ น้ำบาดาล และน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่สวนยางที่ทำการศึกษาเพื่อประเมินสภาพดินและมลภาวะในแหล่งน้ำใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการสวนยางให้เหมาะสมและยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในดิน (2) วิเคราะห์คุณภาพน้ำของน้ำบ่อ น้ำบาดาล น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติใน

พื้นที่สวนยาง

วิธีการทดลอง

คัดเลือกสวนยางในเขตพื้นที่ ต.สำนักแก้ว อ.สะเตกา จ.สงขลา ที่มีอายุมากกว่า 10 ปี มีการใช้สารเคมีเป็นเวลานาน จำนวน 8 สวน เป็นพื้นที่ในการเก็บตัวอย่างดินและน้ำ สัมภาษณ์ข้อมูลสภาพพื้นที่ อายุยาง พันธุ์ยาง ลักษณะของดิน การใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดวัชพืช การทำยางแผ่นดิบแหล่งน้ำที่ใช้ ทำการเก็บตัวอย่างดินในบริเวณพื้นที่สวนยางที่ถูกคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คัดเลือกจากสวนยางพาราที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืชอย่างเข้มข้นและยาวนาน แยกพื้นที่เก็บตัวอย่างดินเป็นพื้นที่สวนยางในเขตพื้นที่ราบจำนวน 2 ตัวอย่าง และพื้นที่สวนยางในเขตพื้นที่ราบสูง จำนวน 2 ตัวอย่าง เก็บตัวอย่างดินจำนวน 10-15 จุดต่อสวนยาง ที่ระดับความลึก 0 - 30 เซนติเมตรจากพื้นดิน นำมาผสมเป็นตัวอย่างดินรวมในแต่ละสวนยางที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตัวอย่างดินหมายเลข S1 = ตัวอย่างดินเขตพื้นที่ราบ หมู่ที่ 3 บ้านม่วง เป็นพื้นที่สวนยางของนายประสิทธิ์ ธรรมสุวรรณ จำนวน 35 ไร่ อายุยาง 20 ปี ปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ใช้สารเคมีพาราควอตในการกำจัดวัชพืช

ตัวอย่างดินหมายเลข S2 = ตัวอย่างดินเขตพื้นที่ราบสูง หมู่ที่ 4 บ้านห้วยคู เป็นสวนยางของนางพร แก้วชูชื่น จำนวน 40 ไร่ อายุยาง 27 ปี ปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 และใช้สารเคมีพาราควอตในการกำจัดวัชพืช

ตัวอย่างดินหมายเลข S3 = ตัวอย่างดินเขตพื้นที่ราบสูง หมู่ที่ 9 บ้านควนยาง เป็นสวนยางของนายวิโรจน์ เลี้ยงอยู่สกุล พันธุ์ยาง RRIM 600 เนื้อที่จำนวน 30 ไร่ อายุยาง 17 ปี ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15

และใช้สารเคมีไกลโฟเสตในการกำจัดวัชพืช

ตัวอย่างดินหมายเลข S4 = ตัวอย่างดินเขตพื้นที่ราบ หมู่ที่ 1 บ้านสำนักแก้ว เป็นสวนยางของนางจินดา เกตุพันธุ์ พันธุ์ยาง RRIM 600 เนื้อที่จำนวน 30 ไร่ อายุยาง 20 ปี ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 และใช้สารเคมีไกลโฟเสตในการกำจัดวัชพืช

3) คัดเลือกพื้นที่สวนยางที่จะทำการเก็บตัวอย่างน้ำ จากบ่อน้ำ น้ำบาดาล และแหล่งน้ำธรรมชาติแบบเฉพาะเจาะจง คัดเลือกลักษณะพื้นที่ที่คาดว่ามีการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องที่อาจส่งผลต่อมลภาวะในแหล่งน้ำ เก็บตัวอย่างน้ำจากบ่อน้ำและบ่อบาดาล จำนวน 4 บ่อ และตัวอย่างน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวน 2 แห่ง รวม 6 ตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดสภาพสวนยางที่ทำการเก็บตัวอย่างน้ำดังนี้

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W1 = เป็นบ่อน้ำบาดาลในเขตพื้นที่ราบสูง บริเวณสวนยางของนางพร แก้วชูชื่น หมู่ที่ 4 บ้านห้วยคู มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชติดต่อกันมายาวนานถึง 27 ปี มาแล้ว และน้ำบาดาลนี้อยู่ใกล้กับจุดทำยางแผ่นดิบประมาณ 10 เมตร

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W2 = อ่างเก็บน้ำคลองสะเตกา เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตพื้นที่ราบ เป็นอ่างเก็บน้ำที่ล้อมรอบพื้นที่สวนยางพารา หมู่ที่ 4, 9 และหมู่ที่ 10 ที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชอย่างหนาแน่น จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำของทุกหมู่บ้านในตำบล

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W3 = เป็นบ่อน้ำในเขตพื้นที่ราบ บริเวณสวนยางของนายวิชัย รัตนจันทร์ หมู่ที่ 3 บ้านม่วง มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชติดต่อกันมายาวนาน 22 ปี

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W4 = เป็นบ่อน้ำเขตพื้นที่ราบสูง บริเวณสวนยางของนายหุ่นพูน

แช่ได้ หมู่ที่ 2 บ้านน้ำลัด มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชติดต่อกันมายาวนาน 12 ปี

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W5 = เป็นบ่อน้ำบาดาลเขตพื้นที่ราบ บริเวณสวนยางของนายรวม นับถือสกุล หมู่ที่ 7 บ้านควนพลา มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชติดต่อกันมายาวนาน 13 ปี

ตัวอย่างน้ำหมายเลข W6 = แหล่งน้ำธรรมชาติในเขตพื้นที่ราบสูง เป็นแหล่งรอยต่อระหว่างคลองสะเดากับคลองตาลี ก่อนระบายน้ำออกไปยังคลองต่าง ๆ แล้วไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา

ทำการเก็บตัวอย่างน้ำจำนวน 2 ครั้ง ในเดือนเมษายน 2552 1 ครั้ง และในเดือนเมษายน 2553 อีก 1 ครั้ง เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพของน้ำ การวิเคราะห์คุณภาพน้ำ ใช้วิธีการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพตามเกณฑ์การวิเคราะห์น้ำและน้ำเสียของหน่วยงาน APHA, AWWA & WDF (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

ผลการทดลองและอภิปราย

1. สภาพทั่วไปของการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืช พบว่าร้อยละ 75 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ร้อยละ 25 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 20-8-20 และ 15-7-18 ชาวสวนยางร้อยละ 57 ใช้ปุ๋ยในอัตราน้อยกว่าที่สถาบันวิจัยยางแนะนำ คือ ใส่ปุ๋ยอัตรา 500-800 กรัม/ต้น/ปี ในขณะที่อัตราแนะนำเป็น 1,000 กรัม/ต้น/ปี ส่วนการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ร้อยละ 37.5 ใช้ไกลโฟเสต อีกร้อยละ 37.5 ใช้พาราควอต ที่เหลือใช้ทั้งไกลโฟเสต/พาราควอต และพบว่าทุกคนครัวเรือนใช้กรดซัลฟูริกเพื่อช่วยในการจับตัวของน้ำยางในการทำยางแผ่นดิบ โดยชาวสวนยางใช้ทั้งน้ำบ่อ น้ำบาดาล และแหล่งน้ำในธรรมชาติ ในการบริโภคและการทำยางแผ่นดิบ

2. ปริมาณธาตุอาหารในดิน ผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน พบว่าดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย (sandy loam) ถึงดินร่วนเหนียวปนทราย (sandy clay loam) เป็นดินกรด มีความเป็นกรด-ด่างของดินเฉลี่ย 5.40 มีพีชในช่วง 4.97-6.13 ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำถึงปานกลาง มีอินทรีย์วัตถุเฉลี่ย 1.82 เปอร์เซ็นต์ ไนโตรเจนในดินเฉลี่ย 0.08 เปอร์เซ็นต์ ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์เฉลี่ย 2.25 มก./กก. แคลเซียมและแมกนีเซียมที่แลกเปลี่ยนได้เฉลี่ย 1.36 me/100 g และ 1.24 me/100 กรัม ตามลำดับ และความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cation exchange capacity, CEC) เฉลี่ย 6.27 me/100 กรัม (ตารางที่ 1)

จากตารางที่ 1 กล่าวได้ว่า ดินในพื้นที่ศึกษาจัดเป็นดินกรดจัดมากเกินไป จึงมีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินและแร่ธาตุต่าง ๆ ในดิน ทั้งนี้เพราะความเป็นกรด-ด่างของดินมีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการเจริญเติบโตของพืชที่ปลูก และมีความสัมพันธ์กับสภาพการละลายได้ (solubility) ของธาตุอาหารในดิน รวมทั้งกิจกรรมของจุลินทรีย์ดิน โดยทั่วไปในสภาพดินกรดจะมีปริมาณธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม และโพแทสเซียมในดินต่ำจนพืชอาจขาดแคลนได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าดินเป็นกรดจัดจะทำให้มีธาตุพวกอะลูมิเนียม แมงกานีส และเหล็ก ละลายออกมาอยู่ในน้ำในดินมากจนอาจเกิดเป็นพิษขึ้นแก่พืชที่ปลูก ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารต่าง ๆ ในดินที่พืชจะดึงดูดเอาไปใช้ได้ง่ายและมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับสภาพหรือระดับ pH ของดินเป็นอย่างมาก (นุชนารถ กังพิศดาร และคณะ, 2548) จึงควรแก้ไขสภาพดินที่เป็นกรดให้มีระดับ pH สูงขึ้น โดยการใส่สารประกอบปูนขาว (Ca(OH)_2) หินปูน (CaCO_3) และปูนมาร์ล (marl) เพื่อปรับสภาพดินให้มี pH สูงขึ้น และควรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ตารางที่ 1 คุณสมบัติทางเคมีของดินในสวนยางพาราที่ศึกษา

สมบัติของดิน ¹	พิสัย	ค่าเฉลี่ย
ความเป็นกรด - ด่าง	4.97 - 6.13	5.40
คาร์บอน (%)	0.68 - 1.35	1.06
อินทรีย์วัตถุ (%)	1.16 - 2.33	1.82
ไนโตรเจน (%)	0.06 - 0.15	0.08
ฟอสฟอรัส (มก./กก.)	1.37 - 3.23	2.25
โพแทสเซียม (มก./กก.)	0.04 - 0.22	0.13
แมกนีเซียม (me/100 g)	0.23 - 2.87	1.24
แคลเซียม (me/100 g)	0.27 - 3.69	1.36
ความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก (me/ดิน 100 กรัม)	2.77 - 10.91	6.27

¹ ตัวอย่างดินชุดที่ระดับความลึก 0 - 30 ซม. จากผิวดิน

ชีวภาพปรับโครงสร้างดิน จะทำให้การทำงานของจุลินทรีย์ต่างๆ ในดินสูงขึ้น ทำให้ดินขุยเจริญเติบโต และให้น้ำอย่างสูงขึ้น ส่วนค่าปริมาณธาตุไนโตรเจนทั้งหมดในดินมีปริมาณต่ำถึงต่ำมาก ระหว่าง 0.06-0.15 เปอร์เซ็นต์ อาจเป็นเพราะชาวสวนยางใส่ปุ๋ยในอัตราที่ต่ำกว่าที่ได้รับการแนะนำ จึงไม่ก่อให้เกิดภาวะการเคลื่อนย้ายไนเตรตจากดินลงสู่แหล่งน้ำ และพบธาตุฟอสฟอรัสที่ใช้ประโยชน์ได้ในดินเฉลี่ย 2.25 มก./กก. ช่วงพิสัย 1.37-3.23 มก./กก. (ตารางที่ 1) ซึ่งต่ำมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่สวนยางที่ศึกษาไม่ค่อยมีการทำชั้นบนไคในพื้นทีลาดชันและไม่มีการปลูกพืชคลุมดิน จึงมีการสูญเสียฟอสฟอรัสในรูปของฟอสฟอรัสที่ติดไปกับอนุภาคของดินมากกว่าการเคลื่อนย้ายของฟอสฟอรัสในรูปสารละลาย การป้องกันฟอสฟอรัสมิให้ปนเปื้อนสภาพแวดล้อม คือการจัดการดินมิให้สูญเสียอนุภาคดินไปกับน้ำ โดยการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินรวมทั้งลดการหักร้างถางป่า อันเป็นผลทำให้เกิดการพังทลายของหน้าดินได้ง่าย

3. คุณภาพน้ำของน้ำบ่อ น้ำบาดาล น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ดินเป็นมลสารที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ เมื่อดินถูกพัดพาไปสู่แหล่งน้ำ จะส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นกับแหล่งน้ำคือ แหล่งน้ำต้นเงิน การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำลดลง นอกจากนี้การพัดพาดินไปสู่แหล่งน้ำยังส่งผลให้คุณภาพของน้ำเปลี่ยนแปลงไปตามส่วนผสมของอนุภาคดินที่ถูกพัดพาคือ ดังนั้นปัญหาในการเกิดมลภาวะทางน้ำจะมีความรุนแรงมากขึ้นเพียงใด ขึ้นกับประเภทของดิน ลักษณะสมบัติของเนื้อดินที่มีความสามารถในการดูดซับหรือกรองมลสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้มากน้อยเพียงใด

3.1 การวิเคราะห์คุณภาพน้ำของน้ำบ่อ (Shallow well : W3,W4) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำในบ่อในบริเวณสวนยางที่ใกล้จุดทำยางแผ่นดิบ จำนวน 2 แห่ง โดยเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานของน้ำบาดาลที่ใช้บริโภค (ตารางที่ 2) ปรากฏผลดังนี้ ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม คืออยู่ระหว่าง 5.55-6.55 ขณะที่

เกณฑ์อนุโลมสูงสุด อยู่ที่ 7.0-8.5 ไม่พบการปนเปื้อนของไนเตรด-ไนโตรเจน ($\text{NO}_3\text{-N}$) ฟอสเฟต (Total Phosphate, TP) ซัลเฟต (SO_4) และธาตุโลหะหนัก เหล็ก (Fe) แมงกานีส (Mn) สังกะสี (Zn) และทองแดง (Cu) ทุกธาตุมีค่าต่ำกว่ามาตรฐานเกณฑ์อนุโลมสูงสุด (Maximum Allowable Concentration) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่อนุญาตให้สำหรับน้ำบ่อและน้ำบาดาลที่ใช้บริโภค ค่าสารละลายทั้งหมด (Total Dissolved Solid, TDS) และค่าสภาพการนำไฟฟ้า (Ec) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมเช่นกัน จึงมีผลทำให้ค่าของแคลเซียม (Ca) แมกนีเซียม (Mg) โพแทสเซียม (K) และโซเดียม (Na) ที่มีอยู่ในน้ำ ไม่ส่งผลให้เกิดความกระด้างหรือความเค็มแต่อย่างใด ซึ่งเป็นไปตามประกาศของกรมควบคุมมลพิษ (2552) หากแคลเซียมมีปริมาณสูงกว่าที่กำหนดและแมกนีเซียมมีปริมาณต่ำกว่าที่กำหนดในมาตรฐาน ให้พิจารณาแคลเซียมและแมกนีเซียมในเทอมของความกระด้างทั้งหมด (Total Hardness) ถ้ารวมความกระด้างทั้งหมดเมื่อคำนวณเป็นแคลเซียมคาร์บอเนต มีปริมาณต่ำกว่า 300 มิลลิกรัมต่อลิตร ให้ถือว่าน้ำนั้นเป็นไปตามมาตรฐานการแบ่งระดับความกระด้างของน้ำ

3.2 คุณภาพของน้ำบาดาล (Deep well : W1, W5) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำบาดาลในสวนยางพารา ทั้งในเขตพื้นที่ราบสูงและพื้นที่ราบเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานของน้ำบาดาลที่ใช้บริโภค ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2 น้ำบาดาลในหมู่ที่ 4 เป็นบ่อในเขตพื้นที่ราบสูง พบสภาพน้ำในบ่อบาดาลมีตะกอนสีเหลือง วัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของน้ำได้ค่า 5.92 อยู่ในขั้นต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม คือ 7.0 และต่ำกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด คือ 6.5 มีผลทำให้มีธาตุแมงกานีส (Mn) ในบ่อน้ำมีค่าค่อนข้างสูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด โดย

วัดครั้งที่ 1 มีค่าอยู่ที่ 0.80 มก./ล. วัดครั้งที่ 2 มีค่าเพิ่มขึ้น 0.82 มก./ล. สูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด จากการตรวจเอกสาร สุขมาศ พนิชศักดิ์พัฒนา (2540) กล่าวว่าแมงกานีสในน้ำไม่อาจก่ออันตรายต่อร่างกายมนุษย์ได้ แต่จะทำให้มีรสไม่พึงประสงค์ แม้จะมีอยู่เพียงเล็กน้อยก็ตาม โลหะดังกล่าวเมื่ออยู่ในน้ำบาดาลจะอยู่ในรูปเฟอร์รัส (Fe^{2+}) และแมงกานีส (Mn^{2+}) เมื่อถูกอากาศจะเปลี่ยนเป็น เฟอร์ริก (Fe^{3+}) และแมงกานิก (Mn^{3+}) ซึ่งทำให้น้ำขุ่นและมีตะกอน และจากการวิเคราะห์น้ำบาดาลในหมู่ 7 ซึ่งเป็นหมู่บ้านในเขตพื้นที่ราบ วัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของน้ำครั้งที่ 1 ได้ค่า pH 7.45 วัดครั้งที่ 2 ได้ค่า pH 9.61 อยู่ในขั้นสูงกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม คือ 7.0 และสูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด คือ 6.5 ค่า pH ที่สูงกว่า 7 แสดงว่าน้ำมีความเป็นด่าง ตามหลักให้ใส่สารอินทรีย์คาร์บอนลงไป ไม่ว่าจะเป็บ น้ำตาล กากน้ำตาล จุลินทรีย์ ส่วนใช้ได้นั้น แต่ถ้าใส่มากไปเกิดผลข้างเคียงคือระดับออกซิเจนในน้ำจะลดลง ธาตุแมงกานีสมีค่าค่อนข้างต่ำ คือ 0.01 มก./ล. ส่วนค่าการวิเคราะห์สภาพน้ำอื่น ๆ ทั้ง 2 บ่อ ไม่พบการปนเปื้อนของไนเตรด ($\text{NO}_3\text{-N}$) ซัลเฟต (SO_4) และธาตุโลหะหนักสังกะสี (Zn) และทองแดง (Cu) ทุกธาตุมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่อนุญาตให้สำหรับน้ำบาดาลที่ใช้บริโภค มีค่าไนเตรด < 0.01 มก./ล. ซัลเฟตระหว่าง 1.79 - 2.92 มก./ล. สังกะสีระหว่าง 0.02 - 0.41 มก./ล. และทองแดง 0.1 มก./ล. และพบว่ามีค่าสารที่ละลายได้ทั้งหมด (TDS) ระหว่าง 74 - 272 มก./ล. อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม จึงไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำ ทำให้ค่าแคลเซียม (Ca) โพแทสเซียม (K) โซเดียม (Na) และแมกนีเซียม (Mg) ไม่สูงมากนัก ไม่มีปัญหาในเรื่องความกระด้างของน้ำ น้ำมีตะกอนเล็กน้อย ค่า BOD และค่า DO อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำบาดาลที่ใช้

ตารางที่ 2 คุณภาพน้ำบ่อและน้ำบาดาลที่ใช้บริโภคเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

สมบัติของน้ำ	คุณภาพน้ำบ่อและน้ำบาดาล ที่ใช้บริโภค ¹		ค่ามาตรฐานน้ำบ่อและน้ำบาดาล ที่ใช้บริโภค ²	
	คุณภาพน้ำบ่อ	คุณภาพน้ำบาดาล	เกณฑ์กำหนด ที่เหมาะสม	เกณฑ์อนุโลม สูงสุด
สีและความขุ่น	น้ำใส	น้ำมีตะกอนสีเหลือง	-	-
ความเป็นกรด-ด่าง pH	5.55 - 6.55	5.76 - 9.61	7.0 - 8.5	6.5 - 9.2
สภาพการนำไฟฟ้า EC ($\mu\text{S}/\text{cm}$)	11.5 - 26.4	14.8 - 50.6	-	-
ปริมาณสารทั้งหมดที่ละลายได้ (Total dissolved solids) (mg/L)	106 - 116	74 - 272	ไม่เกินกว่า 600	1,200
ไนเตรต (NO_3) (mg/L)	< 0.15 - 1.59	0.01	ไม่เกินกว่า 45	45
ฟอสเฟต TP (mg/L)	NF ³	NF - 1.18	-	-
ซัลเฟต SO_4 (mg/L)	1.00 - 2.98	1.79 - 2.92	ไม่เกินกว่า 200	250
แคลเซียม Ca (mg/L)	5.11 - 34.22	9.07 - 82.34	-	-
แมกนีเซียม Mg (mg/L)	0.95 - 3.35	3.99 - 8.68	-	-
โพแทสเซียม K (mg/L)	0.60 - 5.30	2.33 - 8.07	-	-
โซเดียม Na (mg/L)	6.16 - 22.32	3.90 - 18.72	-	-
เหล็ก Fe (mg/L)	NF - 0.03	NF - 0.32	ไม่เกินกว่า 0.5	1.0
แมงกานีส Mn (mg/L)	0.01 - 0.22	0.01 - 0.82	ไม่เกินกว่า 0.3	0.5
สังกะสี Zn (mg/L)	0.02 - 0.05	0.01 - 0.41	ไม่เกินกว่า 5.0	15.0
ทองแดง Cu (mg/L)	0.01 - 0.01	0.01	ไม่เกินกว่า 1.0	1.5
BOD (mg/L)	< 0.20 - 0.33	< 0.20 - 0.75	ไม่เกินกว่า 1.5	-
DO (mg/L)	7.67 - 8.28	6.47 - 7.32	ไม่น้อยกว่า 6.0	-

¹ ช่วงค่าคุณภาพน้ำจากการเก็บตัวอย่างน้ำจำนวน 2 ครั้ง ในเดือนเมษายน 2552 และในเดือนเมษายน 2553

² ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ, 2552

³ NF (Not Found)

บริโภค (ตารางที่ 2)

3.3 คุณภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติ (Stream : W2, W6) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติ เปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานของคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 3 แสดงในตารางที่ 3

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวอย่างน้ำมีค่าความ

เป็นกรด-ด่าง (pH) ใกล้เคียงกับเกณฑ์เหมาะสม คือ มีค่าความเป็นกรด-ด่าง ระหว่าง 6.03 - 6.37 ไม่พบการปนเปื้อนของไนเตรต ฟอสเฟต และซัลเฟตในแหล่งน้ำธรรมชาติทั้ง 2 แห่ง โดยมีปริมาณไนเตรตระหว่าง 0.01 - 0.15 มก./ล. ฟอสเฟต 0.15 มก./ล. และมีปริมาณซัลเฟต 1 มก./ล. ซึ่งเป็นค่าที่ต่ำกว่ามาตรฐานสำหรับแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งค่า BOD

แหล่งน้ำธรรมชาติทั้ง 2 แห่ง อยู่ระหว่าง 0.39 - 0.75 มก./ล. และค่า DO อยู่ระหว่าง 7.67 - 8.28 มก./ล. ซึ่งไม่เกินกว่าและไม่น้อยกว่าค่ามาตรฐานของคุณภาพในแหล่งน้ำประเภทที่ 3 จึงส่งผลให้ค่าของแคลเซียม (Ca) แมกนีเซียม (Mg) โพแทสเซียม (K) และโซเดียม (Na) ในแหล่งน้ำธรรมชาติทั้ง 2 แหล่งนี้ไม่สูง ไม่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์น้ำและการทำเกษตร (ตารางที่ 3) ทั้งนี้ พบธาตุเหล็กตัวอย่างน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติคือคลอโรไซด์-คลอไรด์ มีค่า 0.98 มก./ล. ในการตรวจวัด

ครั้งที่ 1 และมีค่า 0.62 มก./ล. ในการตรวจวัดครั้งที่ 2 ซึ่งมีค่าสูงเกินกว่าค่ามาตรฐานสำหรับสัตว์น้ำจืดคือ ไม่เกิน 0.5 มก./ล. ทั้งนี้อาจเป็นเพราะดินที่ปลูกยางพารามีค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 4.97 (ตารางที่ 1) เป็นดินกรดจัด ธาตุเหล็กจึงอยู่ในรูปที่ละลายน้ำได้ง่าย และโดยทั่วไปในสภาพดินที่มี pH ต่ำกว่า 5.0 จะมีธาตุเหล็กอยู่ในสารละลายดินเป็นจำนวนมาก เมื่อไม่มีการปลูกพืชคลุมจึงเกิดการชะล้างธาตุเหล็กในดินลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งถ้ามีธาตุเหล็กในแหล่งน้ำสูงมากจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสัตว์

ตารางที่ 3 คุณภาพแหล่งน้ำธรรมชาติเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

สมบัติของน้ำ ¹	คุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน		มาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน
	เมษายน 2552	เมษายน 2553	
สีและความขุ่น	น้ำใส-สีเหลืองอ่อน	น้ำสีเหลืองอ่อน	-
ความเป็นกรด-ด่าง pH	6.03 - 6.37	6.40 - 6.19	5-9
สภาพการนำไฟฟ้า (EC μ S/cm)	3.7 - 6.5	5.8 - 10.2	-
ปริมาณสารทั้งหมดที่ละลายได้ (Total dissolved solids) (mg/L)	20 - 52	500	1,500
ไนเตรต (NO ₃) (mg/L)	< 0.01 - 0.11	-	5.0
ฟอสเฟต TP (mg/L)	< 0.15	-	-
ซัลเฟต SO ₄ (mg/L)	< 1.00	-	-
แคลเซียม Ca (mg/L)	1.87 - 3.05	1.87 - 2.93	75
แมกนีเซียม Mg (mg/L)	1.14 - 1.27	0.92 - 1.53	50
โพแทสเซียม K (mg/L)	1.67 - 1.95	1.82 - 2.65	-
โซเดียม Na (mg/L)	3.68 - 3.69	5.53 - 9.75	-
เหล็ก Fe (mg/L)	0.14 - 0.98	0.11 - 0.62	0.5
แมงกานีส Mn (mg/L)	NF	0.01	1.0
สังกะสี Zn (mg/L)	0.03 - 0.05	0.01 - 0.02	1.0
ทองแดง Cu (mg/L)	0.01	NF	0.1
BOD (mg/L)	0.39 - 0.48	-	ไม่เกินกว่า 2.0
DO (mg/L)	7.67 - 8.28	-	ไม่น้อยกว่า 4.0

¹ ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ, 2552

น้ำจืดได้ จึงควรแนะนำให้มีการปลูกพืชคลุมในพื้นที่สภาพที่เป็นดินกรด เพื่อป้องกันผลกระทบสู่แหล่งน้ำและสัตว์น้ำ

สรุปผลการทดลอง

1) ผลการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในดินพบดินในพื้นที่เป็นดินกรด มีค่า pH ของดินเฉลี่ย 5.40 จึงมีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินและแร่ธาตุต่าง ๆ ในดิน

2) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำในบ่อคุณภาพน้ำบ่ออยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมและต่ำกว่ามาตรฐานเกณฑ์อนุโลมสูงสุด

3) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำบาดาลน้ำบาดาลในหมู่ที่ 4 ในเขตพื้นที่ราบสูงพบค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 5.92 อยู่ในขั้นต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสมและต่ำกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด มีผลทำให้มีธาตุแมงกานีส (Mn) ในบ่อน้ำบาดาล มีค่าสูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุดที่ 0.50 มก./ล. โดยวัดครั้งที่ 1 มีค่าอยู่ที่ 0.80 มก./ล. วัดครั้งที่ 2 มีค่าเพิ่มขึ้น 0.82 มก./ล. ซึ่งค่า 'แมงกานีส' ในน้ำดื่มมากไปจะเชื่อมโยงกับไอคิวต่ำของเด็กยากจนในชนบท ในขณะที่น้ำบาดาลในหมู่ที่ 7 ในเขตพื้นที่ราบ วัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) วัดครั้งที่ 1 ได้ค่า pH 7.45 วัดครั้งที่ 2 ได้ค่า pH 9.61 อยู่ในขั้นสูงกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสมและสูงกว่าเกณฑ์อนุโลมสูงสุด คือ 6.5

ผลการวิเคราะห์คุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติไม่พบการปนเปื้อนของไนเตรต ฟอสเฟต ซัลเฟต และธาตุโลหะหนักในแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงไม่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์เลี้ยงและการใช้น้ำทำเกษตร แต่พบธาตุเหล็กในแหล่งน้ำธรรมชาติคือคลอโรสเดา-คลอโรตาลีมีค่า 0.98 มก./ล. ในการตรวจวัดครั้งที่ 1 และมีค่า 0.62 มก./ล. ในการ

ตรวจวัดครั้งที่ 2 ซึ่งมีค่าสูงเกินกว่าค่ามาตรฐานสำหรับสัตว์น้ำจืด คือ ไม่เกิน 0.5 มก./ล. ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะดินที่ปลูกยางพารามีค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) 4.97 เป็นดินกรดจัด ธาตุเหล็กในดินจึงอยู่ในรูปที่ละลายน้ำได้ง่าย เมื่อฝนตกจึงส่งผลให้มีการชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งถ้ามีธาตุเหล็กในแหล่งน้ำธรรมชาติสูงมากจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำจืดได้

ข้อเสนอแนะ

1) แก้ไขสภาพดินที่เป็นกรด โดยการใส่สารประกอบปูนขาว ($\text{Ca}(\text{OH})_2$) หินปูน (CaCO_3) และปูนมาร์ล (marl) เพื่อปรับสภาพดินให้มี pH สูงขึ้น และควรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพปรับโครงสร้างดิน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจวิเคราะห์ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) และตรวจค่าธาตุแมงกานีส (Mn) ของน้ำบาดาลทุกบ่อทั้งในเขตพื้นที่ราบสูงและพื้นที่ราบ ถ้าน้ำในบ่อใดมีค่าแมงกานีส (Mn) สูง ให้มีการกรองน้ำก่อนนำไปบริโภค เพื่อไม่ให้เกิดโทษกับไอคิวต่ำของเด็ก ในการดื่มที่มีแมงกานีสสูงเกินเกณฑ์กำหนดที่เหมาะสม

3) น้ำในบ่อบาดาลที่มีค่า pH สูงกว่า 7 แสดงว่าน้ำมีความเป็นด่าง ควรให้มีการปรับสภาพน้ำให้เหมาะสม โดยให้ใส่สารอินทรีย์คาร์บอนไม่ว่าจะเป็นแป้ง น้ำตาล กากน้ำตาล จุลินทรีย์ลงไปบ่อน้ำบาดาลก่อนนำไปบริโภค แต่ต้องระวังถ้าใส่มากเกินไปเกิดผลข้างเคียง คือ ระดับออกซิเจนในน้ำจะลดลง

4) น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติมีธาตุเหล็กสูงเกินกว่าค่ามาตรฐานสำหรับสัตว์น้ำจืด จึงแนะนำให้มีการปลูกพืชคลุมดินให้มากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ธาตุเหล็กชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. 2552. เกณฑ์ระดับคุณภาพน้ำและมาตรฐานคุณภาพน้ำประเทศไทย. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- นุชนารถ กังพิศดาร, กัญญาภรณ์ พิพิธแสงจันทร์ และเจิดจรรย์ ศิริวงศ์. 2548. ผลของสารเคมีที่ใช้ในสวนยางต่อมลภาวะของดินและน้ำ ว.ดินและน้ำ 27 (2548), 128- 124.
- นุชนารถ กังพิศดาร. 2552. การจัดการสวนยางพาราอย่างยั่งยืน : ดิน น้ำและธาตุอาหารพืช. เอกสารวิชาการ สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร. 210 หน้า
- ศิริจิต พุ่งหว่า. 2547. ผลกระทบระบบการผลิตยางพาราต่อระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมและระบบสุขภาพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในภาคใต้. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- ศุภมาส พนิชศักดิ์พัฒนา. 2540. ภาวะมลพิษของดินจากการใช้สารเคมี. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 327 หน้า

การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการแพทย์

A Study of the Needs for Self-Development of Nurse Aid

ธนวัฒน์ พรหมจินดา¹
Thanawat Promjinda

Abstract

The objectives of this research were evaluate the needs for self development of nurse aid of care assistant for child and elderly in three aspects: continuing education, training, self-directed learning and to compare levels of the needs for self development of nurse aid student, school of care assistant for child and elderly. The population used in this study consisted of 267 nurse aid students in the school of care assistant for child and elderly in the period between March and June, academic year 2010. The instruments used to collect data were rating-scale with 5 levels questionnaires and interview forms. The data were analyzed for frequencies, means and percentage.

The study showed that the whole aspect of need for self development of nurse aid was at the high level with the mean 4.25 whereas that of individual aspects and training were 4.13 and 4.15, respectively. The high mean of 4.43 was found for the needs in self-directed learning. The needs for self-directed learning of male nurse aid students were higher than that of female. The needs of students who were over 30 years of age was higher than that of 20 for 30 years or younger. The students who graduated from Grade 3 in secondary school showed higher needs for self development than those graduated from Grade 6 and vocational schools. The results also showed that needs of student from Surat Trani were higher than those from Nakhon Si Thammarat and Songkhla. This study suggested that continuing education relating to their work and field were most needed. Moreover, training was required for details of work and how to obtain self-directed learning procedure. Those who wanted to continue their study required financial support in term of scholarship or loan. They should be supplied with formation relating to this and to support for training. In the aspect of training, students wanted to be trained in vocational skill and how to use internet. In the aspect of self - directed learning, students obtained knowledge and learning ability from classroom, library, on-line, field trip and ex-changes of experience with other students.

Keywords : *Self development, nurse aid students*

¹ อดีตนักศึกษาระดับบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลโรงเรียนการบริบาล ใน 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรม ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเปรียบเทียบระดับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานที่ตั้ง และศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาลในหลักสูตรเดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2553 จำนวน 267 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความต้องการพัฒนาตนเองด้านการศึกษาต่อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43

ผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล พบว่า นักศึกษาเพศชายมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่านักศึกษาเพศหญิง จำแนกตามอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และนักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำแนกตามระดับการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพ/สูงกว่า จำแนกตามสถานที่ตั้งในภาพรวม ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่เรียนในสถานที่ตั้งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่านักศึกษาที่เรียนในสถานที่ตั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาตนเอง พบว่า ด้านการศึกษาต่อ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ต้องการการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบมากที่สุด ด้านการฝึกอบรม มีความต้องการเข้าร่วมฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ด้านการศึกษาต่อ พบว่านักศึกษารับรองให้มีความสนใจที่จะศึกษาต่อ ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาการพยาบาล ในด้านความต้องการให้โรงเรียนช่วยเหลือในการศึกษาต่อ จะพบว่าต้องการให้มีทุนการศึกษา ทุนเรียนดี และทุนสำหรับนักศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อ รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษาของรัฐ ด้านการฝึกอบรม พบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้มีการฝึกอบรมในด้านวิชาชีพ ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่านักศึกษามีหลักการจัดการในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการเรียนมากขึ้นจากการเรียนในห้องเรียน โดยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการไปทัศนศึกษานอกสถานที่ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน และต่างสถาบันที่เรียนในวิชาชีพเดียวกัน

คำสำคัญ : ความต้องการพัฒนาตนเอง, นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล

บทนำ

โรงเรียนการบริบาล เป็นสถาบันศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบการบริการสาธารณสุข นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังให้เกิดความยึดมั่นผูกพันต่ออาชีพ ได้แก่ การมีความน่าเชื่อถือและยอมรับเป้าหมายและค่านิยมของอาชีพ การที่จะเกิดความยึดมั่นและผูกพันต่ออาชีพนั้น ต้องให้นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลเกิดความเข้าใจในความเป็นผู้ช่วยทางการพยาบาลอย่างแท้จริง หลักการในการจัดการศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล คือ มุ่งให้นักศึกษาระดับชั้นนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมบุคคลให้สามารถรับหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยให้มีความสุขสบายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว ทำให้โรงเรียนการบริบาลต้องมีการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียน และยังมีจุดหมายเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีความเจริญงอกงามทุกด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การเรียนผู้ช่วยทางการพยาบาลต้องเรียนภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี และต้องใช้ความระมัดระวังเพราะความผิดพลาดหมายถึงอันตรายต่อผู้ป่วย เพราะฉะนั้นนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลจะได้รับการปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบสูง การที่นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลต้องพบกับสภาพความเจ็บป่วย ความตาย ความเครียด และความวิตกกังวลของผู้ป่วยและญาติ ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมงานหลายระดับ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนการบริบาลจึงมีความสนใจศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลในโรงเรียนการบริบาล เพื่อศึกษาความต้องการในด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรมและด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองของ

นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล เพื่อเป็นการประกอบการพิจารณาการกำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนา นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลให้มีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะเหมาะสมกับลักษณะงานและสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน อันเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งให้บุคลากรในองค์กรนั้นมีความพึงพอใจในการทำงาน ให้นักศึกษาพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ อันสอดคล้องต่อเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรม และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานที่ตั้ง
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล จำนวน 267 คน โดยแบ่งเป็นนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล จังหวัดสงขลา จำนวน 157 คน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 59 คน และ

จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 51 คน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานที่ตั้ง

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรบ และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรบ และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ต มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ที่เข้าศึกษาในเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ.2553 จำนวน 267 คน ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามกับประชากรด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล ตามที่ตั้งของสถานศึกษา แห่งละ 10 คน รวม 30 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล พบว่า นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล มีความต้องการพัฒนาตนเองโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล พบว่า นักศึกษาเพศชายมีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และนักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพ/สูงกว่า และเมื่อพิจารณาตามสถานที่ตั้ง พบว่า นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลที่มีสถานที่ตั้งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมสูงกว่านักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาตนเอง พบว่า

(1) ด้านการศึกษาต่อ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลโรงเรียนการบริบาลมีความต้องการศึกษาต่อในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบมากที่สุด และต้องการให้ทางโรงเรียนส่งเสริมการศึกษาต่ออย่างต่อเนื่อง

(2) ด้านการฝึกอบรบ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล มีความต้องการในการเข้าร่วมฝึกอบรบในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และต้องการให้โรงเรียนเห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น

(3) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล มีความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในงาน การใช้อินเทอร์เน็ตให้

ชำนาญ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการทำงานที่สูงขึ้น

4. ผลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาคณะผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการพยาบาล พบว่า

(1) ด้านการศึกษาต่อ

แขนงวิชาที่นักศึกษาวิชาการบริหารให้ความสนใจที่จะศึกษาต่อส่วนใหญ่จะเป็นสาขาวิชาการพยาบาล สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และการบริหารการจัดการ เป็นต้น และต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือด้านการศึกษาต่อ โดยการจัดให้ทุนการศึกษา ทุนเรียนดี สำหรับนักศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการที่จะศึกษาต่อของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของทุนการศึกษา และสิ่งที่นักศึกษาต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือเกี่ยวกับเอกสารการเรียนการสอน และการจัดให้มีอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้

(2) ด้านการฝึกอบรบ

นักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการจัดให้มีการฝึกอบรบในด้านวิชาชีพให้อย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น และอยากให้อาจารย์จัดการฝึกอบรบในการพยาบาล ภาษาอังกฤษ และการใช้คอมพิวเตอร์

(3) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักศึกษามีหลักการจัดการในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการเรียนให้มากขึ้นจากการเรียนในห้องเรียน โดยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อหาประสบการณ์จากการได้ปฏิบัติจริง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ทั้งในชั้นเรียนที่เรียนด้วยกัน และต่างสถาบันที่เรียนในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น

การอภิปรายผล

1. นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการพยาบาล มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของพนักงานในปัจจุบันแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ที่เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” ดังนั้นนักศึกษาทุกคนจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาตนเองให้ทันกับยุคสมัยและทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นนักศึกษาจึงตระหนักถึงความจำเป็นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพื่อให้ตนเองมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานในความรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และส่งผลความเจริญก้าวหน้าไปถึงองค์กร โดยนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาลมีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ระดับ 3 อันดับแรก คือ ต้องการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องการให้หน่วยงานมีการส่งเสริมการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ต้องการให้หน่วยงานที่สังกัดส่งเสริมการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาตนเอง เมื่อผู้เรียนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ผู้เรียนจะมีการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงและจะแสดงพฤติกรรมที่เป็นคุณสมบัติของผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความภาคภูมิใจในตนเอง เชื่อมโยงกับแรงจูงใจภายใน คือ ความพึงพอใจที่ตนเองพัฒนาได้เมื่อพยายามอย่างจริงจัง

ส่วนการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล ด้านการฝึกอบรมนักศึกษามีความต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ระดับ 3 อันดับแรก คือ ต้องการเข้าร่วมฝึกอบรบ

ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องการให้หน่วยงานที่สังกัดให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น ต้องการให้หน่วยงานที่สังกัดส่งเสริมบุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะกระบวนการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ และสามารถนำมาปรับใช้กับงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความก้าวหน้าในสายงานของตน และยังเป็นส่วนส่งเสริมหรือผลักดันและขับเคลื่อนให้หน่วยงานหรือองค์กรเกิดความเจริญหรือก้าวหน้า เนื่องจากนักศึกษาจะได้มีความรู้ความสามารถ ฉะนั้นโรงเรียนควรมีการสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา โดยใช้กระบวนการฝึกอบรมเป็นการฝึกทักษะทางด้านการคิดและเทคนิคทางด้านการทำงาน ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และการเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรมจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่แท้จริงได้ ก่อนจะทำการฝึกอบรมควรมีการสำรวจความต้องการก่อน เพื่อจะได้จัดการฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการและนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งบางครั้งก็ต้องอาศัยแรงจูงใจเป็นสิ่งกระตุ้น เพื่อให้นักศึกษาตื่นตัวและเกิดความอยากที่จะเข้าทำการฝึกอบรม เพื่อนำมาพัฒนาตนเองและงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรรธมา ทองซ้อย (2549 : 126 - 128) ที่พบว่า ความต้องการฝึกอบรมของพนักงาน บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านทักษะความคิด ด้านทักษะเทคนิคการปฏิบัติงาน และด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ และสอดคล้องกับ เฉลย คนฉลาด (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการฝึกอบรมด้านวิชาการของพนักงานครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเมืองพัทยา ซึ่งได้ศึกษาจากความต้องการของพนักงานครูผู้ปฏิบัติการสอน

พบว่า ความต้องการในการฝึกอบรมของพนักงานครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเมืองพัทยา มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน เพราะจะทำให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังทำให้ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติงานด้านการสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง

สำหรับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาลด้านการศึกษาต่อ นักศึกษามีความต้องการในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับ คือ ต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ต้องการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการทำงานที่สูงขึ้น และต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นกับผู้ที่มีความรู้ความสามารถและผู้มีประสบการณ์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ต้องการสมัครเป็นสมาชิกชมรมต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิกการศึกษา และสถานที่ตั้ง สรุปได้ ดังนี้

(1) นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาลเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศชาย และเพศหญิง ผลการศึกษาค่าเฉลี่ยความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาเพศชายจะมีค่าเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง

(2) นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ผู้ที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป มีความต้องการด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี ทั้งนี้จะเป็นเพราะช่วงอายุ 20 - 30 ปี เป็นช่วงแห่งการเรียนรู้และสั่งสม

ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ส่วนผู้ที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป จะเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงให้คุณภาพชีวิตมั่นคงและดีขึ้น โสภณ ช้างกลาง (2550 : 139 - 141) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนระดับชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนระดับชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการฝึกอบรม และด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง

(3) นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความต้องการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าต้องการพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในชีวิตมากขึ้น

(4) นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ที่อยู่ต่างจังหวัดกันมีความต้องการพัฒนาตนเองโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งนักศึกษาที่อยู่คนละจังหวัดกัน จะมีความคิดในการพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน เนื่องจากนักศึกษาทุกคนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนและการทำงานของตนเองให้ดีขึ้น และเป็นการพัฒนาตนเองควบคู่ไปด้วย

3. การศึกษาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล มีข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(1) ด้านการศึกษาต่อ ได้แก่ ควรจัดให้ทุนการศึกษาต่อสำหรับพนักงาน ควรส่งเสริมการ

ศึกษาต่อในด้านที่มีประโยชน์กับหน่วยงานเพื่อนำความรู้มาพัฒนาหน่วยงาน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาต่อหลาย ๆ ด้าน และควรส่งเสริมการศึกษาต่อในด้านที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบเพื่อนำความรู้มาพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(2) ด้านการฝึกอบรม ได้แก่ ควรจัดการฝึกอบรมให้ตรงกับงานในหน้าที่รับผิดชอบ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บุคลากรตื่นตัวเสมอ ควรจัดฝึกอบรมภายนอกสถานที่ และควรมีการจัดทำแผนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

(3) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่ช่วยในการพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง เช่น การค้นคว้าจากตำรา เอกสาร ข่าวสาร วารสาร และ CD ช่วยสอนการเรียนรู้ จาก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนร่วมงาน และการเรียนรู้จากการที่ฝึกอบรมแล้วมาพัฒนาตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

(1) ด้านการศึกษาต่อ นักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ให้ความสนใจในการศึกษาต่อ โดยต้องการให้หน่วยงานที่สังกัดส่งเสริมการศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานสูงขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด แต่นักศึกษายังขาดปัจจัยสนับสนุนในด้านทุนการศึกษาต่อ เนื่องจากในการศึกษาต่อจะต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับนักศึกษา

(2) ด้านการฝึกอบรมของนักศึกษาผู้ช่วย

ทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ส่วนใหญ่ ต้องการเข้ารับการศึกษาอบรมทักษะด้านการใช้ คอมพิวเตอร์และทักษะการใช้โปรแกรมต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อยู่ในระดับ มาก โดยต้องการให้โรงเรียนให้ความสำคัญในการ พัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ โดยมีวิธีการฝึกอบรม นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญในการ จัดทำหลักสูตรที่จำเป็น เหมาะกับการปฏิบัติงาน ด้วยการศึกษาวิเคราะห์งานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ของแต่ละสายงานโดยละเอียด และนำข้อมูลที่ได้ มาดำเนินการหาความต้องการแบบเรียงลำดับความ จำเป็น ทั้งในด้านเนื้อหาและตัวบุคคลอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยในการวางแผนในการจัดโครงการฝึกอบรม ต่อไป ซึ่งนักศึกษาที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมจะ สามารถนำความรู้ ความสามารถที่ได้รับมาใช้อย่าง คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

(3) ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษา ผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล สามารถ ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยคำนึงถึงความต้องการ และประโยชน์ที่จะได้รับเป็นสำคัญ ซึ่งการเรียนรู้ ด้วยตนเองนี้สามารถเรียนรู้ได้ ควบคุมตนเองได้ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ โดยบุคคลากรมีความ

ต้องการเรียนรู้เทคโนโลยี เพื่อต้องการเพิ่มความรู้ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งการ เรียนรู้ในปัจจุบันมีความสะดวกรวดเร็ว โดยสามารถ เรียนรู้จากสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และพนักงานยังสามารถเรียนรู้จากการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนร่วมงาน ซึ่งทำให้เกิดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการวิจัยรูปแบบและวิธีการ พัฒนาตนเองที่เหมาะสมของนักศึกษาผู้ช่วยทาง การพยาบาล โรงเรียนการบริบาล ทางด้านการศึกษา ต่อ ที่ส่งผลต่อการนำไปใช้ปฏิบัติงานและให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลง

(2) ควรมีการวิจัยปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของนักศึกษาผู้ช่วย ทางการพยาบาล โรงเรียนการบริบาล เพื่อ เปรียบเทียบหาข้อบกพร่องและหาทางแก้ไขปัญหา และอุปสรรค

(3) ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบด้านแรงจูงใจกับความต้องการพัฒนา ตนเองของนักศึกษาผู้ช่วยทางการพยาบาล โรงเรียน การบริบาล

เอกสารอ้างอิง

- เฉลย คนฉลาด. 2531. ความต้องการฝึกอบรมด้านวิชาการของพนักงานครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเมืองพัทยา. ชลบุรี : วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธัญพร มงคลการ. 2546. การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อการปฏิรูประบบราชการของข้าราชการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การพัฒนารัพยากรมนุษย์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสภณ ช้างกลาง. 2550. ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนระดับชั้นประทวนกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การพัฒนารัพยากรมนุษย์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรอุมา ทองซ้อย. 2549. การศึกษาความต้องการฝึกอบรมของพนักงาน บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การพัฒนารัพยากรมนุษย์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม : ปัจจัยสู่ชุมชนเข้มแข็ง

Participatory Community Planning : Factors for Strengthening the Community

อุสมาน หวังสนิ¹

Usman Whangsani

Abstract

This qualitative study aimed to investigate the undertaken of participatory community planning. The data were collected through participatory observations, interviewing the target groups, and focus group discussions consisting of sub-district community drive team, community leaders, people participating in the community planning process, and related organizations in the community. The results of the study revealed that participation in community planning consisted of 5 steps: studying the community, community planning, doing activities, receiving the results of the activities and evaluation. The community planning consisted of 5 steps, namely, preparing the community, analyzing community data, setting the development direction, setting the plan, and driving the community plan, in which plans were integrated: organization integration and data integration. The results of the study revealed further that the factors derived from participation in community planning which would also strengthen the community were: (1) the community saw the importance of participation and participated in every process by supporting it with resources in the community; (2) local organizations cooperated and saw the importance of the participatory process and supporting it in terms of the body of knowledge, personnel and finance for community planning. They also adapted the community plan and implemented it in their organizations, and (3) there were organizational groups responsible for activities.

Keywords : *Community planning, community participation, strong community*

---

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ทีมขับเคลื่อนแผนชุมชนตำบล ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในชุมชนผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวางแผนชุมชน การดำเนินกิจกรรม การรับผลจากกิจกรรมและการประเมินผล โดยมีขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน 5 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน การกำหนดทิศทางพัฒนา การกำหนดแผนงาน และการขับเคลื่อนแผนชุมชน โดยในส่วนของ การขับเคลื่อนแผนชุมชนนั้นต้องมีการบูรณาการแผนร่วมกัน คือ การบูรณาการกับหน่วยงาน และการบูรณาการข้อมูลร่วม ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ปัจจัยที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง คือ (1) ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ โดยการสนับสนุนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน (2) หน่วยงานระดับท้องถิ่นให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณในการทำแผนชุมชน พร้อมทั้งนำแผนงาน/โครงการที่ได้จากแผนชุมชนมาปรับใช้กับแผนงานของหน่วยงาน และ (3) มีกลุ่มองค์กรรับผิดชอบในกิจกรรมที่ชัดเจน

คำสำคัญ : การจัดทำแผนชุมชน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง

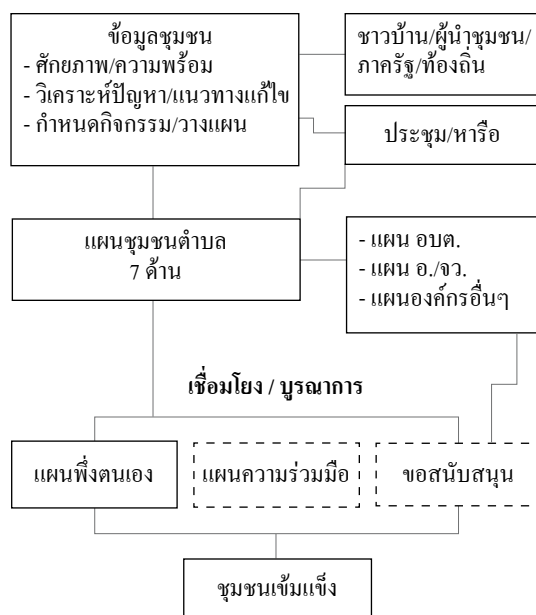
บทนำ

การจัดทำแผนในประเทศไทยมีมาอย่างยาวนาน ในรูปแบบของการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุข โภค ระบบการศึกษาและเศรษฐกิจ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดเน้นของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง จึงทำให้ทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยน การแยกส่วนระบบเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดการเชื่อมโยงเกื้อกูลกัน มาเป็นการบูรณาการร่วมกัน จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งได้ปรับจุดเน้นไปสู่ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่

มั่นคงของการพัฒนาประเทศ (วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และอมรรารวรรณ ทิวถนอม, 2552)

การจัดทำแผนชุมชนที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมีมาหลังจากประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและวิกฤติทางสังคม เมื่อปี พ.ศ. 2540 ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของกลุ่มคนฐานรากหรือกลุ่มคนที่มีเงินรายได้น้อยจากการประกอบอาชีพ ดังนั้น ปี พ.ศ.2541 รัฐบาลจึงมีนโยบายให้ธนาคารออมสินจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือและเสริมความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจของชุมชน คือสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund หรือ SIF) ในการทำหน้าที่สนับสนุน เสริมศักยภาพ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (Siamwala and Paitoonpong, 2002) โดยการที่ให้ชุมชนทำแผนพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ วิกฤติทางสังคม

เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองในระยะยาว ในปี พ.ศ.2550 รัฐบาลได้ประกาศให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข โดยให้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนนโยบายลงสู่พื้นที่ ทำให้ทุกพื้นที่ต้องมีแผนชุมชนเป็นของตนเอง และใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยให้ประชาชนในทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาและวางกรอบทิศทางพัฒนาชุมชนของตนเองและติดตามการดำเนินการตามแผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลสู่ชุมชนเข้มแข็ง

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยคือชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดทำแผนชุมชน มีการกำหนดทิศทางการจัดทำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและการวางแผนการจัดทำกิจกรรม กำหนดแนวทางแก้ไข กำหนดกิจกรรม และกำหนดแผนงาน/โครงการ เพื่อวางแผนพัฒนาโดยผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชน นำมากำหนดเป็นแผนชุมชน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย ในขณะที่ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534) กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชน” หมายถึง การวางแผนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การอนามัยและการเมืองการปกครอง และ พัฒน์ สุจ้านงค์ (2524) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้นด้วยความร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชน โดยวิธีการปรึกษาหารือกัน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” โดยมองว่าการพัฒนาชุมชนนั้นควรเกิดจาก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นประเด็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) มีการให้ความหมายที่แตกต่างหลากหลายของลักษณะที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น เสน่ห์ จามริก (2537) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วม ต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1. การค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2. การวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา 3. การวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา 4. การดำเนินงานตามแผน 5. การประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จและหมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม จัดทรัพยากรเพื่อให้บริการบรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ

อคิน รพีพัฒน์ (2537) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็น การวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ 5) การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา

แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนชุมชน

แผนชุมชน หมายถึง กิจกรรมพัฒนาที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการและสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ได้ โดยคนในชุมชนได้มาร่วมกันคิดร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการ

พัฒนาของชุมชน ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก (โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน, 2548)

กรมการพัฒนาชุมชน (2551) ได้จัดทำคู่มือสร้างกระบวนการเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนชุมชนตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขระดับจังหวัด โดยได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนชุมชนคือ 1) การศึกษาชุมชนด้วยการให้ชุมชนได้เรียนรู้ตัวเอง 2) ออกแบบเครื่องมือจัดเก็บข้อมูล วางแผนจัดเก็บข้อมูลร่วมกับประชาชน 3) สำรวจรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลประชาชนร่วมกับคณะทำงานระดับตำบล 4) ประมวลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปโดยเชื่อมโยงทุกข้อมูลที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และทำการแยกข้อมูลเพื่อได้รับทราบสภาพชุมชน 5) สะท้อนข้อมูลกลับสู่ชุมชน ประชุมชี้แจงเพื่อการรับรู้และเกิดการยอมรับของชุมชน นำเสนอข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ให้ประชาชนเข้าถึงเข้าใจยอมรับข้อมูล 6) ร่างแผนชุมชน จัดทำเค้าโครงแผนชุมชน จัดทำร่างแผนชุมชน แผนงาน/โครงการจากข้อมูลที่ได้รับการยืนยันความถูกต้องจากชุมชน 7) บูรณาการแผนชุมชน แผนท้องถิ่น และแผนภาครัฐ จัดลำดับความสำคัญ แยกประเภทแผน ประเภทโครงการ กิจกรรม ตามวัตถุประสงค์เชิงประเด็นปัญหาหรือเชิงพื้นที่ 8) ประชาพิจารณ์แผนชุมชน และเสนอแผน จัดการประชุมประชาคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา 9) จัดทำเอกสารแผนชุมชนฉบับประชาชน มีแผนชุมชนที่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเอกสารที่สามารถอ้างอิงและนำไปใช้ในการประสานงานให้เกิดกิจกรรมได้

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นในเรื่องของการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการวางแผนชุมชน จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาต่อไป

วิธีการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาบริบทชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตรวจสอบเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร รายงานการวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้มีความรู้ในชุมชน

2. ศึกษาแผนพัฒนาตำบลและแผนชุมชนตำบล

3. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนตำบล จากเวทีประชาคมหมู่บ้าน และสัมภาษณ์กับคณะทำงาน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และผู้เข้าร่วมประชุมทำแผนชุมชนตำบลนาทับ

4. เเวทีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระดมความคิดเห็น ร่วมกันเสนอแนะและเสนอแนวทางการจัดทำแผนชุมชนตำบล โดยการสนทนากลุ่มย่อยของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายใน

ชุมชนร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน โดยผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน เมื่อระดมปัญหาต่าง ๆ มาได้แล้ว ที่ประชุมก็ได้นำปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์วิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการร่วมมือแก้ไขปัญหา และได้มีการเพิ่มเติมสิ่งที่ควรแก้ไขปัญหาจากการนำเสนอของเวทีประชุมเพื่อให้เกิดความรอบด้านยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ชุมชนต่าง ๆ ได้นำเสนอเพื่อแก้ปัญหามาของตนเองได้แยกเป็น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ กิจกรรมที่ทำได้ทั้งหมดในชุมชน กิจกรรมที่ต้องร่วมกับหน่วยงานอื่นโดยชุมชนเป็นตัวหลัก และกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกมาร่วมแก้ปัญหามาชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน หลังจากที่ได้มีการนำเสนอแผนงาน/โครงการที่จะนำไปสู่แผนชุมชนในแต่ละหมู่บ้านแล้ว ก็ได้มีการจัดหมวดหมู่และประเภทของแผนงานที่ชุมชนได้นำเสนอผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยได้มีการแบ่งแผนงานด้านต่าง ๆ ของชุมชนออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพชุมชน 2) ด้านการพัฒนาครอบครัว 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน 4) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม 5) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 7) ด้านสวัสดิการชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้โดยประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการบริหารงานประสานงานหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน

ภายนอก แผนงาน/โครงการที่ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนหรือจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับที่ชุมชนได้วางไว้หรือที่เรียกว่า “แผนพึ่งตนเอง” นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นแผนการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา การดำเนินกิจกรรมในชุมชนตามแผนชุมชนที่สมาชิกในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติในกิจกรรมที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการใช้และนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดผลประโยชน์อย่างเต็มที่ การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนได้จัดขึ้นตามแผนชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมของกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในรูปแบบของการจัดกิจกรรมตามความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาชุมชน

ผลที่ได้จากกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมคือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างภาคภูมิใจและมีความสุข เช่น การแห่เทียนพรรษาและทอดกฐิน ซึ่งจะต้องมีกลองยาวนำขบวนโดยมีชาวบ้านในชุมชนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุเข้าร่วม มีการรำกลองยาวแห่ไปตามถนนสายต่างๆ ในชุมชน ซึ่งมีองค์กรร่วมจัดทั้งในส่วนของชุมชนรวมผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. โรงเรียน และ อบต. ร่วมกัน ในส่วนของประเพณีทางศาสนาอิสลามก็มีอยู่หลายกิจกรรมด้วยกัน เช่น การจัดงานเมาลิด แต่ละชุมชนจะจัดที่มีสยิดประจำหมู่บ้าน มีกิจกรรมการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานและบทสรรเสริญศาสนา โดยแต่ละชุมชนจะจัดไม่ตรงกันเพื่อให้คนในชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามาร่วมงานในชุมชนของตนเองด้วย

5. การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล การพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่ได้

ดำเนินการไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป

การประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินตามแผนชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนแต่ละชุมชน ส่วนใหญ่เห็นว่าผลของกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้นนั้นตอบสนองความต้องการของชุมชนอยู่แล้ว แผนชุมชนได้กำหนดกิจกรรมไว้หลายด้านและเป็นแผนระยะยาว 5 ปี ทำให้สามารถประเมินกิจกรรมได้บ้างบางส่วน และคิดว่ากิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันคิดขึ้นเองนั้น ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมมากกว่าหน่วยงานภายนอกนำโครงการมาทำในพื้นที่เพียงอย่างเดียว และกิจกรรมที่ได้จัดไปแล้วก็เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนและวิธีการจัดทำแผนชุมชนที่สำคัญ ดังนี้

1. การเตรียมทีมงาน โดยการแต่งตั้งทีมขับเคลื่อนแผนชุมชนประจำตำบล เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ กำหนดยุทธศาสตร์บูรณาการแผนงาน/โครงการ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานระดับอำเภอให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัด มีการแต่งตั้งทีมปฏิบัติงานขับเคลื่อนแผนชุมชนระดับตำบล ซึ่งประกอบด้วย ปลัดอำเภอ ครู กศน.ประจำตำบล ปลัด อบต. กำนัน บัณฑิตอาสา ผู้นำอาสาพัฒนาตำบล และพัฒนากรประจำตำบล

2. การประสานพื้นที่ เพื่อที่จะเข้าไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นของประชาชนในการทำแผนชุมชน โดยในระหว่างนั้นก็ได้มีการจัดตั้งทีมอาสาสมัครที่จะเป็นวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน โดยได้คัดเลือกให้บุคคลากรในตำบลเข้าฝึกอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน

(ครู ข.) เพื่อช่วยในการสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ

3. เวทีประชาคมหมู่บ้าน ดำเนินการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านในเรื่องของการทำแผนชุมชน ซึ่งขั้นตอนการจัดเวทีการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

(1) จุดประกายความคิด โดยการกระตุ้นให้คนหันมาใส่ใจชุมชน ร่วมตระหนักถึงปัญหาวิกฤติที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการศึกษาชุมชนในแต่ละพื้นที่ต่อไป

(2) ศึกษาประวัติชุมชน รู้จักชุมชน รู้จักพื้นที่ เพื่อจะได้ทราบถึงพัฒนาการของชุมชนในแต่ละยุคแต่ละสมัย แสดงให้เห็นถึงคุณค่า สิ่งดีงามของชุมชน ทำให้สมาชิกเห็นถึงที่มาตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ของชุมชน และเกิดเป็นความรักในท้องถิ่น

(3) กำหนดประเด็น สำรองและรวบรวมข้อมูล นำเสนอเหตุการณ์ในปัจจุบัน ตั้งคำถามนำในเชิงเปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบันในประเด็นย่อยต่าง ๆ เช่น 1) ด้านศักยภาพของชุมชน ด้านคน สุขภาพ ความรู้ ทรัพยากร 2) ด้านภาวะเศรษฐกิจของชุมชน รายรับ รายจ่าย หนี้สิน ทรัพย์สิน 3) ด้านระบบเศรษฐกิจของชุมชน การประกอบอาชีพ ผลผลิตทุน 4) ด้านทุนชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม และ 5) ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และใหญ่กว่าชุมชน

(4) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทีละงานแผนชุมชนได้ใช้ในเวทีประชุมคือการใช้เทคนิคการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา หรือ SWOT เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาที่จะเป็น

แนวทางหลักของการพัฒนาในตำบล

(5) จำแนกกิจกรรม จัดลำดับความสำคัญ และยกร่างแผนชุมชน แยกหมวดหมู่ของโครงการ ซึ่งจะจำแนกประเภทโครงการออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แผนงาน/โครงการ ที่ชุมชนสามารถทำได้ 2) แผนงาน/โครงการ ที่ชุมชนต้องทำร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือเป็นภาคีร่วม และ 3) แผนงาน/โครงการที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ ต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินการ

(6) การประชาพิจารณ์แผนชุมชน หลังจากได้ยกร่างแผนชุมชนแล้ว คณะทำงานทีมขับเคลื่อนแผนชุมชนตำบลได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในพื้นที่มาเสนอต่อเวทีประชาคมอีกครั้ง เพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบ ปรับเปลี่ยน ปรับปรุง และเสนอแนะข้อมูลแผนชุมชนที่ได้ โดยขั้นตอนนี้คณะทำงานได้อธิบายเชื่อมโยงที่มาที่ไปของกิจกรรมที่ชุมชนได้ร่วมวางแผน รวมถึงอาจจะทบทวนเป้าหมาย และวิธีการเพื่อสร้างความเข้าใจในเวทีให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านเห็นพ้องต้องกันและสรุปแผนชุมชนได้ตามที่ต้องการแล้ว จึงมีการจัดทำเอกสารแผนชุมชนที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถอ้างอิงหรือใช้ในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในการบูรณาการแผนชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากนั้นจึงจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการตามที่ชุมชนได้วางแผนไว้ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างเต็มที่อีกด้วย

4. นำแผนสู่การปฏิบัติ โดยชุมชนสามารถดำเนินการหรือบูรณาการแผนกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่

เกี่ยวข้อง ซึ่งในบางแผนงานชุมชนสามารถเป็น
เจ้าภาพหลักในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน

5. ทบทวนและปรับปรุงแผนชุมชน เมื่อแผน
ชุมชนได้ผ่านการใช้งานไประยะหนึ่งแล้ว ควรมีการ
ทบทวนและปรับปรุงแผนชุมชนให้เหมาะสมกับ
สถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งในระดับชุมชนอาจมี
การทบทวนและปรับปรุงแผนชุมชนอย่างน้อยปีละ
2 ครั้ง

6. ประเมินผลและสรุปบทเรียน การดำเนิน
กิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้จากกระบวนการมี
ส่วนร่วมของชุมชนในการคิดและดำเนินการใน
กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เมื่อดำเนินการตามแผน
กิจกรรมที่ชุมชนวางไว้จึงต้องมีการประเมินผลและ
สรุปบทเรียน โดยอาจร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น
ได้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลหรือพัฒนากรตำบล
เป็นผู้ร่วมดำเนินการ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบูรณาการตาม
แผนชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ กระบวนการมี
ส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำแผนชุมชน
ดังนี้

1. ชุมชนเห็นความสำคัญและประโยชน์จาก
แผนงานนั้น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของ
ชุมชน เกิดเป็นความช่วยเหลือตนเองของชุมชน
เพราะชุมชนมีศักยภาพและพลังความสามารถใน
การพัฒนา แผนชุมชนเป็นแผนการเสริมสร้าง
ขีดความสามารถของชุมชนให้มีการพัฒนาด้วย
ตัวเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้ง
ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสุขภาพ รวมถึงการใช้
ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ ชุมชนก็
พร้อมที่จะสนับสนุนทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น คน เงิน
วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน

2. หน่วยงานท้องถิ่นให้ความร่วมมือ เข้าไป
มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้น ได้แก่
องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัย บุคลากรจาก
หน่วยงานการศึกษา บัณฑิตอาสา และอาสาสมัคร
พัฒนาชุมชน โดยมีพัฒนากรประจำตำบลเป็นหลัก
ซึ่งได้ร่วมกันตั้งแต่การเตรียมทีมงานขับเคลื่อนแผน
ชุมชน มีการฝึกอบรมเพื่อให้ทราบถึงเป้าหมาย
และวิธีการในการจัดทำแผนชุมชน บุคลากรที่ผ่าน
การฝึกอบรมสามารถเป็นที่เล็ง (ครู) หนุนช่วยใน
การระดมความคิดเห็นและสามารถแนะนำการปรับ
แผนงาน/โครงการและบูรณาการแผนชุมชนสู่
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ สอดคล้องกับ Erwin (1976)
ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนว่า
การพัฒนาชุมชนไม่ได้เกิดจากตัวชุมชนเพียง
อย่างเดียว แต่เกิดจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้
เข้ามาร่วมรับรู้ฐานคิดและแผนงานของชุมชนด้วย
เพื่อที่จะหาช่องทางในการสนับสนุนที่เหมาะสมแก่
ชุมชน เป็นการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรท้องถิ่น
เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชนและให้
ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ มากที่สุด ซึ่งในเรื่องการ
กระจายอำนาจการบริหารส่วนท้องถิ่นนี้ นครินทร์
เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2552) ได้เสนอว่าองค์กร
บริหารส่วนท้องถิ่นควรให้ความร่วมมือกับชุมชน
และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
ท้องถิ่นด้วย

3. มีกลุ่มองค์กรรับผิดชอบกิจกรรมที่ชัดเจน
มีผู้รับผิดชอบหรือเจ้าภาพหลักในการจัดกิจกรรม
อาจเป็นกลุ่มองค์กรในชุมชน หน่วยงานส่วน
ท้องถิ่นหรือหน่วยงานส่วนกลางก็ได้ เพื่อชุมชนจะ
ได้รับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2537)

กล่าวว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ เข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการ ขอความช่วยเหลือจากภายนอก

นอกจากการดำเนินกิจกรรมตามที่ชุมชน กำหนดไว้แล้ว ยังต้องมีการดำเนินการในรูปของ กิจกรรมเครือข่าย ให้เข้ามามีส่วนเป็นภาคีร่วม รับผิดชอบและดำเนินการสอดคล้องกับที่คณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2550) ได้ทำโครงการภาคีส่งเสริมความเข้มแข็งของ ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล หรือ PLEDGE ได้ศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการนั้น จำเป็นจะต้องมีการระดมความคิดเห็นในรูปของ เครือข่ายในการกระตุ้นการทำงานระหว่างกัน เพื่อ ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมวางแผนและกำหนด กิจกรรมในการพัฒนาท้องถิ่น นำไปสู่ภาคีร่วมกัน ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างเสริมเศรษฐกิจ ชุมชน การจัดการปัญหาและข้อขัดแย้งของชุมชน และการหาแนวทางการจัดการร่วมกันได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสังเคราะห์ใน การวิจัยที่จะสามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อการบูรณาการแผนชุมชนในพื้นที่ ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการมี ส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน เป็นกิจกรรมที่

ชุมชนได้ปฏิบัติ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญ กิจกรรม เล็ก ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมกับจุดมุ่งหมาย ต่าง ๆ หลายอย่างรวมกัน ทั้งการรวมกลุ่มของคนใน ชุมชน การจัดกิจกรรม การมีหน้าที่รับผิดชอบใน กิจกรรม การร่วมแสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่การ ร่วมกิจกรรมบางส่วนก็ตาม เป็นการจุดประกาย ความร่วมมือหลายฝ่ายที่จะนำพาชุมชนของตนเอง ไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ในระดับชุมชน ควรให้ชุมชนได้เตรียม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ในชุมชนมาด้วย และควร ประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนให้ ทัวถึงทั้งชุมชน

2. ระดับหน่วยงาน ต้องมีวิทยากรหลักและ ทีมงานที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านให้แก่ ผู้นำชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ควรปรับทัศนคติและ ทำที่ไม่ดีที่มีต่อชุมชน ควรทำความเข้าใจและรับฟัง อย่างสนใจ และผู้บริหารหรือผู้นำชุมชนควรให้ ความสำคัญกับแผนชุมชนและกระบวนการมี ส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน อีกทั้งยังสามารถ ปรับใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการบูรณาการ แผนงานแก่หน่วยงานที่มีอยู่ในองค์กรให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2551. คู่มือสร้างกระบวนการเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ ปี 2551. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2550. โครงการภาคีส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล (PLEDGE). ใน กระบวนการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาลของ ท้องถิ่น, รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,

- โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. 2548. คู่มือวิทยากร
กระบวนการ กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ : มปท.
- ฐานิสร์ นันทพัฒนปริษา. 2553. แนวทางการส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชน. ใน วารสารดำรงราชานุกาฬ
ปีที่ 10 (35) : 66-73.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. 2552. รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย
- พัฒน์ สุจำนงค์. 2524. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534. การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อค.
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และอมรรารธรรม ทิวดนอม. 2552. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้
เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ. ใน วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 46 (2).
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2551. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่
13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. 2547. พลังท้องถิ่น : บทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- เสน่ห์ จามริก. 2537. สังคมไทยกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ.
- อคิน รพีพัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Erwin, William. 1976. Participation Management : Concept, Theory and Implementation. Georgia :
Georgia State University Press.
- Siamwala, Ammar and Paitoonpong, Srawooth. 2002. The Social Investment Fund in Thailand. Cross-
Sectoral Partnership in Enhancing Human Security. Tokyo : Japan Center for International
Exchange.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนาการศึกษา เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

Leadership of the Basic Education Administrators under the Bureau of Educational Service for Special Development Area in the Border Provinces of Southern Thailand

นิรันดร์ จุลทรัพย์¹

Niran Chullasap

Abstract

The main objective of this mixed methodology research was to create an appropriate situational leadership model of school principals under the Bureau of Educational Service for Special Development Area in the border provinces of Southern Thailand. Research data were obtained from three groups of respondents; 1) the sample of 1,135 school committee members from eleven education service areas of five border provinces (Songkhla, Yala, Pattani, Satun, and Narathiwat) of Southern Thailand, 2) seventeen purposively selected experts of academics, university lecturers, and the top educational administrators and 3) eighteen purposively selected experts of academics, school principals, local politicians, religious leaders, and stakeholders. Research instrument consisted of three types of questionnaires: 1) a set of rating-scale questionnaire related to traits and behavior of school principals, 2) check listed questionnaire concerning special characteristics, recruitment procedures, and fringe benefits for school principals in special development area in five border provinces of Southern Thailand, and 3) the issues of connoisseurship focus group discussion with the criteria for evaluating the situational leadership model appropriated for basic education school principals in five border provinces of Southern Thailand. Statistical devices used for data presentation were mean, standard deviation, frequency, percentage, t-test, F-test, mode, median, and interquartile range. Findings revealed as follows:

1) an appropriate situational leadership model of school principals under the Bureau of Educational Service for Special Development Area in the border provinces of Southern Thailand comprised the following

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000

crucial characteristics, 2) the recruitment should establish special system with the participation of school committees and stakeholders, 3) special pay allowance of administrative position should be different from others, 4) the important characteristics of school principals should be honest, reliable and have good human relations, and 5) the important behaviors should be good sampler, honor the subordinates and others, delegate responsibilities to staffs in accordance with their ability and backgrounds, and coach them to do their jobs well.

2. The situational leadership model comprised special characteristics, recruitment procedures, fringe benefits, and some crucial traits and behaviors had been evaluated as propriety, feasibility, congruity, and utility for implementation.

Keywords : *Leadership, basic education school principal, Bureau of Educational Service for Special Development Area of Southern Thailand*

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมผสานเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ข้อมูลการวิจัยได้จากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม กลุ่มแรกประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,135 คน จากสถานศึกษาใน 11 เขตพื้นที่การศึกษาของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สงขลา ยะลา ปัตตานี สตูล และนราธิวาส) กลุ่มที่สองเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากนักวิชาการ อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา และผู้บริหารระดับสูง โดยประยุกต์ใช้วิธีการเดลฟาย และกลุ่มที่สามเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารระดับสูงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้แทนครู นักการเมืองท้องถิ่น และผู้นำทางศาสนา เพื่อสังเคราะห์ประเด็นและประเมินรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในขั้นตอนการสนทนากลุ่ม เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมผู้นำ 2) แบบสอบถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับลักษณะพิเศษ กระบวนการสรรหา ผลประโยชน์ที่ถือคู่สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์และประเมินรูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าวิกฤติที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญดังนี้ 1) คุณลักษณะพิเศษ ได้แก่ มีความสามารถในการพูดและใช้ภาษาท้องถิ่น มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) กระบวนการสรรหาควรมีระบบและคณะกรรมการพิเศษเป็นการเฉพาะ โดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีส่วนร่วม 3) ผลประโยชน์ที่ถือคู่ค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งควรแตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตปกติ 4) บุคลิกลักษณะที่เหมาะสมและจำเป็น 3 อันดับแรกของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ และความมีมนุษยสัมพันธ์ 5) พฤติกรรมที่เหมาะสมและจำเป็น 3 อันดับแรกของ

ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ประพศิตคนเป็นแบบอย่าง ให้เกียรติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ปรีกษาและสอนแนะการปฏิบัติงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา

2. รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งโดยคุณลักษณะพิเศษ กระบวนการสรรหา ผลประโยชน์เกื้อกูล บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสมและจำเป็นสมควรได้รับการพัฒนาและนำไปปฏิบัติ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีรูปแบบที่หลากหลาย มีการจัดในสถานศึกษาหลายประเภท ได้แก่ โรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สถาบันศึกษาปอเนาะ ศูนย์ฝึกอบรมจริยธรรมและศาสนาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) โรงเรียนปฏิบัติธรรม สำนักศาสนศึกษา สำนักเรียนและศูนย์ฝึกพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งมีผู้ได้รับบริการการศึกษาในระบบโรงเรียนทุกสังกัด จำนวนประมาณ 500,000 คน การจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนอกจากเพื่อให้ความรู้กับประชาชนแล้วยังเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความสงบในพื้นที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการพูด การใช้ภาษาไทย สร้างความสามัคคี ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน สร้างความเข้าใจ และลดความหวาดระแวง เน้นการดำเนินงานมวลชน โดยให้ผู้นำมุสลิมมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และใช้แนวทางสันติปฏิเสศความรุนแรง ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้พยายามที่จะแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ปัญหายังคงมีอยู่ ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ (อิบราฮีม ณรงค์ รักษาเขต และคณะ,

2549 : 540)

ด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายดังกล่าว หลายด้านยังคงมีความซ้ำซ้อน กระบวนการจัดการศึกษาบางด้านขาดประสิทธิภาพ มีการออกกลางคัน ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเชื่อมโยง และไม่สามารถเทียบโอนระหว่างกันได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักศาสนาที่เชื่อมโยงหลักการทางศาสนาเข้ากับวิสามัญและวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนและประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้มีการบริหารจัดการในลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่น

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี และมีมติเห็นชอบในการกำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้ชื่อการจัดการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า “การจัดการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยกำหนดให้มี

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนา 2) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินงานการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้ และ 3) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือ สนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

ปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยลดและ ป้องกันปัญหาได้ระดับหนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือใน การปฏิบัติหน้าที่ สามารถโน้มนำบุคคลอื่นได้ และ เป็นผู้ที่สามารถนำแผนกลยุทธ์ที่ได้พัฒนาแล้วไปสู การปฏิบัติเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายของ กระทรวงและสถานศึกษา (ธีระ รุณเจริญ, 2550 : 151-153)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาถึงรูปแบบภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักพัฒนา การศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการ

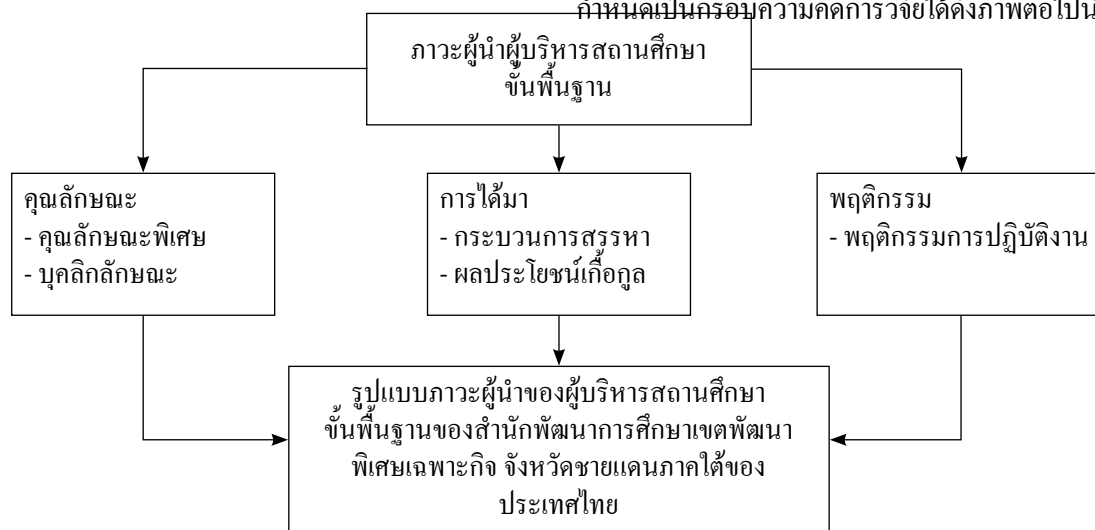
พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ที่เหมาะสมกับ บริบทของชุมชนและวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนัก พัฒนาการศึกษา เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัด ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิด หลักการ และทฤษฎีของ นักวิชาการหลายท่านบูรณาการเป็นฐานความคิด ในการวิจัย เช่น ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะของ สตอกคิลล์ (Stogdill, 1950) เฮาส์และเบ็ทซ์ (House and Baetz, 1990) ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรมตามแนวของ มหาวิทยาลัยโอไฮโอ ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Theory of Leadership) ของฟิเดลอร์ และคณะ (Fiedler et al., 1967) และของเฮอร์เชย์ และบล็องชาร์ด (Hersey and Blanchard, 1996) ซึ่ง กำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยได้ดังภาพต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำว่า “ผู้นำ” (leader) และ “ภาวะผู้นำ” (leadership) ท่านพระมหาภูติชัย วชิรเมธี (2552) อธิบายว่า ผู้นำเป็นผู้กำหนดชะตากรรมทั้งของตัวผู้นำ ของผู้ตาม ขององค์กร ของสังคม และของโลก ทั้งหมด ถ้าองค์กร บริษัท สถาบัน สังคม หรือ ประเทศใดมีผู้นำที่เปี่ยมไปด้วยภาวะผู้นำ องค์กร บริษัท สถาบันหรือประเทศนั้นๆ ย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าการณ์กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม องค์กรนั้นๆ ก็ย่อมจะพบแต่ความล้มเหลว การเป็นผู้นำนั้นไม่ใช่ใครๆ ก็เป็นได้ เพราะการเป็นผู้นำนั้น ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ แต่อย่างไรก็ตาม แม้การเป็นผู้นำจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ทว่าสำหรับผู้ที่มีเจตนารมณ์มุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำแล้ว การเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับก็ไม่ใช่สิ่งสุดวิสัย ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการใช้อำนาจเหนือบุคคลหรือกลุ่ม และความสามารถในการจูงใจให้คนอื่นปฏิบัติตามเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ตลอดจนการสร้างและธำรงรักษากลุ่มไว้ได้ โดยช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มชัดเจนตรงกัน เพื่อให้กลุ่มร่วมมือกันทำงานไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่น (Hersey and Blanchard, 1991) สำหรับรูปแบบภาวะผู้นำ (Leadership Styles) เป็นแบบแผนที่ผู้นำประพฤติปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหาร ซึ่งผู้นำบางคนอาจไม่ใช่ผู้บริหาร และผู้บริหารบางคนอาจไม่ใช่ผู้นำ แต่ถ้าผู้บริหารประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ผู้บริหารนั้นก็จะกลายเป็นผู้นำ ดังนั้นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีทั้งคุณสมบัติของผู้นำ และพฤติกรรมผู้นำ (Stogdill, 1950)

ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะของสตอกคิลล์ (Stogdill) เฮาส์และบีทซ์ (House and Baetz, 1990)

และยุกต์ (Yukl, 1989) แนวคิดนี้เชื่อว่า การเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคล ว่ามีความเหมาะสมต่อการเป็นผู้นำหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้นำเชิงคุณลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ออกแบบและใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methodology) ด้วยการบูรณาการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขต 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในตำแหน่งประธาน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา จำนวน 1,135 คน จาก 245 สถานศึกษาของ 11 เขตพื้นที่การศึกษาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเกี่ยวกับความจำเป็นบุคลิกลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา และพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างโดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อระหว่าง 0.66 ถึง 1.00 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละชุด โดยบุคลิกลักษณะของผู้บริหารมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) ระหว่าง .2011 ถึง .8299 และค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ

.9513 ส่วนด้านพฤติกรรมของผู้บริหารมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) ระหว่าง .2185 ถึง .8838 และมีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .9704

ขั้นตอนที่สองเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาคุณลักษณะพิเศษที่เหมาะสม กระบวนการได้มาและผลประโยชน์เกี่ยวกับของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษาบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่จำเป็นและเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยประยุกต์ใช้วิธีการเดลฟาย (delphi technique) สองรอบจากการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน

ขั้นตอนที่สามเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะพิเศษและพฤติกรรมที่จำเป็นและเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship focus group discussion) จำนวน 18 คน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมโดยรวมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,135 คน ทั้งชายและหญิง นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่างกัน และ

ปฏิบัติงานในจังหวัดต่างกัน มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่นับถือศาสนาต่างกันดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่างกันและปฏิบัติงานในจังหวัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน ($p < .05$) ยกเว้นคณะกรรมการสถานศึกษาชายกับหญิงมีความคิดเห็นต่อบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมโดยรวมของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์บุคลิกลักษณะพิเศษ กระบวนการสรรหา ผลประโยชน์เกี่ยวกับ บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการให้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยการประยุกต์ใช้วิธีการเดลฟาย 2 รอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

1. คุณลักษณะพิเศษ กระบวนการสรรหา และผลประโยชน์เกี่ยวกับ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

(1) คุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีคุณสมบัติดังนี้

(1.1) มีความสามารถในการพูดและการใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาไทยภาคใต้ หรือมลายู)

(1.2) มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท

(1.3) มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(1.4) มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) กระบวนการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นดังนี้

(2.1) มีคณะกรรมการพิเศษทำหน้าที่สรรหาผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2.2) ควร มีระบบสรรหาเป็นการเฉพาะสำหรับสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2.3) ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(3) ผลประโยชน์เกื้อกูล ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรได้รับค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งที่แตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่น

2. บุคลิกลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งพบว่า 5 อันดับแรกตามลำดับ ได้แก่ (2.1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2.2) ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (2.3) ความมีมนุษยสัมพันธ์ (2.4) ความกระตือรือร้น และ (2.5) ความสุขุมเยือกเย็น

3. พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งพบว่า 5 อันดับแรกตามลำดับ ได้แก่ (3.1) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน (3.2) ให้เกียรติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา (3.3) ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดเห็นและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานด้วยตนเอง (3.4) ให้การเสนอแนะและการปรึกษาหารือเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาพบปัญหาและมีอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และ (3.5) ให้คำปรึกษาและสอนแนะการปฏิบัติงานที่ถูกต้องแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบและประเมินผลรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร

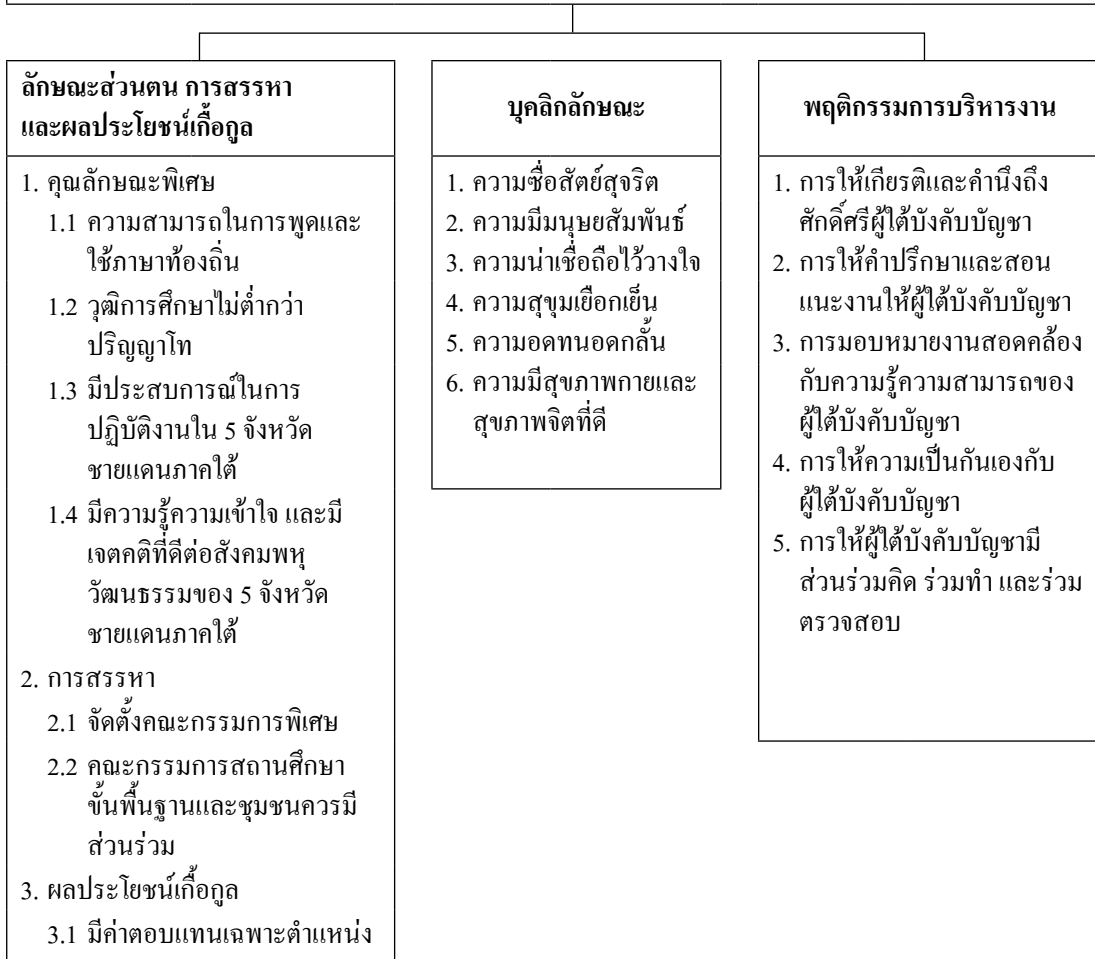
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบและผลการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้อง และมีความเป็นประโยชน์ โดยรายละเอียดสรุปได้ดังรูปที่ 1

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำทั้งโดยบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมปัจจุบันของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามตัวแปรเพศ ศาสนาที่นับถือ ตำแหน่งในคณะกรรมการ และจังหวัดที่ปฏิบัติงาน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานชายกับหญิงมีความคิดเห็นต่อบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน (2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่นับถือศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลามมีความคิดเห็นต่อบุคลิกลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน (3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีตำแหน่งในคณะกรรมการต่างกันและปฏิบัติงานในจังหวัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะดังนี้ (2.1)

รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะส่วนบุคคลควรประกอบด้วย คุณลักษณะพิเศษที่จำเป็น ได้แก่ มีความสามารถในการพูดและใช้ภาษาท้องถิ่น มีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้(2.2) การสรรหาควรมีคณะกรรมการ

พิเศษ โดยให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการสรรหา (2.3) ผลประโยชน์เกื้อกูลซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งที่แตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

3. บุคลิกลักษณะที่จำเป็นและเหมาะสมอันควรได้รับการพัฒนาตามลำดับ 3 อันดับแรก ได้แก่

ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความน่าเชื่อถือไว้วางใจ

4. พฤติกรรมที่จำเป็นและเหมาะสมอันควรได้รับการพัฒนาตามลำดับ 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้เกียรติ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา การให้คำปรึกษาและสอนแนะนำงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา และการมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ

5. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสังเคราะห์ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะพิเศษ กระบวนการสรรหา และผลประโยชน์เกี่ยวคู่ทุกประเด็น สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเน้นให้ความสำคัญมากที่สุดกับความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และควมมีวุฒิภาวะของผู้บริหารสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีคุณลักษณะพิเศษที่จำเป็นดังนี้

1.1 มีความสามารถในการพูดและใช้ภาษาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางสังคมของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูถิ่นสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการพูดและใช้ภาษาท้องถิ่น จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและได้รับความร่วมมือในการทำงานมากขึ้น

1.2 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและเปราะบางต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับในพื้นที่ที่มีประสบการณ์เป็นผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สะอาด อุสม่า, 2541)

1.3 มีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่ดังกล่าวมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ (อิบราฮีม ณรงค์ รักษาเขต และคณะ, 2549 : 540) นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาแนวคิดทางศาสนาแบบจารีตประเพณี ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดการศึกษา ปัญหาการควบคุมการจัดระเบียบชายแดน และปัญหาอาชญากรรมและอิทธิพลมืดในท้องถิ่น รวมถึงปัญหาการขาดเอกภาพในระบบราชการ (สุชาติ บำรุงสุข, 2549) จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งจะมีส่วนช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ระดับหนึ่ง

2. จากผลการวิจัย พบว่า การสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรดำเนินการโดยคณะกรรมการพิเศษ และมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและชุมชนมีส่วนร่วมในการสรรหา ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะการจัดการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นสภาพสังคม พหุวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนั้น การเข้าสู่ ตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีวิธีการที่เฉพาะเหมาะสมเพื่อให้ได้คนดี คนเก่ง และเป็นที่ยอมรับของชุมชนเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ โดยใช้วิธีการสรรหาแทนการคัดเลือกด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะการสรรหาเป็นกระบวนการที่จะสามารถดึงดูดใจบุคคลจำนวนหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง ที่พวกเขาเหล่านั้นมีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่งงานที่เปิดให้ เป็นการค้นหาวิธีการที่เหมาะสมที่จะให้บรรดาผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาสมัคร (Mondy and Noe, 2002)

3. จากผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรได้รับค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งที่แตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้บริหารขาดขวัญและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนต้องรับภาระรายจ่ายเพิ่มเติมจากการหาวิธีการเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน และเมื่อมีโอกาสก็พร้อมที่จะย้ายออกนอกพื้นที่ ดังนั้น การได้ค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งเพิ่มขึ้นที่แตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่นจะช่วยบำรุงขวัญและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ และผูกพันอยู่กับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้ระดับหนึ่ง

4. จากข้อมูลการวิจัย พบว่า ความมีวุฒิภาวะและวุฒิภาวะทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นมากกว่าวุฒิการศึกษาสำหรับการบรรจุแต่งตั้ง

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษ เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวุฒิภาวะเป็นพฤติกรรมความสามารถ การแสดงออกที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสถานภาพของบุคคลและวุฒิภาวะทางอารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ คือผู้ที่มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองได้ มีความตระหนักและเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้ดี ซึ่งพบว่า เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหาร ช่วยเสริมให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะพิเศษ (charismatic leader) (House *et al.*, 1991) โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความอ่อนไหว กลายเป็นปัญหาสังคมจิตวิทยา จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะและวุฒิทางอารมณ์เป็นอันดับแรกเมื่อเทียบกับวุฒิทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของแมคเคลแลนดและคณะ (McClelland *et al.*, 1953) พบว่า คนที่มีวุฒิภาวะสูงจะต้องพิจารณาควบคู่กันทั้งด้านวุฒิภาวะการทำงานและด้านจิตวิทยา แต่เนื่องจากผู้นำมีหน้าที่ต้องจัดการให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น การที่ผู้นำจะประสบความสำเร็จในการบริหารงานให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้นำจะต้องรู้จักและเข้าใจธรรมชาติหรือคุณลักษณะของผู้ตามเป็นอย่างดี

5. จากผลการวิจัย พบว่า บุคลิกลักษณะที่จำเป็น 3 อันดับแรกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีมนุษยสัมพันธ์และความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ยึดมั่นกับหลักคำสอนของศาสนาเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง จึงให้ความสำคัญต่อความ

ชื่อสัตย์สุจริต (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ, 2550)

6. จากผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานที่จำเป็น 3 อันดับแรกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การให้เกียรติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา การให้คำปรึกษาและสอนแนะการปฏิบัติงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและการมอบหมายที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาถือว่าความสำเร็จในการทำงานเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของครู และบุคลากรทุกฝ่าย มีการปรึกษาหารือกับครูและบุคลากรในโรงเรียนก่อนดำเนินงานในเรื่องที่สำคัญ โดยยอมรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรอย่างมีเหตุผล และเจตคติของคนไทยในภาคใต้อึดถือเรื่องของศักดิ์ศรีเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับการวิจัยของ สาธิต เจริญฉิม (2545) พบว่า การใช้พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโดยรวมของโรงเรียนที่มีครูต้นแบบอยู่ในระดับมาก โดยที่ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ความเอื้ออาทร การมีส่วนร่วมและสมรรถภาพในการทำงานอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องมีความสามารถในการพูดและใช้ภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะภาษามลายูท้องถิ่น ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรพิจารณากำหนดเป็นนโยบายเฉพาะเพื่อการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาเฉพาะท้องถิ่น และเพื่อจัดสรรงบประมาณพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้มีความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่นก่อนการบรรจุแต่งตั้ง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังการบรรจุแต่งตั้งแล้ว

2. จากผลการวิจัย พบว่า ความรู้ความเข้าใจและการมีเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นมากที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดทำคู่มือเฉพาะเพื่อให้ผู้ที่มีความประสงค์และต้องการได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจได้เรียนรู้และเตรียมตัว และกำหนดคุณลักษณะนี้เป็นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกหรือสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับและทุกประเภทในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. จากผลการวิจัย พบว่า การสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรดำเนินการโดยคณะกรรมการพิเศษเฉพาะ และมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหา ฉะนั้นสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำข้อมูลดังกล่าวพิจารณาร่วมกันถึงความเป็นไปได้ของกระบวนการและวิธีการดังกล่าว รวมทั้งอาจเสนอเป็นกฎกระทรวงหากพิจารณาได้ว่าเป็นความจำเป็นที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ

4. จากผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรได้รับค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งที่แตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ฉะนั้น สำนักงาน

คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรได้ศึกษาและพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของประเด็นดังกล่าว

5. จากผลการวิจัย พบว่า ในการพิจารณาแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับวุฒิภาวะ และความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย ฉะนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาขอความร่วมมือจากสถาบันทางจิตวิทยา หรือสำนักพฤติกรรมศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาสร้างแบบวัดมาตรฐานทางจิตวิทยาเพื่อวัดความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำทางการศึกษา

ระดับต่าง ๆ ก่อนการบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อเนื่อง

1. จากผลการวิจัย พบว่า การสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรดำเนินการโดยคณะกรรมการพิเศษ โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหานั้น ควรมีการวิจัยในแนวคิดถึงผลดี ผลเสีย และข้อจำกัดในการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามกระบวนการและด้วยกิจกรรมเฉพาะดังกล่าว

2. จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรได้รับค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่งที่แตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ฉะนั้นควรมีการศึกษาวิจัยในแนวคิดถึงความเป็นไปได้ และผลกระทบในเชิงปฏิบัติของประเด็นดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. 2550. ประกาศสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องจัดตั้งสำนักงานพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำนักภายใน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ธีระ รุณเจริญ. 2550. ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- วุฒิชัย (พระมหา) วชิรเมธี. 2552. ภาวะผู้นำจากเนลสัน มันเดลา ถึงโอบามาแห่งทำเนียบขาว. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิมุตตยาลัย.
- สะอาด อุสมมา. 2541. การศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สาธิต เจริญฉิม. 2545. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่มีครูต้นแบบกับโรงเรียนที่ไม่มีครูต้นแบบ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุชาติ บำรุงสุข. 2547. ปีใหม่ : สร้างยุทธศาสตร์ภาคใต้ใหม่, มติชนสุดสัปดาห์. 24.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. 2550. รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

อิบราฮีม ณรงค์ รักษาเขต และคณะ. 2549. ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 12 : 539-559.

Fiedler, F.E., Chemers, M.M., and Mahar, L. 1967. Improving Leadership Effectiveness : The Leader Match Concept. New York : Wiley.

Hersey, P., Blanchard, K.H. 1991. Management of Organization Behavior. 7thed. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.

Hersey, P., Blanchard, K.H., and Natemeyer, W.E. 1983. Situational Leadership, Perception and the Impact of power. San Diego, CA : University Associates, Inc.

House, R.J. and Baetz, M.L. 1990. Leadership : Some empirical generalizations and new research directions. Research in Organizational Behavior 12 : 348 (12) : 348.

McClelland, D.C. and others. 1953. The Achievement Motive. New York : Appleton-Century Crofts.

Mondy, W.R. and Noe, R.M. 2002. Human Resource Management. Boston, MA : Allyn and Bacon.

Stogdill, R.M. 1950. Leadership membership and organization. Psychological Bulletin 47 : 1-14.

Yukl, G.A. 1989. Leadership in Organizations. 2nded. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.

สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
ของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่จังหวัด
สงขลา

Problems and Needs for Educational Technology and Innovation Development in Private Vocational Schools in Educational Services Area 2 Hat Yai District, Songkhla Province

อมรรัตน์ เหล็กกล้า¹ และ บัญชา สมบูรณ์สุข²

Amornrut Hlekkla and Buncha Somboonsuke

Abstract

This research was aimed to study factors relating to the needs in educational technology and innovation development. The subjects were 237 teachers in private vocational schools in Hat Yai District, Songkhla Province. A questionnaire was used to collect the data which were then analyzed using frequency, percentage, mean, S.D., and Chi-square. The results showed that outside factors, specifically budget and facilities, were significantly related to the needs in educational technology and innovation development in terms of teaching methodology and techniques at 0.05

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 237 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ นักศึกษบัณฑิต ² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ หาดใหญ่ สงขลา 90110

และค่าไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายนอกด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิคการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และช่วยพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ และเป็นพลังขับเคลื่อนให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี เนื่องจากสภาพการณ์ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันสูง ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมถึงด้านการศึกษา ประเทศที่ยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างสง่างาม สืบเนื่องมาจากคนในชาติได้รับการพัฒนาทางการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ (สงวน ศรีสุข, 2551 : 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเทคโนโลยีไว้ในมาตรา 64 ซึ่งมีสาระสำคัญในการพัฒนาบุคลากร ทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตราที่ 66 เพื่อให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้จำเป็นต้องพัฒนาประยุกต์ใช้เพื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาเป็นความรู้ในระดับที่สูงขึ้น อันนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอาชีวศึกษา เป็นรากฐานการศึกษาอันสำคัญอัน

นำไปสู่การพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และสามารถตอบสนองความต้องการของการขยายตัวทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมเพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2546 ได้มีการจัดระบบส่งเสริมและประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการอาชีวศึกษา โดยมีสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา วิจัยและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการอาชีวศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของครูและบุคลากรการอาชีวศึกษา นอกจากนี้ยังพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนการสอนและบริหารจัดการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผลการส่งเสริมผลิต พัฒนา และเผยแพร่ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ทางการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและคุณภาพของนักเรียน นักศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2546 : 1 - 3) ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2533 อ้างถึงในวันชัย ทองสุขโข 2534 : 3) การศึกษาในยุคปัจจุบันและในอนาคต เทคโนโลยีการศึกษามีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับ และเป็นตัวกำหนดคุณภาพอย่างหนึ่งของการศึกษาที่จะขาดไม่ได้ ฉะนั้นการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก

เทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา แต่ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาใช้ คือบุคลากรทางการศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนขาดการพัฒนา ด้านเทคนิควิธีการสอน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา นอกจากนี้สื่อการสอนของครูที่ใช้ส่วนใหญ่ได้เป็นเอกสาร ตำรา หนังสืออ่านประกอบ ปัญหาของครูผู้สอนที่พบคือขาดความมั่นใจในการใช้สื่อการสอน ขาดผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา และการฝึกอบรมการใช้การผลิตสื่อการสอน ครูผู้สอนมีความต้องการสื่อการสอนในระดับมากโดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมัลติมีเดีย คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ (ดารณี ยอดโพธิ์, 2545: บทคัดย่อ)

จากการสำรวจสภาพปัจจุบัน การจัดการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลามีโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนเปิดสอนทั้งสิ้นจำนวน 8 โรงเรียน โดยมีการเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พบว่าโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน มีสภาพปัญหาทางด้านวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ งบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์และสร้างอาคารสถานที่เพื่อรองรับและจัดเก็บอุปกรณ์ โรงเรียนมีอุปกรณ์น้อย สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ของครูผู้สอน และสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาไม่เพียงพอกับผู้เรียน นอกจากนี้ครูผู้สอนบางท่านขาดความรู้ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งมีปัจจัยหลายด้าน เช่น การอบรมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา วัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ ขำรูดขาดการจัดซ่อม อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการนำ

เทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนวิธีปฏิบัติในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา อีกทั้งพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้ครูผู้สอนมีทัศนคติที่ดี เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้พัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพ ต่อสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความต้องการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของครูผู้สอนโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้ ประชากร

ที่ใช้ในการศึกษาคือ ครูผู้สอนโรงเรียนอาชีวศึกษา เอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 8 โรงเรียน โดยมีครูผู้สอนจำนวน 237 คน แบ่งตัวแปร ที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกอันได้แก่งบประมาณ ความพร้อมของอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม และบรรยากาศ

2. ปัจจัยด้านชีวสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ หน้าที่ปฏิบัติ ระดับการสอน วิชาที่สอน และการอบรมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา

ตัวแปรตาม (dependent variable) คือสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- วิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

- เทคนิควิธีการสอน
- การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี
- การติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยี

และนวัตกรรมทางการศึกษา

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือครูผู้สอนโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 8 โรงเรียนดังนี้ 1. โรงเรียนช่างกลภาคใต้เทคโนโลยี 2. โรงเรียนพาณิชย์การหาดใหญ่ 3. โรงเรียนส่องแสงพาณิชย์การ 4. โรงเรียนหาดใหญ่เทคโนโลยี 5. โรงเรียนหาดใหญ่

บริหารธุรกิจสากล 6. โรงเรียนหาดใหญ่อำนวยการบริหารธุรกิจ 7. โรงเรียนหาดใหญ่อำนวยการพาณิชย์การ 8. โรงเรียนอุดมศึกษาพาณิชย์การ โดยมีครูผู้สอนจำนวนทั้งหมด 237 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ซึ่งแบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการศึกษารายละเอียด แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความตรงเชิงโครงสร้างและเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่โรงเรียนบริหารธุรกิจวิทยา จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ชุด และนำแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาร์ท coefficient เท่ากับ 0.96

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่ ร้อยละ
2. สภาพการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ระดับสภาพปัจจัยภายนอกของเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ไคสแควร์

4. สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

(1) สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ไคสแควร์

(2) ความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ไคสแควร์

5. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามีความรุนแรงของปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามากที่สุด บุคลากรของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ส่วนสภาพปัญหาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามีความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยี นอกจากนี้

สภาพปัญหาด้านเทคนิควิธีการสอน มีความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหาอันดับแรก ได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีเทคนิคและความเชี่ยวชาญในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และพบว่าสภาพปัญหาด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีอยู่ในระดับปานกลาง โดยทางโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหาอันดับแรกคือ ครูผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพปัญหาด้านการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยทางโรงเรียนมีปัญหาอันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ส่วนความต้องการพัฒนาด้านเทคนิควิธีการสอน มีความต้องการและเห็นความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง และพบว่าความต้องการพัฒนาด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีมีความต้องการสูงสุดคือ ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

การอภิปราย

จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถนำผลการศึกษามาอภิปรายผลได้ดังนี้

สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และนวัตกรรมทางการศึกษาภายในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความรุนแรงของปัญหาโดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับปานกลาง โดยมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามากที่สุด อาจเป็นเพราะบุคลากรของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี เพราะครูผู้สอนไม่มีความถนัดในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

สภาพปัญหาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา มีความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยทางโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนจะมีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีมากที่สุด ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ และพรีนเตอร์ อาจจะเป็นเพราะความชำนาญของครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนยังขาดประสบการณ์ ความสามารถ และความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการเรียนการสอน รวมถึงอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีต่าง ๆ มักชำรุดบ่ยสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน

สภาพปัญหาด้านเทคนิควิธีการ มีความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยทางโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหา 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีเทคนิคและความเชี่ยวชาญในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่มีเทคนิคการสอนเพื่อช่วยให้กระบวนการและขั้นตอนการสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และครูผู้สอนไม่ได้นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการศึกษามาใช้เป็นวิธีการสอน

สภาพปัญหาด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี มีความรุนแรงของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหา 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และโรงเรียนไม่มีความพร้อมที่จะพัฒนาสื่อเทคโนโลยี

และนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงโรงเรียนไม่มีการส่งเสริมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาให้มีความทันสมัย และโรงเรียนไม่มีการจัดทำเอกสาร คู่มือสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

ด้านความต้องการพัฒนาด้านเทคนิควิธีการสอนมีความต้องการสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ ครูผู้สอนมีความต้องการเห็นความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนมากที่สุด อยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาครูผู้สอนมีความต้องการในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อันดับที่ 3 ครูผู้สอนมีความต้องการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ความต้องการพัฒนาด้านการพัฒนาสื่อ มีความต้องการสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ ครูผู้สอนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามากที่สุดอยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา โรงเรียนมีความต้องการความพร้อมที่จะพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และโรงเรียนมีความต้องการสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความทันสมัย สอดคล้องต่อสภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบัน อันดับที่ 3 โรงเรียนมีความต้องการการส่งเสริมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาให้มีความทันสมัย

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านความพร้อมอาคารสถานที่ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม บรรยากาศ กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทาง

การศึกษาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี และด้านการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณมีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เป็นเพราะในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยียังงบประมาณมีความจำเป็นมาก เพราะเทคโนโลยีสมัยปัจจุบันมีราคาค่อนข้างแพง หากมีงบประมาณไม่เพียงพอก็จะทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการในด้านอื่น ๆ ได้

ปัจจัยด้านความพร้อมอาคารสถานที่ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมบรรยากาศไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา อาจเป็นเพราะปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกที่ไม่ได้ส่งผลต่อการพัฒนาเทคโนโลยีเพราะการพัฒนาเกิดจากตัวบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนา และปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิควิธีการสอน ส่วนด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี และด้านการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ปัจจัยด้านชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ หน้าที่ปฏิบัติ ระดับการสอนและวิธีการสอน กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี และด้านการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา พบว่า ปัจจัยเพศ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ หน้าที่ปฏิบัติ ระดับการสอน และวิธีการสอน ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

ด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี และด้านการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา แต่ปัจจัยด้านอายุมีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนมีสภาพปัญหาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ในประเด็นต่าง ๆ คือ ห้องเรียนที่มีสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามีไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาไม่เพียงพอกับความต้องการของครู ผู้สอน โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- คารณี ยอดโพธิ์. 2545. การศึกษารูปแบบในการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันชัย ทองสุขโข. 2534. การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ การใช้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาของครู-อาจารย์และนักศึกษา ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 9 วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สงวน ศรีสุข. 2551. คู่มือการพัฒนาวัตกรรมการเรียน โครงการ 1 โรงเรียน 1 นวัตกรรม กลุ่มนิเทศ
ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. สงขลา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พรินทวามกราฟฟิค.
สำนักงานและคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2546. การแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการ
อาชีวศึกษา. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.promsob.com/p13.html>.

การใช้เทคโนโลยีและเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสวนยางพารา
ขนาดเล็กระหว่างเขตนิเวศยางพารา : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา

**Rubber Smallholding Technology Utilization and Rubber Farm
Management Economics among Rubber Ecological Zones : A Case
Study in Songkhla Province**

กนกพร ภาชีรัตน์¹ และ บัญชา สมบูรณ์สุข²

Kanokporn Pacheerat and Buncha Somboonsuke

Abstract

The study was conducted to compare the effect of application of Rubber Technology Utilization (RTU) and the Economic Farming Systems (EFS) for rubber plantation in High Land, Rolling Land and the Plain area at Thachamoung subdistrict, Rattaphum District, Songkhla Province. Structured questionnaires were used.

The results showed that the rubber areas can be classified into three ecological zones. The farmers in all zones did not follow the Rubber Research Institute of Thailand (RRIT) recommendations and found their yields were lower than national standard yield. The economic analysis showed that the Rolling Area was most suitable for investment as it gave average latex yield of 265 kg/rai/year. It also gave the highest net profit of 5,415.33 baht/rai/year. The results showed that NPV, BCR and IRR were around 29,970.13 baht/rai/year, 1.43 and 9%, respectively. The main constraints facing farmers in High Area were tapping panel dryness, diseases, soil erosion and land ownership. The main constraints for farmers in Rolling Area were tapping panel dryness and pests. It was recommended that the contours should be used in the High Area planting of rubber and the soil erosion can be prevented by using cover crops. In the Rolling Area, smallholders should use rubber clones which are resistant to pests and diseases such as RRIT226 and Double Cut Alternative System (DCA) should be employed. In the Plain Area raisedbedding was recommended to avoid waterlogging.

Keywords : Rubber smallholding technology, rubber ecological zones, rubber farm management economics

¹ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

² ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีและเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก ระหว่างเขตนิเวศยางพาราที่สูง ที่ถูกคลื่นลอนลาดและที่ราบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 158 ครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่าเขตนิเวศยางพาราทั้ง 3 เขตนิเวศ มีการปรับใช้เทคโนโลยีตามความต้องการ ซึ่งแตกต่างจากคำแนะนำของสถาบันวิจัยยาง ส่งผลให้ผลผลิตของเกษตรกรทั้ง 3 เขตนิเวศต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยมาตรฐาน และเมื่อพิจารณาเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์ม พบว่า เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาดมีความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสูงสุด โดยให้ผลผลิตเฉลี่ย 265.98 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีผลกำไรสุทธิเฉลี่ย 5,415.33 บาท/ไร่/ปี มีประสิทธิภาพการผลิตและความคุ้มค่าทางการเงินมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ โดยมีค่า NPV, BCR และ IRR เท่ากับ 29,970.13 บาท/ไร่/ปี และร้อยละ 1.43, 9 ตามลำดับ สำหรับข้อจำกัดที่สำคัญในการทำสวนยางในแต่ละเขตนิเวศ พบว่า เกษตรกรในเขตนิเวศที่สูง บางส่วนไม่มีเอกลักษณ์ในการถือครองที่ดิน ต้นยางมีอาการเปลือกแห้ง ต้นยางหักโค่นจากลม และเกิดการชะล้างสูญเสียหน้าดิน เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาด ต้นยางมีอาการเปลือกแห้ง เกิดโรคแมลงศัตรูพืชระบาด และดินเสื่อมสภาพ เขตนิเวศที่ราบ ต้นยางเจริญเติบโตไม่ดี มีลำต้นแคระแกร็น ต้นทุนการใช้ปัจจัยการผลิตสูง อาการเปลือกแห้งของยาง และแมลงศัตรูพืชระบาด สำหรับแนวทางการปรับใช้เทคโนโลยี ในเขตนิเวศที่สูงควรปลูกแบบขั้นบันได และปลูกพืชคลุมดินเพื่อป้องกันการชะล้างและพังทลายของหน้าดิน เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาด เกษตรกรควรใช้พันธุ์ยางที่ต้านทานต่อโรค เช่น RRIT226 และใช้ระบบกรีด 2 รอยกรีด และเขตนิเวศที่ราบเกษตรกรจำเป็นต้องทำการยกร่องก่อนการปลูกสร้างสวนยางพารา นอกจากนี้ เกษตรกรในทุกเขตนิเวศควรมีการเพิ่มรายได้ในสวนยางพารา

คำสำคัญ: เทคโนโลยีการทำสวนยางพารา, เขตนิเวศยางพารา, เศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสวนยางพารา

บทนำ

จากภาวะราคาผลผลิตยางพาราที่เพิ่มสูงขึ้นตามความต้องการของตลาดโลก เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมยาง ประกอบกับการสนับสนุนของภาครัฐในการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราภายในประเทศ ส่งผลให้ปัจจุบันมีการปลูกสร้างสวนยางพารากระจายอยู่ทั่วไปในเขตนิเวศต่าง ๆ ตั้งแต่เขตนิเวศที่สูงจนถึงพื้นที่ราบลุ่ม สำหรับพื้นที่ภาคใต้มีการขยายพื้นที่ปลูกยางบริเวณเขตป่าสงวน ซึ่งเป็นพื้นที่เขาที่มีความลาดชันสูง ซึ่งมีผลต่อการให้ผลผลิตน้ำยาง มีความเสี่ยงต่อการพังทลายของหน้าดิน และการปลูกยางพาราในพื้นที่ปลูกข้าวหรือพื้นที่นา ซึ่งมีระดับน้ำใต้ดินสูง ไม่เหมาะต่อการเจริญเติบโต ทำให้ยางพาราเจริญเติบโตไม่ดี และมี

ลำต้นแคระแกร็น ทำให้เปิดกรีดได้ช้ากว่าปกติ (รจเรช หนูสังข์, 2549) จึงกล่าวได้ว่า การทำสวนยางพาราในเขตนิเวศที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการใช้เทคโนโลยีในการจัดการที่แตกต่างกัน เนื่องจากบางเทคโนโลยีช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับเขตนิเวศหนึ่ง แต่ไม่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลผลิตเมื่อนำมาใช้ในเขตนิเวศอื่น ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีของเกษตรกรไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เนื่องมาจากสาเหตุทางด้านความรู้ ประสบการณ์ หรือปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจก็ตาม จึงเป็นผลให้เกษตรกรประสบปัญหาในการผลิตและรายได้ของครัวเรือนด้วยเหตุนี้จึงศึกษาลักษณะการใช้เทคโนโลยีในการทำสวนยางพารา รวมถึงการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มของสวนยางพาราขนาดเล็กที่

เกิดจากการใช้เทคโนโลยีข้างต้นเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม และแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการนำเสนอรูปแบบการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง นำมาซึ่งผลผลิตและรายได้ของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ทำการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา

ตารางที่ 1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตนิเวศยางพารา

ลักษณะเขตนิเวศยางพารา	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
ที่สูง	หมู่ที่ 9 บ้านช่องเขา	372	56
	หมู่ที่ 15 บ้านคลองกอย		
ที่ลูกคลื่นลอนลาด	หมู่ที่ 8 บ้านท่ามะพร้าว	379	57
ที่ราบ	หมู่ที่ 1 บ้านลานควาย	299	45
	รวม	1,050	158

2. กลุ่มตัวอย่างการศึกษาเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์ม ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากกลุ่มตัวอย่าง 158 ครัวเรือน จำนวน 60 ครัวเรือน จำแนกตามเขตนิเวศเขตนิเวศละ 20 ครัวเรือน โดยมีเกณฑ์ในการจำแนกคือ ใช้พันธุ์ RRIM 600 เปิดกรีดเมื่ออายุ 7 ปี และใช้ระบบกรีดที่มีความยาว 1 ใน 3 ของลำต้น กรีด 3 วัน หยุด 1 วัน โดยแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงอายุการให้ผลผลิต ได้แก่ 1) ช่วงเริ่มให้ผลผลิต (ปีที่ 7-12) 2) ช่วงให้ผลผลิตเต็มที่ (ปีที่ 13-15) และ 3) ช่วงผลผลิตลดลง (ปีที่ 16-24) และ

เป็นหลัก และสามารถจำแนกเขตนิเวศยางเป็น 3 เขตนิเวศ ได้แก่ ที่สูง ที่ลูกคลื่นลอนลาด และที่ราบ

กลุ่มตัวอย่าง

1. การสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้วิธีการ stratified - random sampling ร้อยละ 15 ของประชากรในแต่ละหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของ 3 ลักษณะพื้นที่ โดยเลือกตัวอย่างจากประชากร ซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราขนาดเล็กกระจายทั้ง 4 หมู่บ้าน และครอบคลุมอายุยาง 3 ช่วงอายุ (อายุ 0-3 ปี, อายุมากกว่า 3 ปีขึ้นไป - ก่อนเริ่มเปิดกรีด และเปิดกรีดแล้ว) ในแต่ละลักษณะพื้นที่รวมจำนวน 158 ราย ดังแสดงในตารางที่ 1

สามารถให้ข้อมูลในช่วงก่อนเปิดกรีดเพื่อให้ข้อมูลด้านต้นทุนใน 3 ช่วงอายุ (ปีที่ 0, ปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 วิธี (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับเกษตรกรชาวสวนยางจำนวน 60 ราย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางด้านเศรษฐศาสตร์ (2) การสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยแบบสอบถามเชิงโครงสร้าง กับเกษตรกรชาวสวนยางพาราจำนวน 158 ราย เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยด้าน

สังคม เศรษฐกิจ สภาพการใช้เทคโนโลยี ปัญหาและสาเหตุ รวมถึงข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเน้นการสังเคราะห์การใช้เทคโนโลยีและการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์การจัดการฟาร์มสวนยางพารา โดยครอบคลุมการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนของการทำสวนยางพารา 2) การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตของการทำสวนยางพารา 3) การวิเคราะห์โครงการทางการเงินของการทำสวนยางพารา และ 4) การวิเคราะห์ความอ่อนไหวทางการเงินของการทำสวนยางพารา เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

ผลการวิจัยและการอภิปราย

1. ลักษณะเขตนิเวศยางพาราที่แตกต่างกันในตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

เขตนิเวศยางพาราในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกได้ 3 เขตนิเวศ ตามลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) **เขตนิเวศยางพาราที่สูง** มีลักษณะเป็นพื้นที่ลาดชัน หรือเนินเขาสูง มีความลาดชัน 20° ขึ้นไป ความสูงจากระดับน้ำทะเล 80-300 เมตร ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง กิจกรรมทางการเกษตรที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ยางพารา ไม้ยืนต้น และไม้ผล นอกจากนี้ยังพบว่าในพื้นที่นี้มีการปลูกสร้างสวนยางพาราในพื้นที่ป่าไม้ (ป่าสวน)

(2) **เขตนิเวศยางพาราที่ถูกคลื่นลอนลาด** มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง มีความลาดชันของพื้นที่ 5-20° สูงจากระดับน้ำทะเล 20-80 เมตร ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ กิจกรรมทางการเกษตรที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ยางพารา มะพร้าว

ไม้ยืนต้น ไม้ผล ปาล์ม น้ำมัน พืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ พื้นที่นี้มีการปลูกสร้างสวนยางพาราในพื้นที่สวนยางเดิม

(3) **เขตนิเวศยางพาราที่ราบ** มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึง มีความลาดชัน 0-5° สูงจากระดับน้ำทะเล 0-20 เมตร ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ กิจกรรมทางการเกษตรที่พบ ได้แก่ ยางพารา ไม้ผล ปาล์ม น้ำมัน นา พืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ โดยพื้นที่นี้มีการปลูกสร้างสวนยางพาราในพื้นที่นาเดิมซึ่งเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมถึง

2. เปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการทำสวนยางพาราขนาดเล็กระหว่างเขตนิเวศยางพาราสามารถสรุปแยกประเด็นในเชิงเปรียบเทียบได้ดังนี้

(1) **การได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง** พบว่า เกษตรกรเขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาดได้รับการสงเคราะห์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.80 ในขณะที่เขตนิเวศยางพาราที่สูงได้รับการสงเคราะห์น้อยที่สุด เพียงร้อยละ 27.10

(2) **การเลือกใช้พันธุ์ยางพารา** พบว่า เกษตรกรทั้ง 3 เขตนิเวศยางพารานิยมปลูกยางพันธุ์ RRIM 600

(3) **การเตรียมพื้นที่ปลูก** พบว่า มีการจัดการที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ กล่าวคือ เขตนิเวศที่สูง มีการไถปรับพื้นที่และทำขั้นบันได นอกจากนี้เกษตรกรบางรายเกลี่ยพื้นที่โดยไม่เผาเศษไม้และพลิกหน้าดิน ขณะที่เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาด มีการไถปรับพื้นที่ด้วยรถไถ และเขตนิเวศที่ราบ มีการปลูกแบบขร่องเพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วมขังในสวนยางพารา และไถปรับพื้นที่ด้วยรถไถ

(4) **การกำหนดระยะปลูก** พบว่า ในแต่ละเขตนิเวศนิยามกำหนดระยะปลูกที่แตกต่างกัน โดย

เขตนิเวศที่ราบส่วนใหญ่เกษตรกรเลือกใช้ระยะปลูก 7×3 เมตร มีจำนวนต้นยางต่อไร่เฉลี่ย 74.90 ต้น/ไร่ ซึ่งมีจำนวนต้นยางน้อยกว่าเขตนิเวศอื่นโดยเปรียบเทียบ เนื่องจากระยะปลูกดังกล่าวเป็นระยะปลูกสำหรับการปลูกพืชแซมระหว่างแถวยาง ในขณะที่เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาดและที่สูง นิยมใช้ระยะห่างระหว่างต้นยางให้น้อยเพื่อลดผลกระทบจากกระแสดลม และต้องการเพิ่มจำนวนต้นยางต่อไร่ให้มากที่สุดคือ 5×3 เมตร มีจำนวนต้นยางต่อไร่เฉลี่ย 78.02 ต้น/ไร่

(5) ขนาดของหลุมปลูกและวัสดุปลูก พบว่า เกษตรกรทั้ง 3 เขตนิเวศยางพารานิยมขุดหลุมปลูกขนาด 50×50×50 ซม. และใช้วัสดุปลูกยางชำถุงตามคำแนะนำของ สกย.

(6) การปลูกพืชแซมในสวนยางพารา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่นิยมปลูกพืชแซมในสวนยางพารา อย่างไรก็ตาม ในเขตนิเวศที่ราบนิยมปลูกพืชแซมมากกว่าในเขตนิเวศอื่น คิดเป็นร้อยละ 11.11 ในขณะที่ในเขตนิเวศที่สูง เกษตรกรไม่นิยมปลูกพืชแซมในสวนยางพารา เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องของน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร และความลาดชันของพื้นที่

(7) สำหรับการจัดการ พบว่า เขตนิเวศที่สูงมีการปลูกซ่อมต้นยางที่ตายมากที่สุด ร้อยละ 89.29 และมีจำนวนต้นที่ปลูกซ่อมมากที่สุดเช่นเดียวกันเฉลี่ย 9.24 ต้น/ไร่ ส่วนเขตนิเวศลูกคลื่นลอนลาดมีจำนวนต้นที่ปลูกซ่อมน้อยที่สุด นอกจากนี้เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาดมีการตัดแต่งกิ่งมากที่สุด ร้อยละ 84.21 จึงกล่าวได้ว่า เกษตรกรในเขตนิเวศลูกคลื่นลอนลาด มีการใส่ปุ๋ยและสวนยางพาราโดยการตัดแต่งกิ่งและสร้างทรงพุ่มมากกว่าเขตนิเวศอื่น ในขณะที่เขตนิเวศที่สูงมีการตัดแต่งกิ่งน้อยที่สุด ร้อยละ 80.36

(8) ด้านแรงงานกรีดยาง พบว่า เขตนิเวศที่สูงมีจำนวนแรงงานมากที่สุดเมื่อเทียบกับเขตนิเวศอื่น เฉลี่ย 2.30 คน/ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นแรงครัวเรือน และเป็นเพศชาย ในขณะที่เขตนิเวศที่ราบ มีจำนวนแรงงานน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเขตนิเวศอื่น เฉลี่ย 1.89 คน/ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นแรงครัวเรือน และเป็นเพศชาย เช่นเดียวกับเขตนิเวศอื่น

(9) อายุเปิดกรีดยาง พบว่า เขตนิเวศที่สูงมีอายุเปิดกรีดยางนานที่สุดโดยเปรียบเทียบ เฉลี่ย 7.20 ปี ในขณะที่เขตนิเวศลูกคลื่นลอนลาด มีอายุเปิดกรีดยางเฉลี่ย 7.00 ปี

(10) สำหรับปริมาณผลผลิตน้ำยางเฉลี่ย พบว่า เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาดให้ผลผลิตน้ำยางสดเฉลี่ยต่อวันมากที่สุด เฉลี่ย 3.93 กิโลกรัม/ไร่/วัน รองลงมาคือ เขตนิเวศที่สูง เฉลี่ย 3.76 กิโลกรัม/ไร่/วัน และเขตนิเวศที่ราบ เฉลี่ย 3.50 กิโลกรัม/ไร่/วัน ตามลำดับ

3. สภาพปัญหา และสาเหตุจากการใช้เทคโนโลยีในการทำสวนยางพาราขนาดเล็กระหว่างเขตนิเวศยางพารา

3.1 เขตนิเวศยางพาราที่สูง

(1) แรงจูงใจทางด้านราคาผลผลิตยางพาราที่ดีขึ้น ผลักดันให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกยางในพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่ป่าสงวน ส่งผลให้เกษตรกรไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดิน ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสงเคราะห์จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และไม่ได้รับคำแนะนำในการใช้เทคโนโลยีการทำสวนยางพาราที่เหมาะสม นำมาสู่ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ และเสี่ยงต่อผลผลิตลดลงอย่างต่อเนื่องตามมา

(2) ประสิทธิภาพในการจัดการผลิต

ต่ำ และการจัดการไม่เป็นระบบ เนื่องจากพื้นฐานของเกษตรกรมีสถานภาพเป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่สวนยางพารามีขนาดเล็ก จึงมีทุนในการบริหารจัดการจำกัด และขาดความรู้ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ และเสี่ยงต่อผลผลิตลดลงอย่างต่อเนื่อง

3.2 เขตนิเวศยางพาราที่ถูกคลื่นลอนลาด

(1) เกษตรกรมีสถานภาพเป็นเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้จำกัด หรือมีการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา อาทิ ดินเสื่อมสภาพ โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด เช่น ปลวก โรครากเน่า โรคใบร่วง และอาการเปลือกแห้งของยาง เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่สวนยางพาราขนาดเล็ก ขาดเงินทุนในการพัฒนาสวนยางพารา ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการลงทุน และพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำและเสี่ยงต่อผลผลิตลดลงอย่างต่อเนื่องตามมา

3.3 เขตนิเวศยางพาราที่ราบ

(1) เกษตรกรขาดความรู้ ในการใช้เทคโนโลยีการจัดการสวนยางพารา ส่งผลให้ต้นยางเจริญเติบโตไม่ดี มีลำต้นแคระแกร็น และต้นยางมีอาการเปลือกแห้ง ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประกอบกับขาดความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งรายได้สุทธิต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ

(2) เกษตรกรมีสถานภาพเป็นเกษตรกรรายย่อย จึงมีต้นทุนในการบำรุงรักษาสวนยางพาราจำกัด ส่งผลต่อการขาดวิธีการป้องกันน้ำท่วมขัง เช่น การยกร่อง ขาดการบำรุงดินและการใช้ปุ๋ยเพิ่มอินทรีย์วัตถุ และขาดการกำจัดวัชพืชอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับราคาผลผลิตยางพาราที่ต่ำ

ปัจจุบันจึงมีการขยายพื้นที่ปลูกยางโดยปลูกในพื้นที่นาเดิมหรือพื้นที่ปลูกข้าวซึ่งไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา สภาพดินที่ปลูกยางมีความสมบูรณ์ต่ำ และมีวัชพืชเกิดขึ้นค่อนข้างมาก นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดความรู้ในด้านการผลิตจึงมีการกำหนดระยะปลูกไม่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ใช้ปุ๋ยไม่ตรงกับความต้องการตามอายุของยาง ใช้พันธุ์ไม่เหมาะสม และขาดการจัดการควบคุมหนอนทรายที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้ต้นยางเจริญเติบโตไม่ดีมีลำต้นแคระแกร็น ทำให้เกษตรกรเปิดกรีดยางต้นเล็ก ประกอบกับเกษตรกรมีสถานภาพเป็นเกษตรกรรายย่อย จึงจำเป็นต้องกรีดติดต่อกันหลายวัน ทำให้ต้นยางพาราแสดงอาการเปลือกแห้ง ส่งผลต่อปริมาณผลผลิตน้ำยางและรายได้สุทธิต่อไร่ต่ำ

(3) ราคาผลผลิตยางพาราที่ต่ำ

ปัจจุบันจึงมีการขยายพื้นที่ปลูกยางโดยปลูกในพื้นที่นาเดิมหรือพื้นที่ปลูกข้าวซึ่งไม่เหมาะสม ส่งผลให้ต้นยางเจริญเติบโตไม่ดีมีลำต้นแคระแกร็น ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตน้ำยางและรายได้สุทธิต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ

4. เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์การจัดการสวนยางพาราขนาดเล็กระหว่างเขตนิเวศยางพารา

4.1 ต้นทุน และผลตอบแทนของการทำสวนยางพารา ระหว่างเขตนิเวศยางพารา พบว่าเกษตรกรในเขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาดได้รับรายได้สุทธิสูงสุดโดยเปรียบเทียบ รองลงมาคือ เขตนิเวศที่สูง และที่ราบ เฉลี่ย 5,665.40, 5,426.21 และ 4,358.15 บาท/ไร่/ปี ตามลำดับ สำหรับต้นทุนการผลิต พบว่าเขตนิเวศถูกคลื่นลอนลาดมีระดับต้นทุนสูงสุด 8,990.71 บาท/ไร่/ปี จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร ร้อยละ 97.22 ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งเป็นต้นทุนแรงงาน ร้อยละ 74.42 ของต้นทุนทั้งหมด สำหรับรายได้ พบว่าได้รับรายได้เฉลี่ย 14,406.23

บาท/ไร่/ปี ซึ่งมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ เนื่องจากเขต
นิเวศลูกคลื่นลอนลาดได้รับระดับผลผลิตมากที่สุด
เฉลี่ย 193.02 กก./ไร่/ปี

**4.2 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของการ
ทำสวนยางพาราระหว่างเขตนิเวศยางพารา สามารถ
จำแนกผลการศึกษออกเป็น 2 ส่วน คือ**

(1) การวัดประสิทธิภาพทางกายภาพ
พบว่า เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาดและที่สูง มี
ประสิทธิภาพทางกายภาพโดยรวมดีที่สุดโดย
เปรียบเทียบ กล่าวคือ เขตนิเวศที่สูงมีพื้นที่สวนยาง
และพื้นที่เปิดกรีดมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ ส่งผล
ให้มีปริมาณผลผลิตยางรวมเฉลี่ยสูงสุด คือ
3,252.38 กิโลกรัม/ปี ตลอดจนมีดัชนีการผลิต (CYI)
และค่าความหนาแน่นการผลิต (CI) ร้อยละ 112.93
และร้อยละ 92.25 ซึ่งมากที่สุดโดยเปรียบเทียบเช่น
กัน ในขณะที่เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาดมีพื้นที่สวน
ยางพารา และพื้นที่เปิดกรีดมากเป็นอันดับสองรอง
จากเขตนิเวศที่สูง แต่มีผลผลิตต่อพื้นที่เฉลี่ย 193.02
กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ซึ่งสูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ
ตลอดจนมีประสิทธิภาพการผลิต (PE) ร้อยละ 103.10
ซึ่งมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ จึงกล่าวได้ว่าเขตนิเวศ
ที่ลูกคลื่นลอนลาดมีประสิทธิภาพการผลิตสูงที่สุด
โดยเปรียบเทียบ แต่เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพ
แรงงาน กลับพบว่าเขตนิเวศที่สูงมีประสิทธิภาพ
แรงงานมากที่สุดเนื่องจากมีสัดส่วนการใช้แรงงาน
ต่อพื้นที่ในจำนวนน้อยที่สุด คือ 12 วันทำงานต่อไร่
ต่อปี และเมื่อพิจารณาต่อพื้นที่ พบว่า สัดส่วนพื้นที่
การผลิตต่อแรงงาน เท่ากับ 0.08 ไร่/วันทำงาน ซึ่ง
มากที่สุดโดยเปรียบเทียบ รวมทั้งมีผลิตภาพแรงงาน
สูงที่สุดโดยเปรียบเทียบเช่นกัน คือ 15.49 กิโลกรัม/
วันทำงาน ในขณะที่เขตนิเวศที่ราบมีประสิทธิภาพ
ทางกายภาพโดยรวมทั้งประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน
และประสิทธิภาพแรงงานในระดับที่ต่ำกว่าเขตนิเวศ

อื่นโดยเปรียบเทียบ ดังนั้นหากพิจารณาจากผลการ
วัดประสิทธิภาพทางกายภาพเชิงเปรียบเทียบ พบว่า
เขตนิเวศที่ราบไม่เหมาะสมต่อการปลูกยางพาราใน
เชิงเปรียบเทียบเมื่อพิจารณาจากมาตรวัดข้างต้น

(2) การวัดประสิทธิภาพทางการเงิน
พบว่า เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอนลาด มีประสิทธิภาพ
ทางการเงินดีที่สุดโดยเปรียบเทียบ กล่าวคือ เมื่อ
พิจารณาจากมูลค่าผลผลิตต่อมูลค่าปัจจัยการผลิต
ซึ่งสูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ คือ 1.6 เท่า แต่เมื่อ
พิจารณาอัตราส่วนต้นทุน พบว่า มีอัตราส่วนต้นทุน
ทั้งหมดต่อพื้นที่มากที่สุด คือ 8,990.70 บาท/ไร่/ปี
แต่มีอัตราส่วนต่อรายได้ในสัดส่วนที่สูงเช่นกัน
กล่าวคือ มีรายได้สุทธิต่อพื้นที่ 5,665.40 บาท/ไร่/ปี
ซึ่งสูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ และรายได้สุทธิต่อ
แรงงาน เท่ากับ 39,185.68 บาท/คน/ปี ซึ่งสูงเป็น
อันดับสองรองจากเขตนิเวศที่สูง โดยเขตนิเวศที่สูง
มีสัดส่วนของรายได้สุทธิต่อแรงงาน ในสัดส่วนที่สูง
ที่สุด คือ 41,286.38 บาท/คน/ปี ในขณะที่เขตนิเวศ
ที่ราบ พบว่า มีประสิทธิภาพทางการเงินน้อยที่สุด
โดยเปรียบเทียบ กล่าวคือ มีมูลค่าผลผลิตต่อมูลค่า
ปัจจัยการผลิตเพียง 1.48 เท่า ซึ่งน้อยที่สุดโดย
เปรียบเทียบ ประกอบกับมีอัตราการใช้ปุ๋ยต่อพื้นที่
ในสัดส่วนที่สูงที่สุด คือ 55.24 กิโลกรัม/ไร่/ปี
นอกจากนี้ พบว่า มีอัตราส่วนต้นทุนสูงกว่าเขตนิเวศ
อื่น โดยเฉพาะสัดส่วนต้นทุนผันแปรต่อมูลค่าการ
ผลิต และต้นทุนทั้งหมดต่อมูลค่าการผลิต รวมทั้งมี
อัตราส่วนต่อรายได้ที่น้อยที่สุดเช่นกัน สะท้อนให้เห็น
ว่าเขตนิเวศที่ราบไม่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารา
เมื่อพิจารณาในเชิงของประสิทธิภาพทางการเงิน

**4.3 โครงการทางการเงินของการทำสวน
ยางพาราระหว่างเขตนิเวศยางพารา พบว่า ทั้ง 3 เขต
นิเวศมีความเหมาะสมในการลงทุน แต่เมื่อพิจารณา
จำแนกตามเขตนิเวศ พบว่า เขตนิเวศที่ลูกคลื่นลอน**

ลาดมีความเหมาะสมในการลงทุนมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ กล่าวคือ มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 29,970.13 บาท/ไร่ อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.46 เท่า และอัตราผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) เท่ากับ ร้อยละ 9 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเขตนิเวศอื่นโดยเปรียบเทียบ

4.4 การวิเคราะห์ความอ่อนไหวทางการเงินของการทำสวนยางพารา จำแนกผลเป็น 2 ส่วน คือ

(1) **ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นพบว่า** เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาดมีความเหมาะสมในการลงทุนมากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อกำหนดให้ต้นทุนการผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 15 ต่อปี กล่าวคือ มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มากกว่าศูนย์ (20,212.02 บาทต่อไร่) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) มากกว่าหนึ่ง (1.27 เท่า) และให้ผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) เท่ากับอัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ 7) ในขณะที่เขตนิเวศที่สูง และเขตนิเวศที่ราบไม่มีความเหมาะสมต่อการลงทุนปลูกสร้างสวนยางพารา เนื่องจากมีอัตราผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) น้อยกว่าอัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ 7 ต่อปี)

(2) **รายได้การผลิตลดลง พบว่า** เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาดมีความเหมาะสมในการลงทุนมากที่สุดเช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อกำหนดให้รายได้การผลิตยางพาราลดลง ร้อยละ 15 ต่อปี กล่าวคือ มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มากกว่าศูนย์ (15,716.50 บาท

ต่อไร่) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) มากกว่าหนึ่ง (1.24 เท่า) และให้ผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) เท่ากับอัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ 7) ในขณะที่เขตนิเวศที่สูง และเขตนิเวศที่ราบ ไม่มีความเหมาะสมต่อการลงทุนปลูกสร้างสวนยางพารา เนื่องจาก มีอัตราผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) น้อยกว่าอัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ 7 ต่อปี)

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีโดยส่วนใหญ่ของเกษตรกรในแต่ละเขตนิเวศเป็นไปในรูปแบบเดียว แต่มีต้นทุน และผลตอบแทนในด้านผลผลิตที่แตกต่างกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะหรือสภาพพื้นที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ (ตารางที่ 2)

2. เขตนิเวศที่ราบ ซึ่งมีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ไม่เหมาะสมต่อการปลูกสร้างสวนยางพารา และไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน

3. ควรสนับสนุนให้มีการปลูกยางพาราในพื้นที่เขตนิเวศที่ถูกคลื่นลอนลาด ร่วมกับการทำกิจกรรมอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ เนื่องจากมีประสิทธิภาพทางกายภาพ และการเงินสูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ

4. เขตนิเวศที่สูง นอกจากมีความยุ่งยากในการจัดการ เกษตรกรยังมีการสร้างสวนยางในพื้นที่ป่าไม้หรือป่าสงวน ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จึงไม่ควรให้การสนับสนุนในการปลูกสร้างสวนยาง

เอกสารอ้างอิง

รจเรช หนูสังข์. 2549. การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยาง ในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการทำงานร่วม ในตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Somboonsuke B., P.S. Ganesh, and H. Demaine 2002. Rubber-Based Farming System In Thailand : Problems, Potential, Solution and Constraints. Journal of Rural Development. 21 : 85-113.

ตารางที่ 2 เสนอแนะการใช้เทคโนโลยีในการทำสวนยางพาราสำหรับเขตนิเวศที่ต่างกัน

รายการ	เขตนิเวศที่สูง	เขตนิเวศที่ ถูกคลื่นลอนลาด	เขตนิเวศที่ราบ
1. พันธุ์ยางพารา	RRIM 600 RRIT 226	RRIM 600 RRIT 226	RRIT 251 RRIT 226
2. การเตรียมพื้นที่	ทำชั้นบันได	ไถปรับพื้นที่ด้วยรถไถ	ปลูกแบบยกร่อง และบุคคูรอบสวน
3. ระยะปลูกที่ใช้ (เมตร)	8×3 ม.	7×3 ม. 8×3 ม. 6×4 ม.	7×3 ม. 6×3.5 ม. 5×4 ม.
3.1 พื้นที่ต่อต้าน	ไม่ต่ำกว่า 24 ตร.ม	ไม่ต่ำกว่า 20 ตร.ม	ไม่ต่ำกว่า 20 ตร.ม
4. ขนาดของหลุมปลูกยาง	50×50×50 ซม.	50×50×50 ซม.	50×50×50 ซม.
5. วัสดุปลูกที่ใช้	ยางชำถุง	ยางชำถุง	ยางชำถุง
6. การใส่ปุ๋ย			
6.1 การใส่ปุ๋ยสวนยาง 0-3 ปี			
6.1.1 ปุ๋ยเคมี			
1) ปุ๋ย (NPK)	20-8-20	20-8-20	20-8-20
2) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	2.00	2.00	2.00
3) ปริมาณ (กก./ไร่)	28.20	23.37	34.26
6.1.2 ปุ๋ยอินทรีย์			
1) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	2.00	2.00	2.00
2) ปริมาณ (กก./ไร่)	56.40	46.74	68.52
6.2 การใส่ปุ๋ยยาง 3 ปี-เปิดกรีด			
6.2.1 ปุ๋ยเคมี			
1) สูตรปุ๋ย (NPK)	20-8-20	20-8-20	20-8-20
2) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	2.00	2.00	2.00
3) ปริมาณ (กก./ไร่)	48.56	48.45	48.67
6.2.2 ปุ๋ยอินทรีย์			
1) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	1.00	1.00	1.00
2) ปริมาณ (กก./ไร่)	97.12	96.90	97.34
6.3 การใส่ปุ๋ยสวนเปิดกรีดแล้ว			
6.3.1 ปุ๋ยเคมี			
1) สูตรปุ๋ย (NPK)	30-5-18	30-5-18	30-5-18
2) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	2.00	2.00	2.00
3) ปริมาณ (กก./ไร่)	50.29	56.63	57.21

ตารางที่ 2 (ต่อ)

6.3.2 ปุ๋ยอินทรีย์			
1) ความถี่ (ครั้ง/ปี)	1.00	1.00	1.00
2) ปริมาณ (กก./ไร่)	100.58	113.26	114.42
7. การจัดการวัชพืช			
7.1 วิธีการจัดการ	ทั้งเชิงกลและสารเคมี	ทั้งเชิงกลและสารเคมี	ทั้งเชิงกลและสารเคมี
7.2 ปริมาณ (ลิตร/ไร่)	0.40	0.40	0.40
8. ระบบกรีด			
	1/3s + 2 รอยกรีด 3d/4	1/3s + 2 รอยกรีด 3d/4	1/3s + 2 รอยกรีด
	1/4s + 2 รอยกรีด 3d/4	1/3s 3d/4	3d/41/3s3d/4
	1/3s 3d/4		
	1/4s 3d/4		

ระบบกรีดยางพาราและการจัดการแรงงานกรีดยางของครัวเรือนเกษตรกร
ชาวสวนยางพารา : เปรียบเทียบระหว่างเขตนิเวศการทำสวนยางพาราใน
จังหวัดสงขลา

**Rubber Tapping System and Tapping Labor Management of Rubber
Farmers' Household : Comparison among Rubber Ecozones in
Songkhla Province**

บัญชา สมบูรณ์สุข¹, ประวัติ เวทย์ประสิทธิ์², ไชยยะ คงมณี³, กนกพร ภาชีรัตน์⁴ และ
Benedicte Chambon⁵

Buncha Somboonsuke, Prawat Wettayaprasit, Chaiya Kongmanee, Kanokporn Pacharat
and Benedicte Chambon

Abstract

This study aimed to investigate the classification of rubber ecozones, tapping system, labor management, sharing benefits of tapping wage among rubber farm owners, and related conditions. Both quantitative and qualitative data were collected from the target population. A number of 45 farmers out of the total 118 farmers were interviewed in depth with structured questionnaires in Songkhla Province during 2008-2009. Descriptive statistics were applied and synthesized for the analysis of data due to the objectives of this study. The results of the study indicated that the rubber ecozones of small-size rubber farms could be classified into 3 categories which were (1) ecozone of plain rubber farms, (2) ecozone of plateau rubber farms or slope-wave area, and (3) ecozone of high-land rubber farms or mountain areas. The bio-physical features, geographical areas, and environments in the agricultural ecozones were major outside indicators that affected the styles of farm management and success of rubber farming. Rubber farm in the ecozones

---

^{1,2} ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

^{3,4} สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

⁵ Cirad, Montpellier, France

of plateau or slope-wave areas had higher success of rubber farming with the lower costs of farm management than those of the ecozones of plain rubber farms and high-land rubber farms or mountain areas, respectively. Mostly, four tapping systems were found which were 1/3S 3d/4, 1/2S 2d/3, 1/2S 3d/4, and 1/2S d/2. Tapping labors were family members and employed tapping labors. Most employed tapping labors used the tapping system of high frequency tapping and selected sharing benefits of 50:50. The study suggested that government sector and related working units should have measures for controlling and enhancing the deploying of appropriate technology in the rubber ecozones. There should be more supplies of tapping labors by importing from other provinces and foreign countries. These imported labors should be brought to be trained to be qualified tapping labors. This will bring to the solution of tapping labor shortage for short term and medium term. There should be the promotion and distribution of knowledge for the selection of appropriate tapping systems and technology.

Keywords : *Rubber tapping labor, rubber tapping system, tapping labor management, tapping labor efficiency*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจำแนกเขตนิเวศยางพารา ระบบกรีดยาง การจัดการแรงงานกรีดยางและศึกษาค่าจ้างกรีดยางแบบแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนและเงื่อนไข โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรชาวสวนยางพารา จำนวน 118 ราย ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 45 ราย ในจังหวัดสงขลา ในปี 2551-2552 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า เขตนิเวศการทำสวนยางพาราขนาดเล็กแบ่งออก 3 เขตนิเวศ ได้แก่ (1) เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่ม (2) เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด และ (3) เขตนิเวศการทำสวนยางที่สูง หรือที่ภูเขา โดยลักษณะชีวกายภาพภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมในเขตนิเวศเกษตร เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีผลต่อลักษณะการจัดการสวนยางและผลสำเร็จของฟาร์ม สวนยางในเขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด มีผลสำเร็จสวนยางสูงและมีต้นทุนการจัดการสวนยางต่ำกว่าเขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่มและเขตนิเวศการทำสวนยางที่สูงหรือที่ภูเขา ตามลำดับ ระบบกรีดยางพาราที่พบมากที่สุด 4 ระบบกรีดยาง ได้แก่ 1/3S 3d/4, 1/2S 2d/3, 1/2S 3d/4 และ 1/2S d/2 สำหรับแรงงานกรีดยางประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างกรีดยาง แรงงานกรีดยางส่วนใหญ่เลือกใช้ระบบกรีดยางความถี่กรีดยางสูงและเลือกอัตราการแบ่งผลประโยชน์ 50:50 สำหรับข้อเสนอแนะภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินมาตรการควบคุมและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการปลูกยางที่เหมาะสมในเขตนิเวศยางพารา ควรเพิ่มความต้องการแรงงานกรีดยาง เช่น การนำเข้าแรงงานจากต่างจังหวัดและแรงงานต่างด้าว และต้องนำแรงงานดังกล่าวเข้าสู่การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะกรีดยางและคุณภาพแรงงาน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานกรีดยางในระยะสั้นถึงระยะกลาง อีกทั้งควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีในการเลือกใช้ระบบกรีดยางที่เหมาะสมและเทคโนโลยีระบบกรีดยาง

คำสำคัญ : *แรงงานกรีดยางพารา, ระบบกรีดยางพารา, การจัดการแรงงานยางพารา, ประสิทธิภาพแรงงานกรีดยาง*

บทนำ

ยางพารา (*Hevea brasiliensis*) เป็นพืชสกุล Euphorbiaceae มีถิ่นกำเนิดในแถบลุ่มแม่น้ำอะเมซอน ประเทศบราซิล ทวีปอเมริกาใต้ เป็นพืชพรรณที่รวบรวมมาจากเมืองพารา ซึ่งเป็นเมืองท่าแห่งหนึ่งในแม่น้ำอะเมซอน ร้อยละ 99 ของยางธรรมชาติที่ปลูกเป็นพืชชนิดนี้ ดังนั้นองค์การสากลระหว่างประเทศจึงยอมรับคำว่า ยางพารา ว่าเป็นตัวแทนของยางธรรมชาติ ยางพาราถือเป็นพืชเศรษฐกิจของโลกเนื่องจากเป็นพืชที่มีการปลูกอย่างกว้างขวางเกือบทุกทวีปในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นแหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญของโลก ผลผลิตมากกว่าร้อยละ 90 ของผลผลิตของโลก โดยประเทศผู้ผลิตหลัก ได้แก่ ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การนำยางพาราเข้ามาปลูกในประเทศไทยเกิดขึ้นช่วงปี พ.ศ. 2442-2444 โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เจ้าเมืองครั้งแรกในขณะนั้น ได้นำเมล็ดยางพารามาปลูกครั้งแรกที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ต่อมาได้มีการขยายพันธุ์ปลูกยางพารากันอย่างกว้างขวางทั่วทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ และ 3 จังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียง หลังจากนั้นมีการพยายามขยายพันธุ์ยางมาปลูกในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ จนกระทั่งปัจจุบันยางพารากลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยมีการผลิตเป็นอันดับหนึ่งของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 16.7 ล้านไร่ โดยภาคใต้มีพื้นที่ปลูกยางมากที่สุดคือ 11.5 ล้านไร่ หรือร้อยละ 68.9 ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั่วประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552) ภายใต้อาณาเขตราคาที่สูงขึ้นในปัจจุบันส่งผลให้เกษตรกร

ชาวสวนยางมีการปรับตัว โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและการเก็บเกี่ยวที่มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตยางพาราลดลงเมื่อกรีดยากติดต่อกันนานหลายปี และเป็นระบบกรีดยางที่เสียค่าใช้จ่ายและแรงงานสูงเมื่อคิดผลผลิตที่ได้ต่อการสูญเสียเปลือก

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาระบบกรีดยางและเงื่อนไขการเลือกใช้ระบบกรีดยางพาราของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาประเภทการจัดการแรงงานและความสามารถและประสิทธิภาพของแรงงานกรีดยาง

วิธีการวิจัย

ทำการศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในพื้นที่ที่ศึกษาได้แก่ จังหวัดสงขลาใน 5 อำเภอ คือ อำเภอนาหม่อม อำเภอรัตภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ และอำเภอควนเนียง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรชาวสวนยางพารา จำนวน 118 ราย ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 45 ราย ในแต่ละการใช้ระบบกรีดยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางพาราด้วยแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ร้อยละ และค่าเฉลี่ย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ จำแนกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. การจำแนกเขตนิเวศการทำสวนยางพาราจากการศึกษา สามารถแบ่งเขตนิเวศการทำสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดสงขลาออกเป็น

3 เขตนิเวศ (ตารางที่ 1) ได้แก่ (1) **เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่ม** เขตนิเวศนี้มีความลาดชัน 10-12° ความสูงจากระดับน้ำทะเลของเขตนิเวศนี้ 0-20 เมตร ชนิดของดินเป็นเหนียวปนทราย มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดินประมาณ (pH) 5.0-5.5 เนื้อดินมีสีเทา และสีน้ำตาล มีการระบายน้ำที่ไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ระบบการทำสวนยางพาราที่พบได้แก่ ระบบการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ระบบการทำสวนยางพารากับพืชร่วม ระบบการทำสวนยางพารากับทำนา ระบบการทำสวนยางพารากับไม้ผล ระบบการทำสวนยางพารากับเลี้ยงสัตว์

และระบบการทำสวนยางพารากับกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ (2) **เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด** เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาดหรือลูกคลื่นมีลักษณะโดยมีความลาดชัน 12-20° ความสูงจากระดับน้ำทะเลของเขตนิเวศนี้ 20-100 เมตร ชนิดของดินเป็นร่วนปนเหนียว มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดินประมาณ (pH) 4.5-5.5 เนื้อดินมีสีน้ำตาล มีการระบายน้ำที่ไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง เป็นพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารา ในพื้นที่นี้จึงมีสวนยางพาราหนาแน่นและมีการปลูกแทนในพื้นที่สวนยางพารา

ตารางที่ 1 ลักษณะเขตนิเวศการทำสวนยางพารา 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา

สภาพพื้นที่	ที่ลาดชันหรือภูเขา	ควนหรือลอนลาด	ที่ราบ	ที่ราบชายฝั่ง
ความลาดชัน	20 - 30°	10 - 20°		< 10°
ความสูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	100 - 500	20 - 100		0 - 20
อุณหภูมิ (° C)	26.5	28.2		28.0
ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)	1,969.0	1,505.0		1,916.0
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	76.0	73.0		73.0
ชนิดของดิน	ดินร่วน ดินเหนียวปนทราย ดินร่วนปนทราย	ดินร่วนปนเหนียว		ดินเหนียวปนทราย
ความเป็นกรด - ด่างของดิน	4.5 - 5.5	4.5 - 5.5		5.0 - 5.5
สีของดิน	เทาและน้ำตาล	น้ำตาล		เทาและน้ำตาล
การระบายน้ำ	ดี	ไม่ดี		ไม่ดี
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ต่ำ	ปานกลาง		ต่ำ
ความหลากหลายทางชีวภาพ	ไม้ยืนต้น และยางพารา	ยางพารา นา มะพร้าว ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์		ไม้ยืนต้น ยางพารา ไม้ผล นา ไร่ และ เลี้ยงสัตว์
ระบบการทำสวนยาง	ยางพาราอย่างเดียว ยางพารากับทำนา ยางพารากับไม้ผล	ยางพาราอย่างเดียว ยางพารากับพืชร่วม ยางพารากับทำนา ยางพารากับไม้ผล ยางพารากับเลี้ยงสัตว์		ยางพาราอย่างเดียว ยางพารากับพืชร่วม ยางพารากับทำนา ยางพารากับไม้ผล ยางพารากับเลี้ยงสัตว์

เดิม ระบบการทำสวนยางพารามีทั้งแบบสวนยางเชิงเดี่ยว ยางพารากับพืชร่วม ยางพารากับทำนา ยางพารากับไม้ผล ยางพารากับเลี้ยงสัตว์ ยางพารากับกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ และ (3) **เขตนิเวศการทำสวนยางที่สูง หรือที่ภูเขา** เขตนิเวศการทำสวนยางที่สูง หรือที่ภูเขา มีลักษณะระบบนิเวศในพื้นที่ลาดชัน ภูเขา หรือเนินเขาสูง มีความลาดชัน 20-30° ความสูงจากระดับน้ำทะเล 100-500 เมตร ชนิดของดินเป็นดินร่วน ดินเหนียวปนทราย และดินร่วนปนทราย มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดินประมาณ (pH) 4.5-5.5 เนื้อดินมีสีเทา และสีน้ำตาล มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ระบบการทำสวนยางพารามีทั้งแบบสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ยางพารากับพืชร่วม ยางพารากับทำนา ยางพารากับไม้ผล

2. ระบบกริดยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(1) **ระบบกริดยางพาราในปัจจุบัน** จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันเกษตรกรมีการเลือกใช้ระบบกริดยางพารา 9 ระบบ ได้แก่ ระบบกริด 1/3S 3d/4, 1/2S 2d/3, 1/2S 3d/4, 1/2S d/2, 1/3S 2d/3, 1/3S 4d/5, 1/3S 5d/6, 1/3S 6d/7, และ 1/2S 4d/5 ตามลำดับสามารถแบ่งออกเป็น 1) ระบบกริดตามข้อเสนอแนะของสถาบันวิจัยยางหรือระบบกริดปกติ คือ ระบบกริดที่มีความถี่กริดไม่เกิน 2 วัน หยุดพักหน้ายาง 1 วัน ได้แก่ ระบบ 1/2S 2d/3, 1/2S d/2 และ 1/3S 2d/3 และ 2) ระบบกริดที่เกษตรกรเลือกที่จะปฏิบัติ คือ ระบบกริดที่มีความถี่กริดมากกว่า 3 วัน ขึ้นไปและหยุดพักหน้ายาง 1 วัน รวมทั้งระบบกริดที่มีการกริดทุกวันหรือหยุดกริดบางวัน ได้แก่ ระบบกริด 1/3S 3d/4, 1/2S 3d/4, 1/3S 4d/5, 1/3S 5d/6, 1/3S 6d/7 และ 1/2S 4d/5 จากตารางที่ 2 พบว่า 4 ระบบกริด ได้แก่ ระบบกริด 1/3S 3d/4, 1/2S 2d/3,

1/2S 3d/4 และ 1/2S d/2 เป็นระบบกริดที่เกษตรกรชาวสวนยางเลือกใช้มากที่สุดและพบในทุกเขตนิเวศสวนยางพาราแบบกริด (ตารางที่ 2)

(2) **เงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกระบบกริดยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางพารา** สำหรับเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกระบบกริดยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่ที่ศึกษาพบว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับปริมาณผลผลิต อายุต้นยางพารา และความสิ้นเปลืองเปลือกและสภาพแวดล้อมของสวนยางเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกระบบกริดยางพาราในปัจจุบัน (ตารางที่ 3) และพบว่าความต้องการปริมาณน้ำยาง (ผลผลิต) ความยากง่ายต่อการทำงาน อายุยางพารา และความสิ้นเปลืองของเปลือกเป็นเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจเลือกระบบกริดยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยาง

(3) **จำนวนวันกริดในรอบปี** จากตารางที่ 4 พบว่า ทั้ง 9 ระบบกริดมีจำนวนวันกริดเฉลี่ยในรอบเดือน 21.52 วัน และมีจำนวนวันกริดเฉลี่ยในรอบปี 137.17 วัน โดยเมื่อเปรียบเทียบจำนวนวันกริดเฉลี่ยในรอบเดือนและรอบปีระหว่างเขตนิเวศการทำสวนยางพาราพบว่าในเขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่ราบสูงหรือที่ลอนลาดมีจำนวนวันกริดเฉลี่ยในรอบเดือนและรอบปีสูงที่สุดเมื่อเทียบกับเขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่สูงหรือที่ภูเขา และเขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่ราบลุ่ม

3. แรงงานการกริดยางพารา

(1) **ประเภทของแรงงานกริดยางพารา** จากตารางที่ 5 พบว่า แรงงานกริดยางประกอบด้วยแรงงานครัวเรือนซึ่งเป็นเจ้าของสวน และแรงงานจ้างกริดแบบแบ่งผลผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็นแรงงานจ้างกริดที่เป็นแรงงานในพื้นที่ เช่น เกรือญาติ เพื่อนบ้าน หรือแรงงานอพยพจากต่างจังหวัด และแรงงาน

ตารางที่ 2 ระบบกรีดยางพาราในปัจจุบันในจังหวัดสงขลา (N = 118)

ระบบกรี๊ด (1)	เฉลี่ยรวม	เขตนิเวศ 1 (2)	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1.1/3S3d/4	38.18	38.18	36.36	40.00
2.1/2S2d/3	27.72	50.00	18.18	15.00
3.1/2S3d/4	19.39	25.00	18.18	15.00
4.1/2Sd/2	18.82	25.00	18.18	13.33
5.1/3S2d/3	8.71	8.71	9.09	8.33
6.1/3S4d/5	3.28	3.35	3.20	3.33
7.1/3S5d/6	1.75	1.85	1.74	1.67
8.1/3S6d/7	1.63	1.66	1.58	1.67
9.1/2S4d/5	1.53	1.45	1.50	1.65

หมายเหตุ : (1) 1/3S3d/4 : กรี๊ดหนึ่งในสามลำต้นสามวันหยุดหนึ่งวัน, 1/2S2d/3: กรี๊ดครั้งต้นสองวันหยุดหนึ่งวัน, 1/2S3d/4 : กรี๊ดครั้งต้นสามวันหยุดหนึ่งวัน, 1/2Sd/2 : กรี๊ดครั้งต้นวันเว้นวัน, 1/3S2d/3 : กรี๊ดหนึ่งในสามลำต้นสองวันหยุดหนึ่งวัน, 1/3S4d/5 : กรี๊ดหนึ่งในสามลำต้นสี่วันหยุดหนึ่งวัน, 1/3S5d/6 : กรี๊ดหนึ่งในสามลำต้นห้าวันหยุดหนึ่งวัน, 1/3S6d/7 : กรี๊ดหนึ่งในสามลำต้นหกวันหยุดหนึ่งวัน และ 1/2S4d/5 : กรี๊ดครั้งต้นสี่วันหยุดหนึ่งวัน

(2) เขตนิเวศ 1 : เขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่สูง หรือที่ภูเขา เขตนิเวศ 2 : เขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด เขตนิเวศ 3 : เขตนิเวศการทำสวนยางพาราที่ราบลุ่ม

ตารางที่ 3 การตัดสินใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเงื่อนไขในการเลือกระบบกรีดยางพาราจำแนกตามพื้นที่

ปัจจัย	เฉลี่ยรวม	เขตนิเวศ 1	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1. ความยากง่ายต่อการทำงาน	50.98	60	47.06	50.00
2. ปริมาณน้ำยาง (ผลผลิต)	76.47	100	58.82	78.95
3. อายุสวนยาง	46.08	40	52.94	44.74
4. ระยะเวลาหน้ากรี๊ด	31.37	60	23.53	30.26
5. มีความสิ้นเปลืองเปลือก	31.37	40	23.53	30.26
6. สภาพพื้นที่สวนยาง	4.90	40	12.33	3.95
7. หน้ากรี๊ดเกิดโรค/เปลือกแห้ง	13.73	20	5.88	14.47
8. ความสมบูรณ์ของเปลือกออก	9.80	40	11.76	7.89
9. พันธุ์ยาง/ขนาดต้นยาง	14.71	80	11.76	11.84
10. จำนวนแรงงานกรี๊ดยาง	6.86	20	11.76	5.26

ตารางที่ 4 จำนวนวันกรีดในรอบปี จำแนกตามเขตนิเวศยางพาราใน 5 อำเภอของจังหวัดสงขลา (N = 118)

ระบบกรีด	ค่าเฉลี่ยรวม (วัน/เดือน)	ค่าเฉลี่ยรวม (วัน/ปี)	ค่าเฉลี่ย (วัน/เดือน)			ค่าเฉลี่ย (วัน/ปี)		
			เขตนิเวศ	เขตนิเวศ	เขตนิเวศ	เขตนิเวศ	เขตนิเวศ	เขตนิเวศ
			1	2	3	1	2	3
1.1/3S3d/4	21.25	142.81	20.50	22.25	21.00	138.21	146.22	144.00
2.1/2S2d/3	21.31	138.31	19.66	23.00	21.27	133.00	142.10	139.83
3.1/2S3d/4	22.36	140.11	22.26	23.58	21.24	139.33	142.64	138.36
4.1/2Sd/2	13.85	116.02	13.05	14.28	14.28	110.59	119.14	118.33
5.1/3S2d/3	20.10	136.12	19.32	21.00	19.98	135.28	138.24	134.84
6.1/3S4d/5	23.10	144.75	22.10	23.22	23.98	140.66	145.56	148.03
7.1/3S5d/6	24.14	140.02	23.22	24.85	24.35	135.11	142.35	142.60
8.1/3S6d/7	25.10	135.21	24.55	26.15	24.60	133.25	138.00	134.38
9.1/2S4d/5	22.47	141.21	20.36	23.55	23.50	139.22	142.56	141.85
ค่าเฉลี่ย	21.52	137.17	20.55	22.43	21.58	133.85	139.64	138.02

ตารางที่ 5 ประเภทแรงงานกรีดยางพารา (N = 118)

ประเภทแรงงานกรีดยางพารา	ค่าเฉลี่ย	เขตนิเวศ 1	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1. แรงงานกรีดคร้วเรือน	52.00	42.21	52.18	61.56
2. แรงงานจ้างกรีดนอกคร้วเรือน (แรงงานไทย)	28.07	28.20	33.70	22.31
3. แรงงานจ้างกรีดต่างด้าว (แรงงานต่างด้าว)	19.93	39.59	14.12	16.13

ต่างด้าว ส่วนใหญ่คร้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราใช้แรงงานในคร้วเรือนร้อยละ 52.00 โดยทั้งสามเขตนิเวศมีการใช้แรงงานกรีดคร้วเรือนเป็นสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแรงงานประเภทอื่น ในขณะที่แรงงานต่างด้าวที่รับจ้างกรีดยางพาราพบร้อยละ 19.93 โดยเฉพาะในเขตนิเวศที่สูงพบว่าแรงงานต่างด้าวรับจ้างกรีดมีสัดส่วนร้อยละสูงสุดเมื่อเทียบกับในเขตนิเวศอื่น

(2) ลักษณะแรงงานกรีดยางพาราในปัจจุบัน จากตารางที่ 6 พบว่าจำนวนแรงงานทั้งหมดของคร้วเรือนโดยเฉลี่ย 2.60 คน และแรงงานเกษตร

ทั้งหมดของคร้วเรือนโดยเฉลี่ย 2.37 คน และแรงงานกรีดยางพาราทั้งหมดของคร้วเรือนโดยเฉลี่ย 2.0 คน และพบว่าในปัจจุบันพื้นที่กรีดยางพาราทั้งหมดของคร้วเรือนโดยเฉลี่ย 14.86 ไร่ ซึ่งสัดส่วนพื้นที่กรีดยางพาราต่อแรงงานกรีดยางพาราของคร้วเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 7.43 ไร่ต่อแรงงานกรีด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานในพื้นที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางวัตถุ และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ ทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนแรงงานในคร้วเรือน และมีการจ้างแรงงานกรีดมากขึ้น

ตารางที่ 6 ลักษณะทั่วไปของสวนยางพาราและแรงงานกรีดยางพาราในปัจจุบัน (N = 118)

รายการ	ค่าเฉลี่ย	เขตนิเวศ 1	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1. จำนวนแรงงานทั้งหมดในครัวเรือน (คน)	2.60	2.31	3.00	2.51
2. จำนวนแรงงานเกษตรกรทั้งหมดในครัวเรือน (คน)	2.37	2.10	2.81	2.22
3. จำนวนแรงงานที่กรีดยางพาราทั้งหมดในครัวเรือน (คน)	2.00	2.00	2.06	1.89
4. พื้นที่กรีดยางพาราทั้งหมดของครัวเรือน (ไร่)	14.86	14.20	17.00	13.40
5. สัดส่วนพื้นที่กรีดยางพาราต่อแรงงานกรีดยางพารา (ไร่/คน)	7.43	7.10	8.25	7.08

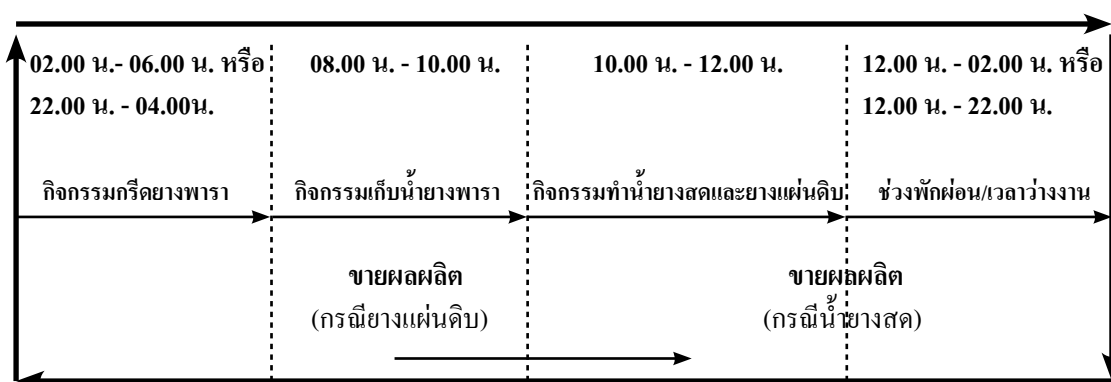
(3) จำนวนชั่วโมงการปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยางพารา จากตารางพบว่าแรงงานกรีดยางใช้เวลาส่วนใหญ่สำหรับงานกรีดยางเฉลี่ย 3.76 ชั่วโมงต่อวันสำหรับแรงงานกรีดยางครัวเรือน และแรงงานจ้างกรีดยาง 4.52 ชั่วโมงต่อวัน การผลิตน้ำยางสดมีจำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมดของแรงงานครัวเรือน เท่ากับ 6.11 ชั่วโมงต่อวัน และ 8.61 ชั่วโมงต่อวันสำหรับการผลิตยางแผ่นดิบ และแรงงานจ้างกรีดยางที่ผลิตน้ำยางสดมีจำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด เท่ากับ 7.37 ชั่วโมงต่อวัน และ 9.47 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับการผลิตยางแผ่นดิบ ซึ่งแรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงานน้อยกว่าแรงงานจ้างกรีดยางและการผลิตน้ำยางสดใช้เวลาน้อยกว่ายางแผ่นดิบประมาณ 2 ชั่วโมง (ตารางที่ 7) ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกผลิตน้ำยางสดมากขึ้น

(4) วงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพารา จากการศึกษาวงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพาราสามารถแบ่งช่วงการปฏิบัติงานได้ 4 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงการกรีดยาง (tapping period) เป็นช่วงเวลาที่แรงงานปฏิบัติงานกรีดยาง โดยทั่วไปพบว่าเกษตรกรชาว

สวนยางมีช่วงเวลากกรีดยาง 2 ช่วงคือ เริ่มตั้งแต่เวลา 22:00 น. ถึง 04:00 น. ในวันถัดไป หรือตั้งแต่เวลา 02:00 น. ถึง 06:00 น. 2) ช่วงเก็บผลผลิต (collecting product period) เป็นช่วงเวลาปฏิบัติงานเก็บผลผลิต เช่น น้ำยางสด ยางก้อนถ้วย และขี้ยาง จะเริ่มปฏิบัติงานหลังจากเสร็จงานกรีดยางอย่างน้อย 2 ชั่วโมง โดยทั่วไปเริ่มตั้งแต่เวลา 08:00 น. ถึง 10:00 น. 3) ช่วงแปรรูปยางแผ่นดิบและการตลาด สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตยางแผ่นดิบ หลังได้เสร็จงานเก็บน้ำยางสดแล้วจะเริ่มงานแปรรูปยางแผ่นดิบ ตั้งแต่เวลา 10:00 น. ถึง 12:00 น. ในขณะที่เกษตรกรผู้ขายน้ำยางสด หลังเสร็จสิ้นงานเก็บน้ำยางสด จะขนส่งน้ำยางสดไปขาย ณ จุดรับซื้อใกล้เคียง ในช่วงเวลา 09:00 น. ถึง 11:00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างสถานที่ขายน้ำยางสดและสวนยาง โดยงานขายน้ำยางสดใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง 4) ช่วงเวลาพักผ่อน (leisure period) เป็นช่วงเวลาพักผ่อน ประกอบอาชีพเสริม กิจกรรมทางสังคมหรือหารายได้เสริม และนอนหลับพักผ่อนก่อนเริ่มงานกรีดยางในวันถัดไป เริ่มตั้งแต่เวลา 12:00 น. ถึง 02:00 น. ในวันถัดไป หรือตั้งแต่ 12:00 น. ถึง 22:00 น. (รูปที่ 1)

ตารางที่ 7 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางพาราจำแนกตามประเภทแรงงานกรีดยางพาราของครัวเรือนในจังหวัด สงขลา (N = 118)

จำนวนชั่วโมง	ค่าเฉลี่ย	เขตนิเวศ 1	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1. จำนวนชั่วโมงทำงานกรีดยางพารา (ชั่วโมง/วัน)				
1.1 แรงงานครัวเรือน	3.76	4.00	3.48	3.80
1.2 แรงงานจ้าง	4.52	4.50	4.86	4.29
2. จำนวนชั่วโมงทำงานเก็บน้ำยาง (ชั่วโมง/วัน)				
2.1 แรงงานครัวเรือน	1.78	2.12	1.71	1.78
2.2 แรงงานจ้าง	1.85	2.15	1.67	1.84
3. จำนวนชั่วโมงทำยางแผ่นดิบ (ชั่วโมง/วัน)				
3.1 แรงงานครัวเรือน	2.50	2.60	3.00	2.33
3.2 แรงงานจ้าง	2.10	2.40	2.70	2.74
4. จำนวนชั่วโมงขายผลผลิต (ทั้งยางแผ่นดิบและน้ำยางสด) (ชั่วโมง/วัน)				
4.1 แรงงานครัวเรือน	0.57	0.82	0.55	0.56
4.2 แรงงานจ้าง	1.00	1.35	1.05	0.87
5. จำนวนชั่วโมงทั้งหมด (ชั่วโมงต่อวัน) ครัวเรือนที่ทำน้ำยางสด				
5.1 แรงงานครัวเรือน	6.11	6.12	5.74	6.14
5.2 แรงงานจ้าง	7.37	6.65	7.58	7.00
6. จำนวนชั่วโมงทั้งหมด (ชั่วโมงต่อวัน) ครัวเรือนที่ทำยางแผ่นดิบ				
6.1 แรงงานครัวเรือน	8.61	8.72	8.74	8.47
6.2 แรงงานจ้าง	9.47	9.05	10.28	9.74

รูปที่ 1 วงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพาราในจังหวัดสงขลา

(5) ความสามารถและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยางพารา ความสามารถและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแรงงานคร้วเรือนสูงกว่าแรงงานจ้างกรีดทั้งคร้วเรือนที่ผลิตน้ำยางสดและผลิตยางแผ่นดิบ โดยกรณีน้ำยางสดแรงงานคร้วเรือนสามารถทำรายได้ 439.9 บาทต่อชั่วโมงทำงาน ในขณะที่แรงงานจ้างกรีดสามารถทำรายได้ 364.3 บาทต่อชั่วโมงทำงาน เช่นเดียวกับกรณียางแผ่นดิบก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสวนยางในเขตนิเวศราบสูง/ที่ลอนลาดมีสัดส่วน

ผลผลิตต่อชั่วโมงและสัดส่วนรายได้ต่อชั่วโมงสูงกว่าเขตนิเวศที่สูง/ภูเขา และเขตนิเวศที่ราบลุ่มตามลำดับ (ตาราง 8)

การอภิปราย และข้อเสนอแนะ

เขตนิเวศการทำสวนยางพาราขนาดเล็กในจังหวัดสงขลาออกเป็น 3 เขตนิเวศ ได้แก่ (1) เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่ม (2) เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด และ (3) เขตนิเวศการทำสวนยางที่สูง หรือที่ภูเขา ผลการศึกษาพบว่า

ตารางที่ 8 ความสามารถและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยางในจังหวัดสงขลา ¹⁾ (N = 118)

ความสามารถและประสิทธิภาพ	ค่าเฉลี่ย	เขตนิเวศ 1	เขตนิเวศ 2	เขตนิเวศ 3
1. ความสามารถในการกรีดยางพารา (ไร่/คน/วัน)	6.46	5.76	6.28	7.35
2. ความสามารถเก็บน้ำยาง (ไร่/คน/วัน)	6.98	6.23	6.98	7.73
3. ความสามารถทำยางแผ่นดิบ (กิโลกรัม/คน/วัน)	25.9	24.5	26.2	27.0
4. สัดส่วนผลผลิตต่อชั่วโมง (กิโลกรัม/ชั่วโมง)				
กรณีคร้วเรือนผลิตน้ำยางสด				
- แรงงานคร้วเรือน	6.46	6.65	8.70	5.86
- แรงงานจ้าง	5.35	6.12	6.59	5.14
5. สัดส่วนผลผลิตต่อ (กิโลกรัม/ชั่วโมง)				
กรณีคร้วเรือนผลิตยางแผ่นดิบ				
- แรงงานคร้วเรือน	4.58	4.67	5.71	4.25
- แรงงานจ้าง	4.17	4.50	4.86	3.70
6. สัดส่วนรายได้ต่อชั่วโมง (บาท/ชั่วโมง)				
กรณีคร้วเรือนผลิตน้ำยางสด				
- แรงงานคร้วเรือน	439.9	452.8	592.5	399.1
- แรงงานจ้าง	364.3	416.8	448.8	350.0
7. สัดส่วนรายได้ต่อชั่วโมง (บาท/ชั่วโมง)				
กรณีคร้วเรือนผลิตยางแผ่นดิบ				
- แรงงานคร้วเรือน	332.9	339.5	415.1	308.9
- แรงงานจ้าง	303.2	327.1	353.3	269.0

¹⁾ จำนวนจากข้อมูลในตารางที่ 6 และ 7 จำนวนรายได้จากราคายางพาราฐานปีการเพาะปลูก 2008 ของจังหวัดสงขลา โดยราคาเฉลี่ยยางแผ่นดิบ 72.7 บาทต่อกิโลกรัมและราคาน้ำยางสด 68.1 บาทต่อกิโลกรัม

ลักษณะชีวกายภาพ ภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม เขตนิเวศเกษตรเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อลักษณะการจัดการสวนยาง และผลสำเร็จของฟาร์ม สวนยางในเขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบสูงหรือที่ลอนลาด มีผลสำเร็จของสวนยางสูงและมีต้นทุนการจัดการสวนยางต่ำกว่า เขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่มและเขตนิเวศการทำสวนยางที่สูง หรือที่ภูเขาตามลำดับ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันในพื้นที่นี้มีการใช้ที่ดินอย่างเต็มที่แล้ว ทำให้สวนยางปลูกใหม่ขยายอยู่ในเขตนิเวศการทำสวนยางที่ราบลุ่ม ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตและต้นทุนการจัดการสวนยางเพิ่มขึ้น และระดับความสำเร็จของฟาร์มลดน้อยถอยลง ตามลำดับ

สำหรับแรงงานกรีดยางประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างกรีด จากการศึกษาพบว่า ความสามารถและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแรงงานกรีดครัวเรือนสูงกว่าแรงงานจ้างกรีดทั้งครัวเรือนที่ขายน้ำยางสดและขายยางแผ่นดิบ เช่น

เกี่ยวกับแรงงานกรีดที่ทำงานในเขตนิเวศราบสูง/ที่ลอนลาดมีสัดส่วนผลผลิตต่อชั่วโมงและสัดส่วนรายได้ต่อชั่วโมงสูงกว่า เขตนิเวศที่สูง/ภูเขาและเขตนิเวศที่ราบลุ่ม ตามลำดับ แรงงานกรีดส่วนใหญ่เลือกใช้ระบบกรีดความถี่กรีดสูงจากการศึกษามีข้อเสนอแนะกล่าวคือ 1) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีค่านิยามมาตรการควบคุมและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการปลูกยางที่เหมาะสมโดยเฉพาะสวนยางที่ปลูกในเขตนิเวศที่ราบลุ่มและเขตนิเวศที่สูง/ภูเขา 2) การเพิ่มอุปทานแรงงานกรีดยาง เช่น การนำเข้าแรงงานจากต่างจังหวัดและแรงงานต่างด้าว และต้องนำแรงงานดังกล่าวเข้าสู่การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะกรีดยางและคุณภาพแรงงาน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานกรีดยางในระยะสั้นถึงระยะกลาง 3) ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ด้านการเลือกใช้ระบบกรีดที่เหมาะสมและเทคโนโลยีระบบกรีด

บรรณานุกรม

- ปัญญา สมบูรณ์สุข, ปรีตถ พรหมมี และระจเรข หนูสังข์. 2546. พลวัตและการปรับตัวชุมชนชาวสวนยางภาคใต้. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการของกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการแผนที่ภูมิทัศน์ภาคใต้: ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม ณ โรงแรมกรีนเวิลด์พาเลซ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วันที่ 23-24 เมษายน 2546.
- พิชิต สฟโชค, พิสมัย จันทูมา, อารักษ์ จันทูมา, นอง ยกถาวร และสว่างรัตน์ สมนาค. 2546. ทดสอบการกรีดยางสำหรับสวนยางขนาดเล็ก. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร.
- พิสมัย จันทูมา, อารักษ์ จันทูมา, Gohet, E. และ อุณากรณ์ ศิลปะลี. 2554. การใช้ลักษณะทางสรีรวิทยาในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของต้นยาง. การประชุมวิชาการยางพารา ครั้งที่ 1 ประจำปี 2545 ณ โรงแรมหนองคายแกรนด์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย วันที่ 20-22 กุมภาพันธ์ 2545. หน้า 32-72.
- สถาบันวิจัยยาง. 2548. ข้อมูลวิชาการยางพารา ปี 2547. สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. 2529. หลักและวิชาการทำสวนยาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2552. สถิติการเกษตรประเทศไทยปี 2552. Available from <http://www.oae.go.th/statistie/> (Accessed on 14 June 2009)

Gohet, E. and Chantuma, P. 2004. Double cut alternative tapping system (DCA): Towards improvement of yield and labour productivity of Thailand rubber smallholdings. CIRAD-CP. Cirad-Thailand, Doras centre, Bangkok & Chachoengsao Rubber Research Center, RRIT, Thailand.

การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3

Basic Education Commissions' Participation in the Administration of Schools under the Office of Educational Area 3, Narathiwat

พนันพร ไกรแก้ว¹ และ สนาน ลิมป์เสวตกุล²

Phananphorn Kraikaeo and Sanan Limsawetkul

Abstract

The objectives of this research were 1) to determine the level of participation in the administration of schools by basic education commission based on the role specified in Basic Education Commission Regulation B.E. 2543, 2) to compare the participation in the school administration based on personal variables of the members of the commission. The sample for the study included 269 members of Basic Education Commissions under the Office of Educational Area 3, Narathiwat in the 2009 academic year. The sample consisted of 38 educational personnel, 38 representatives of people, 78 representatives of organizations and 115 experts. The instrument used in the study was a 5-scale questionnaire and the data were analyzed by such statistics as arithmetic means, standard deviations, F-test and the paired comparison Scheffe test. The findings of the study revealed the followings :

1. As a whole, the level of participation in the administration of the schools by the Basic Education Commissions was moderate. By individual aspects, all tasks of participation were also moderate with the following descending order: (1) general administration, (2) personnel administration, (3) academic administration and (4) budget administration. Members of Basic Education Commissions who differed in their status showed significant difference in the participation of administration of the schools. Overall, school personnel showed a higher level of administration than did the experts, representatives of organizations and representatives of the people. The experts showed a higher level of administration than did representatives of organizations. Finally, representatives of the people showed a higher level of

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์

administration than did the representatives of organizations.

2. Members of Basic Education Commissions who were different in their status showed differences in their participation in the administration of the schools. Overall, school personnel had a higher level of participation than did the experts, representatives of the organizations and representatives of the people. The experts had a higher level of participation than did the representatives of the organizations. Finally, representatives of the people had a higher level of participation than did representatives of the organizations.

Keywords : *Participation, Administration of School*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามบทบาทหน้าที่ ตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 269 คน โดยกลุ่มตัวอย่างแยกเป็นบุคลากรภายในสถานศึกษา 38 คน ผู้แทนประชาชน 38 คน ผู้แทนองค์กร 78 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 115 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบเอฟ (F-test) ทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ (1) การบริหารงานทั่วไป (2) การบริหารงานบุคคล (3) การบริหารงานวิชาการ (4) การบริหารงานงบประมาณ ตามลำดับ

2. คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรภายในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่ากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กร ผู้แทนประชาชน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษามากกว่าผู้แทนองค์กร ส่วนกลุ่มผู้แทนประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษามากกว่าผู้แทนองค์กร

คำสำคัญ : *การมีส่วนร่วม, การบริหารสถานศึกษา*

บทนำ

การจัดการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด ก็คือการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คนในระบบการศึกษา คือ เป็นทั้งผู้ให้ ผู้รับ และประชาชนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งก็คือสังคมทั้งระบบ เพราะเหตุผลที่ว่าทุกคนย่อมปรารถนาให้บ้านเมืองมีความผาสุกมั่นคง และเป็นความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องร่วมมือกัน เพื่อ

ให้การดำเนินงานการศึกษาสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งในการจัดการศึกษาที่จะสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้นั้น บุคลากรในโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผลการจัดการศึกษาจึงจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้อัตลักษณ์ที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คน

รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นกฎหมายหลักทางการศึกษาระดับแรกของประเทศไทยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลอย่างกว้างขวาง เพื่อกำหนดเนื้อหาสาระต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของประเทศ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษานานาใหญ่ หรือต้องมีการปรับระบบการศึกษาใหม่ ซึ่งทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของการจัดการศึกษาไทย การที่จะให้การศึกษาปรับบทบาทเชิงรุกและมีพลังสร้างสรรค์ให้เป็นสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ในยุคข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงภายใต้โลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการจัดการศึกษาใหม่ คือต้องมุ่งให้สังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่เป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ผู้บริหารทุกระดับ

เนื่องด้วยผู้วิจัยมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและระบบการจัดการศึกษาของไทยที่จะให้ประชาชนหรือท้องถิ่นเข้ามารับผิดชอบค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 เพื่อหาคำตอบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 เป็นอย่างไร และแตกต่างกันหรือไม่ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ด้านตัวแปรของบุคคลตัวแทนของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะอันควร

ปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 และพื้นที่อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ตามบทบาทหน้าที่ตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ตามขอบข่ายภารกิจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน ผู้แทนองค์กร และผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ปีการศึกษา 2552 มีทั้งหมด 78 สถานศึกษา เป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีคณะกรรมการสถานศึกษาพื้นฐาน 15 คน จำนวน 32 สถานศึกษา รวมประชากร 480 คน และสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่มีคณะกรรมการ

สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน 9 คน จำนวน 46 สถานศึกษา
รวมประชากร 414 คน รวมประชากรทั้งหมด
จำนวน 894 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่
คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ปีการศึกษา 2552
จำนวน 269 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ บุคลากรภายใน
สถานศึกษา ผู้แทนประชาชน ผู้แทนองค์กร และ
ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของ
คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ภายใต้
องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ
การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ
และการบริหารงานทั่วไป

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม
การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของ
คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน คือ การ
บริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การ
บริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป
ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5
ระดับ ของลิเคิร์ท มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ
0.996

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการ
เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยตนเองโดยใช้
แบบสอบถามและประสานงานสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษานราธิวาส เขต 3 แจกแบบสอบถาม
คณะกรรมการสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ
ของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้
ในการศึกษามีสถานภาพเป็นเพศชายมากกว่า
เพศหญิง พิจารณาตามระดับการศึกษาพบว่ากลุ่ม
ตัวอย่างมีการศึกษาชั้นพื้นฐานระดับอนุปริญา
มากที่สุด พิจารณาตามประสบการณ์การเป็นกรรมการ
พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การเป็นกรรมการ
สูงกว่า 3 ปี มากที่สุด พิจารณาตามอาชีพพบว่ากลุ่ม
ตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด และ
เมื่อพิจารณาตามอายุพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุ 35-45
ปี มากที่สุด

2. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะ
กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในการบริหารการ
ศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานรา
ธิวาส เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยการบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ย
มากที่สุด รองลงมาคือการบริหารงานบุคคล การ
บริหารงานวิชาการ และการบริหารงานงบประมาณ
มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อ
เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ
สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาชั้น
พื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต
3 พบว่าโดยภาพรวมและรายด้าน กรรมการ
สถานศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการ
บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงนำไปทดสอบ
แบบรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe ผลการวิเคราะห์
พบว่า

3.1 การมีส่วนร่วมด้านงานวิชาการของ
คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในการ
บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 การมีส่วนร่วมด้านงานงบประมาณของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 การมีส่วนร่วมด้านงานบุคคลของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4 การมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 พบว่า

4.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ คณะกรรมการสถานศึกษาไม่แน่ใจในระบบงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ

ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ บุคลากรส่วนใหญ่เรียนจบมาในสาขาที่ไม่ตรงกับวิชาที่สอนหรือภาระงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความชำนาญการด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร แผนการสอน วิธีการสอน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และความก้าวหน้าในวิชาชีพยังมีน้อย จึงทำให้เกิดความเฉื่อยชา ขาดแรงกระตุ้นที่จะพัฒนาคุณภาพการทำงานของตนให้เจริญก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัดเจน บุคลากรประสบ

กับปัญหาการขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ โรงเรียนประสบปัญหาเงินงบประมาณไม่เพียงพอ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ กรรมการสถานศึกษาไม่มีความรู้ในเรื่องของการบริหารงานงบประมาณ กลุ่มผู้แทนองค์กร เห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ โรงเรียนไม่มีแผนการใช้จ่ายเงิน กลุ่มผู้แทนประชาชน เห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ เรื่องการบริหารงานงบประมาณ ควรเป็นเรื่องภายในโรงเรียน

ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ โรงเรียนไม่ค่อยได้รับความร่วมมือและสนับสนุนอย่างเต็มที่จากชุมชนในการดำเนินงานกิจกรรม ปัญหาในการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน คือ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องของชุมชนต่อโรงเรียน ทำให้ชุมชนขาดความร่วมมือ ชุมชนโรงเรียนไม่ประสานกับกรรมการสถานศึกษาในการนำระบบการช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ จึงไม่ได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในอันจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน นักเรียนมีปัญหาทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายอย่าง จึงส่งผลให้นักเรียนขาดเรียนบ่อย

4.2 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีข้อเสนอแนะว่า จัดทำแบบฟอร์มเป็นตัวอย่างสำหรับแจกให้ครูและคณะกรรมการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในงานของตนเองที่รับผิดชอบอยู่ ต้องพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานที่ดีมีประสิทธิภาพ พร้อมกับชี้แจงคณะกรรมการ จะต้องมีความตั้งใจ เพราะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทาง การ

บริหารงานวิชาการให้ดีขึ้นประสิทธิภาพได้มากที่สุด และการอำนวยความสะดวกต่อครูและกรรมการในการทำงาน สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ และจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน

ด้านการบริหารงานบุคคล มีข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาบุคลากรครูหรือเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความสามารถใกล้เคียงกันจนสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ และสุดท้ายต้องได้รับการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นองค์กรที่ดีมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม เช่น การให้ทุนการศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพเสริมที่ทำให้เกิดรายได้เพิ่มเติม นอกเหนือไปจากค่าตอบแทนประจำเดือน การเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนมีค่าตอบแทน สวัสดิการ และความก้าวหน้าจะทำให้เกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจ รักองค์กร จนเกิดความตระหนักในการพัฒนาตนเองเพื่อให้ส่งผลดีต่อโรงเรียนในภาพรวม และให้คณะกรรมการสถานศึกษาส่งเสริมได้ในบางวิชา

ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนมีงบประมาณที่ได้รับอุดหนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการแสวงหางบประมาณเพิ่มเติม ผู้บริหารโรงเรียนต้องนำเงินไปบริหารตามที่วางแผนไว้ในแผนงานโดยมีการตรวจสอบผลการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถหาแหล่งทุนที่จะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาอยู่แล้ว หรือภาคเอกชนที่สนใจบริจาคสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน การใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และการบริหารเงินงบประมาณต้องมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่

ทุกฝ่ายในโรงเรียน

ด้านการบริหารงานทั่วไป มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังข้อเสนอแนะ โรงเรียนต้องร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา พัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพทั้งการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพจนทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาในการบริหารงาน และพร้อมเต็มใจเข้ามาช่วยเหลือการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนต้องร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษานำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้แก้ปัญหาของโรงเรียน และโรงเรียนต้องร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาช่วยกันแก้ปัญหา

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารการศึกษขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

1.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในทุกข้อคำถาม โดยพบว่าการ

ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ประกอบ คุณารักษ์ และคณะ (2543) กล่าวว่า การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนนี้ หากจัดให้เหมาะสมแล้ว จะมีความสำคัญ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนเอง ประชาชนในชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าประชาชนและบุตรหลานของตนต้องการอะไรจากระบบการศึกษาและอะไรในระบบที่มีอยู่แล้วประชาชนไม่ต้องการ เป็นการลดความสูญเปล่าทางการศึกษา

1.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในทุกข้อคำถาม โดยพบว่าการวิเคราะห์แหล่งทรัพยากร บุคคล องค์กร ที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ รักชนก โสภพิศ (2542) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การร่วมกิจกรรมโรงเรียน จัดหาอุปกรณ์การเรียน การสอน การสนับสนุนการฝึกอาชีพ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน

1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในทุกข้อคำถาม โดยพบว่าการสร้างขวัญกำลังใจและการจัดสวัสดิการให้แก่บุคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริกาญจน์

โกสุมภ์ (2542) กล่าวว่า ได้เสนอแนวคิดถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน การร่วมดำเนินการ การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

1.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไปโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการและแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม นอกจากนี้มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกัน

2. การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 พบว่าโดยภาพรวมและรายด้าน กรรมการสถานศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงนำไปทดสอบแบบรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe ผลการวิเคราะห์พบว่า

2.1 การมีส่วนร่วมด้านงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้อำนวยการ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กร กับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกันกับ สมยศ สังสอาด (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการสอนมีความต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการค่อนข้างมาก โดยมีระดับความต้องการในงานด้านห้องสมุดมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความต้องการระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ใน 5 ด้าน คือ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานด้านการเรียนการสอน งานด้านการวัดประเมินผล งานด้านนิเทศภายใน และงานด้านประชุมอบรมทางวิชาการ ส่วนอีกสองด้าน คือ งานด้านห้องสมุด และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

2.2 การมีส่วนร่วมด้านงานงบประมาณของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้อำนวยการ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กร กับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ นาวิ ชัยยืน (2544) ได้ศึกษาความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง

สหวิทยาเขตรัตนโกสินทร์ 1 ผลการวิจัยพบว่าชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง สหวิทยาเขตรัตนโกสินทร์ 1 ต้องการมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ ตามลำดับ

2.3 การมีส่วนร่วมด้านงานบุคคลของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 การมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้แทนองค์กร บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้แทนองค์กรกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบุคลากรภายในสถานศึกษากับผู้แทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าควรจัดทำแบบฟอร์มเป็นตัวอย่างสำหรับแจกให้ครูและคณะกรรมการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในงานของตนเองที่รับผิดชอบอยู่ รวมถึงการอำนวยความสะดวกต่อครูและกรรมการในการทำงาน สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือและจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานที่ดีมีประสิทธิภาพ

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าควรส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การให้ทุนการศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพเสริมที่ทำให้เกิดรายได้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากค่าตอบแทนประจำเดือน รวมไปถึงการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร

1.3 จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องนำเงินไปบริหารตามที่วางแผนไว้ในแผนงาน โดยมีการตรวจสอบผลการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถหาแหล่งทุนที่จะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้

1.4 จากผลการวิจัยพบว่าควรมีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพทั้งการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพจนทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาในการบริหารงานและพร้อมเต็มใจเข้ามาช่วยเหลือการดำเนินงานของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ที่มาจากโรงเรียนต้นแบบ เปรียบเทียบกับโรงเรียนบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลลาสน์ สรประเสริฐ. 2548. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสะเดา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณิต พุทธกุล. 2547. ความคาดหวังของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหาดใหญ่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- จ่านง แรกพินิจ. 2540. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ.
- ธีระ รุญเจริญ. 2550. ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส.
- นภาพรณัฏ หะวานนท์. 2539. “ประชากร 60 ล้านคน กับการปฏิวัติการศึกษาไทย,” ใน ประชากรล้านคน สถานการณ์ นโยบาย และมิติด้านการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นาวี ชัยยืน. 2544. การศึกษาความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนกลาง สหวิทยาเขตรัตนโกสินทร์ 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา.
- ประกอบ คุปรัตน์. 2528. “ประชาชนกับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา,” ใน การศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน. หน้า 85-91. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.
- ประกอบ คุนารักษ์ และคณะ. 2543. บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- ประหยัด นุชนาคา. 2541. การศึกษาความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสมุทรปราการ. ปริญญาโท กศ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปราโมทย์ กิ่งแก้ว. 2544. การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รุ่ง แก้วแดง. 2544. การประกันคุณภาพการศึกษาทุกคนทำได้ไม่ยาก. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- เรียมใจ ชัยพิทักษ์. 2542. การบริหารงานของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้วตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรินญา
นิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมบัติ ก้วพานิช. 2549. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถาน
ศึกษาเครือข่ายควนกาหลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสตูล. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สงขลา :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารหาคัดใหญ่วิชาการเป็นวารสารพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยหาคัดใหญ่ รวมทั้งสถาบันและหน่วยงานอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยเน้นสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งจัดพิมพ์เป็นราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ; ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ ต้องมีคุณค่าทางวิชาการอย่างเด่นชัด ซึ่งไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่กองบรรณาธิการเรียนเชิญ บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ๑ จำนวน 2 เล่ม พร้อมทั้งสำเนาบทความ (reprint) 5 ชุด

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์

(1) บทความวิจัย (Research paper) เป็นผลงานที่เตรียมจากข้อมูลที่ผู้เขียนหรือกลุ่มผู้เขียนได้ค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง

(2) บทความวิชาการชนิดอื่น ๆ (Article) ซึ่งแยกเป็นบทความปริทัศน์ (Review article) ซึ่งเรียบเรียงจากการตรวจเอกสารวิชาการในสาขานั้น ๆ และบทความพิเศษ (Special article) ซึ่งเสนอความรู้ทั่ว ๆ ไปในด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

การเตรียมต้นฉบับบทความ

รับตีพิมพ์ผลงานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้นฉบับพิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ภาษาอังกฤษ ขนาด 15 ภาษาไทยขนาด 15 พิมพ์ 1 คอลัมน์ในกระดาษขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว เว้นขอบซ้าย ขอบขวา ขอบบน และขอบล่าง 1.25 นิ้ว ใช้ระยะบรรทัดแบบ double-spacing พร้อมระบุหมายเลขหน้าและบรรทัด ความยาวของเรื่อง พร้อมตารางและภาพประกอบไม่เกิน 15 หน้า เมื่อจัดระยะบรรทัดเป็นแบบ single-spacing

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรกะทัดรัด ไม่ยาวจนเกินไป
2. ชื่อผู้เขียน (Authors) ชื่อเต็ม-นามสกุลเต็ม ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ของผู้เขียนครบทุกคน พร้อมตำแหน่งและสถานที่อยู่ สำหรับผู้เขียนที่ให้การติดต่อ ให้ใส่ที่อยู่โดยละเอียด พร้อมหมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร และ E-mail address ที่สามารถติดต่อได้ และใส่เครื่องหมายดอกจันกำกับด้วย
3. ชื่อเรื่องย่อ (Running head) กำหนดชื่อเรื่องย่อเพื่อเป็นหัวเรื่องแต่ละหน้าของบทความที่พิมพ์
4. บทคัดย่อ (Abstract) จะปรากฏนำหน้าตัวเรื่อง มีความยาวไม่เกิน 250 คำ บทคัดย่อประกอบด้วยคำนำสั้น ๆ ไม่เกิน 2 บรรทัด ตามด้วยวัตถุประสงค์หลัก วิธีการวิจัยโดยย่อ ผลการทดลอง และผลสรุป บทคัดย่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การเขียนบทคัดย่อไม่ใช่หัวข้อและย่อหน้าโดยไม่จำเป็น
5. คำสำคัญ (Keywords) ให้มีคำสำคัญเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3-5 คำ
6. เนื้อเรื่อง (Text) ใช้หัวข้อดังนี้

(1) บทนำ (Introduction) เพื่ออธิบายถึงความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงการตรวจเอกสาร (Literature review) เพื่ออ้างอิงงานในเรื่องเดียวกันที่ทำมาแล้ว พร้อมวัตถุประสงค์ไว้ในตอนสุดท้ายของบทนำ การตรวจเอกสารหลาย ๆ เล่ม เขียนแบบเชื่อมความให้อ่านต่อเนื่องกัน ได้ความหมาย ใช้ระบบนามปี (name-year system) เช่น สมรรัตน์ แก้วนิล (2547) พบว่าปัจจุบันนี้

เกษตรกรมีอัตราการเป็นหนี้เพิ่มขึ้น และเกษตรกรที่ทำนามีอัตราการเป็นหนี้สูงกว่าเกษตรกรที่ทำสวน
สนอง โกศลวัฒน์ (2548) แสดงความเห็นว่าการให้เกษตรกรมีอาชีพเสริม มีส่วนทำให้การเป็นหนี้ลดลง
บทความแต่ละเรื่องที่ใช้ไม่ต้องแสดงรายละเอียดมากเกินไป

(2) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ (Materials and Methods) หรือวิธีการวิจัย หรือวิธีการทดลอง
(Research Procedures) อธิบายเครื่องมือและวิธีการวิจัยให้ชัดเจน เขียนแบบเรียงความ ย่อหน้า เมื่อจบ
แต่ละหมวด ใช้หัวข้อให้น้อยที่สุด

(3) ผลการวิจัย (Results) เขียนแบบเรียงความ เสนอผลการทดลองอย่างชัดเจน ตรงประเด็น
ควรมีรูปภาพ และ/หรือตารางประกอบ การอธิบายผลในตารางและรูปภาพต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน

รูปภาพ และกราฟ ในการส่งต้นฉบับให้แยกออกจากเนื้อเรื่อง โดยให้มี 1 รูปต่อ 1 หน้า คำบรรยายอยู่
ใต้รูป บันทึกเป็นไฟล์ที่มีนามสกุล JPEGs ที่ความละเอียด 300 dpi ขึ้นไปเท่านั้น ถ้าเป็นภาพถ่ายกรุณา
ส่งภาพต้นฉบับ (original) ไม่รับภาพประกอบบทความที่เป็นการถ่ายสำเนาจากต้นฉบับและภาพสแกน
เนื่องจากจะมีผลต่อคุณภาพในการพิมพ์ และจะพิมพ์ภาพสีเมื่อจำเป็นจริงๆ เท่านั้น เช่น แสดงสีของดอกไม้
เป็นต้น ในกรณีที่เป็นรูปลายเส้นให้วาดโดยใช้หมึกสีดำที่มีเส้นคมชัด หมายเลขรูปภาพและกราฟ ให้เป็น
เลขอารบิก คำบรรยายและรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านล่างของรูปภาพและกราฟ

ตาราง แยกออกจากเนื้อเรื่อง โดยให้มี 1 ตารางต่อ 1 หน้า หมายเลขตารางให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยาย
อยู่ด้านบนของตาราง รายละเอียดประเภทตารางอยู่ที่เชิงอรรถ (footnote)

(4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัย เพื่อให้ผู้อ่านมีความเห็นคล้อยตาม
เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อเสนอแนะแนวทางที่จะให้ประโยชน์ หาข้อยุติในผลการวิจัย ฯลฯ
ควรอ้างอิงทฤษฎีหรือการทดลองของผู้อื่นประกอบ ผลการวิจัยและการอภิปรายผล (Results and
Discussion) อาจนำมาเขียนไว้ในตอนเดียวกันก็ได้

(5) บทสรุป (Conclusion) สรุปประเด็นและสาระสำคัญของงานวิจัย

(6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) อาจมีหรือไม่มีก็ได้

(7) เอกสารอ้างอิง (References) ถ้ามีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อน
ในแต่ละกลุ่มเรียงตามลำดับตัวอักษร วิธีการเขียนตามตัวอย่างดังนี้ :

หนังสือ

ธงชัย สันติวงศ์ และชัยยศ สันติวงศ์. 2548. พฤติกรรมบุคคลในองค์กร. กรุงเทพฯ : ประชุมช่าง จำกัด.
Furedi, F., and Federic, C. 1996. Population and Development : A Critical Introduction. New York : St Martin Press.

บทความวิจัยจากวารสาร

สุนทรีย์ สุวิภกิจ. 2522. ปัจจัยที่ทำให้สตรียอมรับการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ. วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์
2 : 71-77.

Callwell, J. 1996. Demograph and social science. Population Studies 50 : 305-333.

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับ 1 ชุด และสำเนา 1 ชุด พร้อมแผ่นซีดีถึงกองบรรณาธิการวารสารหาคใจใหญ่วิชาการ
สำนักฝึกอบรมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหาคใจใหญ่ 125/502 ถนนพลพิชัย อ.หาคใจใหญ่ จ.สงขลา 90110

ใบสมัครสมาชิก วารสารหาดใหญ่วิชาการ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการฝ่ายผลิต

ข้าพเจ้า (นาย, นาง, นางสาว) .....นามสกุล.....

สังกัด-ที่อยู่.....

มีความประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกวารสารหาดใหญ่วิชาการ เป็นรายปี (2 ฉบับ 100 บาท)

โปรดส่งวารสารมาตามที่อยู่ ดังนี้

.....
.....
.....

เงื่อนไขการชำระเงิน

โอนเงินเข้าบัญชี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ (สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ)

ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาพิพิธภัณฑ์ 2 ประเภทออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 915-0-03008-6

และสำเนาใบโอนเงินมายังฝ่ายฝึกอบรมและเผยแพร่ สำนักฝึกอบรมและบริการวิชาการ

ทางโทรสาร 0-7420-0383

ทั้งนี้ท่านประสงค์ให้ออกใบเสร็จรับเงินในนาม

บุคคล ชื่อ .....

สถาบัน .....

ขอแสดงความนับถือ

.....
(.....)
ตำแหน่ง.....

